

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav pedagogiky a sociálních studií

Diplomová práce

Bc. Veronika Einaiglová

System případových konferencí u dětí ohrožených sociální exkluzí

Olomouc 2016

vedoucí práce: Mgr. Dagmar Pitnerová, Ph.D

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a použila jsem prameny uvedené v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne

.....

Veronika Einaiglová

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Dagmar Pitnerové, Ph.D za konzultace a rady, které mi jako vedoucí diplomové práce poskytla a také za ochotu, vstřícnost, obětavou pomoc a veškerý čas, který mi věnovala.

Obsah

ÚVOD.....	8
1 UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY	10
1.1 Odborná terminologie	10
1.2 Legislativní ukotvení	12
1.3 Rodina a dítě	14
2 SOCIÁLNÍ PRÁCE S OHROŽENOU RODINOU	20
2.1 Ohrožené dítě	20
2.2 Sociálně-právní ochrana dětí	23
2.3 Systematická sociální práce s rodinou v kontextu zákona SPOD.....	27
3 PŘÍPADOVÉ KONFERENCE	30
3.1 Historie případové konference	30
3.2 Charakteristika případové konference	32
3.3 Účastníci případové konference.....	35
4 REALIZACE PŘÍPADOVÉ KONFERENCE	40
4.1 Průběh případové konference	40
4.2 Principy případové konference	44
4.3 Rizika případové konference	45
5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	49
5.1 Stanovení cílů výzkumu.....	49
5.2 Metodologie, organizace výzkumu a cílová skupina.....	50
5.3 Vlastní výzkum	52
5.4 Výzkumné závěry	78
ZÁVĚR.....	80
SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ	81
SEZNAM PŘÍLOH	

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Veronika Einaiglová
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	Mgr. Dagmar Pitnerová Ph.D.
Rok obhajoby:	2016

Název práce:	Systém případových konferencí u dětí ohrožených sociální exkluzí
Název práce v angličtině:	The system of case conferences for children at risk of social exclusion
Anotace práce:	<p>Práce je zaměřena na popis nástroje sociální práce s rodinou případová konference. Je rozdělena do pěti kapitol.</p> <p>Teoretická část charakterizuje rodinu, její formy, funkce a poruchy funkcí, které mohou vést k ohrožení dítěte. Další kapitola podrobně definuje ohrožené dítě, sociálně-právní ochranu dětí a systematickou sociální práci v kontextu zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Poslední kapitoly charakterizují techniku případových konferencí. Zabývá se historií zavedení případových konferencí v České republice, podrobně je charakterizuje a popisuje účastníky a realizaci případových konferencí, tedy průběh, principy a rizika.</p> <p>Empirická část zkoumá realizaci případových konferencí. Popisuje postoj pracovníků k povinnosti realizovat případové konference, jejich smysl, analyzuje pořádané případové konference a charakterizuje jejich účinnost v samotné praxi prostřednictvím rozhovorů se členy multidisciplinárního týmu, případovými kazuistikami a statistickou analýzou pořádaných případových konferencí.</p>
Klíčová slova:	Rodina, ohrožená rodina, ohrožené dítě, dítě ohrožené sociálním vyloučením, sociální vyloučení, sociální práce s rodinou, sociálně-právní ochrana, sociální začleňování, případová konference.
Anotace v angličtině:	<p>The work is focused on the description of the instrument of social work with a family case conferences. It is divided into five chapters.</p> <p>The theoretical part describes family, its forms, functions and</p>

	<p>disorders of functions that can lead to child endangerment. Another chapter defines in detail the endangered child, social-legal children protection and systematic social work with family in the context of the law of social-legal children protection. The last chapter describes the technique of case conference. It deals with the history of the introduction of case conferences in the Czech Republic, characterizes them, describes the participants of multidisciplinary team and the realization of case conferences, thus process, principles and risks.</p> <p>The empirical part examines the realization of case conferences. It describes the attitude of staff to obligation of realization of case conferences, their meaning, it analyzes organized case conferences and it characterizes their effectiveness in actual practice through interviews with members of the multidisciplinary team, case casuistics and statistical analysis of realized case conferences.</p>
Klíčová slova v angličtině:	Family, endangered families, endangered child, the child at risk of social exclusion, social exclusion, social work with families, social and legal protection, social inclusion and case conference.
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1. – Rozhovor č. 1 Příloha č. 2. – Rozhovor č. 2 Příloha č. 3. – Rozhovor č. 3 Příloha č. 4. – Rozhovor č. 4 Příloha č. 5. – Rozhovor č. 5 Příloha č. 6. – Rozhovor č. 6 Příloha č. 7. – Rozhovor č. 7 Příloha č. 8. – Rozhovor č. 8 Příloha č. 9. – Vzor zápisu z případové konference
Rozsah práce:	85 + přílohy
Jazyk práce:	čeština

„Šťastný je ten, kdo našel štěstí v rodině.“

Lev Nikolajevič Tolstoj

ÚVOD

Již od roku 2009 probíhá v České republice transformace systému péče o ohrožené děti, která měla řešit hlavní nedostatky. Jednou ze stěžejních změn pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí je od roku 2013 nově povinnost pořádat případové konference jako nástroj pomoci ohroženým rodinám s dětmi, a tím i předcházet sociálnímu vyloučení.

Člověk je především tvor společenský a je determinován jednak biologicky, jednak sociálně. Sociální determinace probíhá prostřednictvím různých společenských skupin, z nichž je nejdůležitější rodina. Rodina je primární sociální skupina a v naší společnosti je zákonně uznávanou jednotkou. Představuje první prostředí, do kterého se člověk dostává. V současnosti bývá rodina často destabilizovaná, což má negativní vliv na vývoj dětí. Existuje řada problémů, které se mohou v rodině vyskytovat. Pokud rodina není schopna problémy řešit sama, je zapotřebí, aby někdo rodině pomohl. Proto byl počátkem 90. let 20. stol. vytvořen systém sociálně-právní ochrany dětí, v souvislosti s ratifikací jednoho z mezinárodních dokumentů v oblasti ochrany práv dětí a to Úmluvou o právech dítěte. Dokument nás zavazuje k povinnosti činit veškerá opatření k ochraně života a zdraví dětí. Od svého počátku systém sociálně-právní ochrany prošel řadou změn a novelizací, neboť práce s ohroženou rodinou bývala nedostatečně koordinovaná. Nekoordinovanost spočívala zejména v nepravdělném předávání informací mezi různými institucemi a pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí, kteří mají ze zákona povinnost shromažďovat veškeré informace týkající se rodiny. Od některých institucí je získávali telefonickým rozhovorem nebo písemnou zprávou, o kterou si sami museli ve většině případů zažádat. Od dalších zainteresovaných institucí je získávali zcela náhodně v závislosti na otevřenosti a individuálnímu rozhodnutí každého pracovníka.

Poslední významná novela s účinností od 1.1. 2013 zavedla standardizované postupy práce s ohroženou rodinou včetně specifických technik, které by měly zefektivnit práci sociálních pracovníků. Jednou z těchto technik je případová konference, díky které by pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí měli najít řešení, jak odstranit nebo alespoň zmírnit negativní jevy v rodině mající za důsledek ohroženost dětí. Řešení hledají společně s dalšími odborníky, kteří získávají specifické informace v rámci vlastní spolupráce s rodinou.

Případové konference jsem si zvolila díky studiu na vysoké škole, kde jsem se také poprvé setkala s touto metodou v rámci pořádaného workshopu. Po workshopu jsem si přesně nedokázala představit, jak v praxi tento nástroj může rodině pomoci. Proto jsem se začala více

zajímat o praktické případy, ve kterých byla použita tato technika a zaměřila jsem se zejména na výstupy z případových konferencí, čili přehled kroků naplánovaných v rodině.

Hlavním cílem mé diplomové práce je prostřednictvím výzkumného šetření zkoumat systém případových konferencí.

Dílčí cíle jsou následující:

- popsat realizaci případových konferencí,
- zjistit, jak hodnotí multidisciplinární tým povinnost pořádat případové konference v konkrétních situacích ohrožených rodin,
- interpretovat smysl případových konferencí z pohledu multidisciplinárního týmu,
- analyzovat pořádané případové konference od roku 2013,
- zkoumat účinnost nástroje v samotné praxi pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. Teoretická část se věnuje popisu stěžejních termínů a legislativy vztahující se k tématu práce a charakterizuje rodinu. Další kapitola se podrobně zabývá pojmem ohroženého dítěte, jeho pomoci formou sociálně-právní ochrany dětí a systému sociální práce s ohroženou rodinou. Třetí kapitola popisuje historii případových konferencí, jejich charakteristiku a účastníky případové konference. Čtvrtá kapitola se zabývá samotnou realizací a popisuje průběh, principy a rizika případových konferencí.

Poslední kapitola je věnovaná výzkumnému šetření, které zkoumá realizaci případových konferencí na vybraném orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Jako výzkum byl zvolen kvalitativní výzkum, který byl proveden pomocí analýzy dat, rozhovoru a tvorbou kazuistik.

Zhodnocení dosavadních poznatků o problematice

Problematikou případových konferencí se například zabývá BECHYŇOVÁ, NOVOTNÁ, MACELA a ze zahraničních například DUBOWITZ a WILSON. Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2011 zpracovalo metodiku k případovým konferencím, která se stala stěžejním materiálem pro praktickou přípravu na případové konference.

1 UVEDENÍ DO PROBLEMATIKY

Rodina představuje pro každého jedince tu nejdůležitější instituci. Bez rodiny bychom se správně nezačlenili do společnosti a mohli bychom zůstat vyloučení na jejím okraji. Díky rodině bychom měli získat základní dovednosti potřebné pro život. Avšak ne každá rodina tyto dovednosti předává svým dětem. V takových případech je důležité, aby oprávněné instituce učinily řadu opatření k nápravě. Jedním z nástrojů sociální práce s rodinou předcházející vyloučení dětí je případová konference.

1.1 Odborná terminologie

V celé práci se setkáme s řadou odborných termínů, které na počátku považují za důležité stručně charakterizovat. Podrobněji budou popsány v jednotlivých příslušných kapitolách.

Stěžejním pojmem je **rodina**, kterou si nejčastěji představujeme jako sociální skupinu, tvořenou rodiči a alespoň jedním dítětem.

Termín, který je používán pro zákonné zástupce vychovávající dítě nebo pro pěstouny a další osoby odpovědné za výchovu dítěte, zní **rodiče**. **Dítětem** se rozumí osoba, která nedosáhla osmnáctého roku věku.¹

Ohrožená rodina je taková, ve které jsou ohroženi její členové, přičemž míra ohrožení je nejzávažnější pro ty nejzranitelnější, tedy děti. **Ohroženým dítětem** rozumíme dítě, jehož život či zdraví jsou nějakým způsobem ohroženy.²

Prozatím neexistuje konkrétní definice pro **děti ohrožené sociálním vyloučením**. Avšak tento pojem popisuje definice Matouška, která zní „*děti bez příznivých podmínek pro vývoj lze považovat za ohrožené, neboť je pravděpodobné, že bude ovlivněno jejich sociální fungování v dospělosti. Jinak řečeno, budou u nich častější projevy sociálního selhání.*“³

Sociální práce s rodinou je oblast, která nabízí pomoc rodinám v obtížných životních situacích.

¹ HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál, 2010, s. 503. ISBN 978-80-7367-686-5.

² KNAUSOVÁ, Ivana. Teorie a praxe sanace rodiny v českém prostředí – kvalitativní sonda do terénní práce s ohroženou rodinou v současnosti. *Sociální práce: Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011, 11(1), str. 69. ISSN 1213-6204.

³ MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče*. 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014, s. 18. ISBN 978-80-262-0522-7.

Jednou z metod sociální práce s rodinou je **sanace rodiny**, což jsou aktivity směřující k zachování nebo obnovení funkcí rodiny v domácnostech za pomoci profesionálního sociálního pracovníka. Jsou to postupy podporující fungování rodiny.⁴

Další oblastí sociální práce s rodinou je **sociálně-právní ochrana dětí**, která zajišťuje především ochranu práva dítěte na příznivý vývoj, řádnou výchovu a ochranu jeho oprávněných zájmů a jmění. Dále zahrnuje působení, které směřuje k obnovení narušených funkcí rodiny.⁵

Podrobnou definici **sociálního vyloučení** uvádí Evropská komise Evropské unie. Sociální vyloučení je proces, při němž jsou určití jedinci vytlačováni na okraj společnosti a není jim umožněna plná participace na základě jejich chudoby nebo nedostatku základních kompetencí a příležitostí k celoživotnímu učení nebo v důsledku diskriminace. To je izoluje od pracovních příležitostí, příjmů, možností vzdělávat se a také od společenských a komunitních sítí a aktivit. Mají omezený přístup k moci a rozhodujícím orgánům, čímž se často cítí bezmocní a nejsou schopni převzít kontrolu nad rozhodnutími, která ovlivňují jejich každodenní život.⁶

Zákon o sociálních službách definuje **sociální začleňování** jako „proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního a kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný.“⁷

Spolupráce různých institucí a organizací pracujících s ohroženou rodinou je nazývána jako **interdisciplinární spolupráce**. Jde o spolupráci mezi státním sektorem a nestátními, neziskovými organizacemi.⁸

Multidisciplinární tým tvoří zástupci státních i nestátních organizací a dalších subjektů působících v dané lokalitě.⁹

⁴ KNAUSOVÁ, Ivana. Teorie a praxe sanace rodiny v českém prostředí – kvalitativní sonda do terénní práce s ohroženou rodinou v současnosti. *Sociální práce: Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011, 11(1), str. 69. ISSN 1213-6204.

⁵ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

⁶ *Joint report on social inclusion 2004*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004, p. 10. ISBN 9289479892.

⁷ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37. ISSN 1211-1244.

⁸ ŠTASTNÁ, Martina. *Metodika případových konferencí v rámci interdisciplinární spolupráce města Chrudim formou case managementu*. str. 3. [online]. [cit. 2015-11-10]. Dostupné také z: www.sance.chrudim.cz/file-download/83/

⁹ SOLAŘOVÁ, Hana. *Case management aneb případové konference v praxi*. Pardubice, 2013. Str. 5. [online]. [cit. 2015-11-10]. Dostupné také z: www.benepal.cz/files/project_4_file/CASE-MANAGEMENT.PDF

Případová konference je setkání zainteresovaných odborníků s cílem najít řešení problému ohrožené rodiny.¹⁰

Rodinná konference je setkání rodiny a dalších osob okolo rodiny (příbuzní, sousedé, přátelé) většinou pod vedením jednoho pracovníka s cílem najít řešení problému.

1.2 Legislativní ukotvení

Mezinárodním a nejuznávanějším dokumentem na ochranu lidských práv je **Úmluva o právech dítěte**, která byla přijata Valným shromážděným OSN dne 20. listopadu 1989 s platností od 2. září 1990 a Česká republika je vázána tímto dokumentem od roku 1993. Přijata byla již Českou a Slovenskou federativní republikou v roce 1991 a to sdělením č. 104/1991Sb., O přijetí Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů. V preambuli je zdůrazněno, že dětství má nárok na zvláštní péči, že rodina je základní jednotkou společnosti a přirozeným prostředím pro růst a blaho dítěte a že děti mají nárok na ochranu a pomoc. Zásadním pojmem je „**blaho dítěte**“. Článek 3 stanoví, že zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti, která se dítěte týká, ať už je uskutečňovaná soukromými nebo veřejnými institucemi sociální péče nebo zákonodárnyými či správními orgány. Ustanovení dále ukládá povinnost zajistit dítěti takovou ochranu a péči, která je nezbytná pro jeho blaho, přičemž se musí brát ohled na práva a povinnosti rodičů, zákonných zástupců nebo jiných právně odpovědných osob.¹¹ Tyto závazky jsou promítnuty do zákona o sociálně-právní ochraně dětí, který stanoví, že hlavním smyslem sociálně-právní ochrany dětí je jeho zájem a blaho.¹²

Dokumentem nejvyšší právní síly v České republice je zákon č. **1/1993 Sb., Ústava České republiky**, ve znění pozdějších předpisů. Obsahuje osm hlav, které definují moc zákonodárnou (poslanecká sněmovna a senát), moc výkonnou (prezident, vláda a vládní zastupitelství), moc soudní (Ústavní soud a soustava soudů), územní samosprávu a členění státu, dále hovoří o ústřední bance státu (Česká národní banka) a nezávislé kontrolní moci (Nejvyšší kontrolní úřad). Je tvořena 113 články, přičemž první článek hovoří o České republice jako o demokratickém státě založeném na úctě k právům a svobodám člověka a

¹⁰ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, s. 58. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-914-4.

¹¹ ČESKO. Předpis č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 22, s. 502. ISSN 1211-1244.

¹² ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

občana. Článek 3 uvádí Listinu základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku. Článek 4 stanoví, že základní práva a svobody jsou pod ochranou moci soudní.¹³

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů jako druhý dokument nejvyšší právní síly upravuje v šesti hlavách základní lidská práva a svobody. Z hlediska sociálně-právní ochrany jsou důležité zejména následující články. Články 1, 2 a 3 stanovují rovnost lidí v důstojnosti a právech, která jsou nezadatelná, nezcizitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná. Základní práva a svobody jsou zaručena všem občanům bez rozdílu pohlaví, barvy pleti, rasy, jazyka, náboženství, víry, politického či jiného smýšlení, národního a sociálního původu či příslušnosti k etnické menšině, rodu, majetku a jiného postavení. Články 5 a 6 hovoří o tom, že každý je způsobilý mít právo a každý má právo na lidský život. Článek 32 uvádí, že rodina je pod ochranou zákona a že zvláštní ochrana je zaručena dětem.¹⁴

Velice důležitý je **zákon č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník**, ve znění pozdějších předpisů, zejména část II. rodinné právo, ve které je upraveno rodičovství, rodičovská odpovědnost a zvláštní opatření při výchově dítěte.

Dalším stěžejním zákonem je **zákon č. 359/1999., O sociálně-právní ochraně dětí**, ve znění pozdějších předpisů, ve kterém jsou zakotvena práva a povinnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětí včetně povinnosti pořádat případové konference.

V případě, že se nezletilé dítě ocitlo bez jakékoli péče nebo je jeho život či příznivý vývoj vážně ohrožen, může soud nařídit odebrání či předání dítěte do péče jiné osoby nebo instituce a to ve dvou zákonem stanovených lhůtách. Nařízení upravuje **zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád**, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o předběžné opatření a rychlé předběžné opatření. V prvním případě rozhoduje soud na návrh rodičů nebo zákonných zástupců dítěte do 7 dnů od podání návrhu. Ve druhém případě podává návrh na předběžné opatření orgán sociálně-právní ochrany dětí a soud musí rozhodnout nejpozději do 24 hodin od podání návrhu.¹⁵

Zákon č. 109/2002 Sb., O výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů upravuje činnost školských zařízení zabývajících se preventivně

¹³ ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 1. ISSN 1211-1244.

¹⁴ ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 1. ISSN 1211-1244.

¹⁵ ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1963. částka 56.

výchovnou péčí, jako jsou střediska výchovné péče, a zařízení zajišťující ústavní a ochrannou výchovu, mezi které patří dětské domovy nebo výchovné ústavy.¹⁶

Zákon č. 101/2000 Sb., O ochraně osobních údajů, ve znění pozdějších předpisů, vymezuje právo na ochranu občana před neoprávněným zasahováním do jeho soukromého a osobního života.¹⁷

Všechny výše uvedené zákony se nějakým způsobem dotýkají rodiny s dětmi. Stanovují práva a povinnosti zejména, pokud rodina nezvládá plnit své zásadní postavení ve společnosti.

1.3 Rodina a dítě

V životě dítěte rodina představuje nejdůležitější instituci, protože předává základní dovednosti, které jsou zásadní pro vstup do života.

Neexistuje jednotná všeobecně přijímaná definice pojmu rodina. Pojetí rodiny je různě chápáno nejen jednotlivými lidmi a odborníky, ale i vědními disciplínami jako je právo, sociologie či psychologie. Dokonce se liší i v různých obdobích lidské historie. Odlišné definice hovoří spíše o jednotlivých aspektech a proměnlivých variantách tohoto termínu tak, jak se odrážejí v různých vědních oborech.¹⁸

Často citovanou je definice od Matouška, který vymezuje rodinu následovně „*v užším, tradičnějším pojetí skupina lidí spojená pouty pokrevního příbuzenství nebo právních svazků (sňatek, adopce). V širším pojetí, jež se začíná rozšiřovat v USA a v některých státech EU, se za rodinu začíná považovat i skupina lidí, která se jako rodina deklaruje na základě vzájemné náklonosti. V některé fázi svého vývoje obvykle rodina sdílí společnou domácnost.*“¹⁹

Matějček definuje rodinu takto: „*dítě za své rodiče přijímá ty, kdo se k němu mateřsky a otcovsky chovají a je pro ně zcela nepodstatné, zdali tihle „jeho lidé“ na to mají či nemají potvrzení z porodnice.*“²⁰

Rodina může být také formulována jako skupina lidí, jejíž členové jsou vázáni hereditou, legálními manželskými svazky, adopcí nebo společným uspořádáním života.²¹

¹⁶ ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb. ze dne 5. února 2002 o výkonu ústavní a ochranné výchově ve školských zařízeních a o preventivně-výchovné péči ve školských zařízeních. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2002, částka 48. ISSN 1211-1244.

¹⁷ ČESKO. Zákon č. 101/2000 Sb. ze dne 4. dubna 2000 o ochraně osobních údajů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 32. ISSN 1211-1244.

¹⁸ *Národní zpráva o rodině*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, s. 16. ISBN 80-86878-18-x.

¹⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 187. 80-7178-549-0..

²⁰ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 16. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

²¹ SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 22. ISBN 978-80-262-0217-2.

Podle psychologického slovníku je rodina „*společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.*“²²

Mluví-li se o rodině, tak si většina lidí představí **rodinu nukleární**, která zahrnuje otce, matku a minimálně jedno dítě. V naší populaci se odhaduje, že takto vypadá pouze třetina rodin, zbytek tvoří lidé žijící sami nebo jen s dítětem bez partnera. Opakem je rodina širší, která zahrnuje i další příbuzenstvo jako jsou prarodiče, strýcové a tety, bratřanci a sestřenice.²³

Dalším typem rodiny je pak **rodina úplná**, která se skládá z obou biologických rodičů a nejméně jednoho dítěte. Jedná se o základní typ rodiny naší společnosti, která má největší předpoklad pro zajištění veškerých základních funkcí. Avšak ani u úplné rodiny není zaručeno, že dojde k pozitivnímu vývoji dítěte. V neúplné rodině pak chybí některý z rodičů. **Neúplná rodina** vzniká nejčastěji rozvodem, který je jednou z nejvíce traumatických událostí v životě dítěte. Situace rozvodu přináší do rodiny pocity nejistoty a změny týkajících se všech členů.²⁴ Do skupiny neúplné rodiny řadíme i **rodinu doplněnou**, kdy si jeden z rodičů přivede nového partnera, nebo rodiče vychovávají cizí dítě. Jde tedy o rodinné společenství, ve kterém je jeden z manželského páru vlastním biologickým rodičem a druhý je tzv. nevlastním.²⁵

Rodinu, do které se dítě narodí, nazýváme **orientační**. Nejčastěji bývá tvořena dítětem a jeho rodiči. Rodinu, kterou si posléze založí sám, je rodinou **reprodukční**, v ní už nejsme dítětem, ale rodičem.²⁶

Rodina je zpravidla charakterizovaná jako základní článek ve struktuře lidského společenství. Specifickým znakem, který ji odlišuje od jiných sociálních skupin, je její polyfunkčnost. Funkce rodiny můžeme chápat jako úkoly, které rodina plní jednak vůči sobě samé a jednak vůči společnosti. Během změn společenských podmínek některé funkce ustupovaly do pozadí nebo zcela vymizely a jiné nabyly vážnosti. V současnosti jsou základní funkce rodiny všude stejné a patří mezi ně:

- funkce biologicko – reprodukční,
- funkce ekonomicko – zabezpečovací,

²² HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál, 2010, s. 503. ISBN 978-80-7367-686-5.

²³ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 84. ISBN 80-86429-19-9.

²⁴ KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 47. ISBN 978-80-247-3877-2.

²⁵ MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. 1. vyd. Praha: SPN, 1992, s. 171. ISBN 80-04-25236-2.

²⁶ KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014, str. 80. ISBN 978-80-262-0643-9.

- funkce emocionálně - ochranná a
- funkce socializačně výchovná.²⁷

Biologická, biologicko – reprodukční, někdy také sexuální funkce slouží k zabezpečení lidské populace a udržení života. Je uplatňovaná i mimo rodinu, avšak právě v rodině naplňuje zcela svůj smysl, a to přivést dítě na svět a zabezpečit mu potřebné podmínky pro jeho další vývoj. **Ekonomicko - zabezpečovací**, někdy také označovaná jako hospodářská funkce, se vztahuje na všechny členy rodiny. Dnes je tato funkce značně oslabena. Každá rodina musí hospodařit, vyrábět. V současnosti ale rodina představuje spíše spotřební jednotku, zcela nezávislou na výrobní činnosti společnosti. Avšak některé výrobní prvky z rodiny ani dnes nevymizely, vytvářejí její hmotné zabezpečení (úklid, příprava stravy,...). Členům má poskytovat životní jistoty. Rodina také poskytuje emoční uspokojení, proto další funkce je **emocionální**. Citový vztah v rodině není něčím chvilkovým, ale představuje trvalou bázi jistoty a citového zázemí. Emocionalita je nejdůležitějším faktorem rodiny, potřebují ji dospělí i děti, avšak v jiné podobě. Pokud nejsou trvale uspokojovány potřeby lásky a pozornosti a pokud chybí emocionální a sociální vztahy, může dojít až k psychické deprivaci.²⁸ **Socializační funkce** rozhodujícím způsobem uvádí dítě do lidské společnosti. Učí ho základním způsobům společenského chování a předává mu základní kulturní statky společenství.²⁹

V případě, že rodina není plně funkční, hovoříme o **poruchách rodiny**. Porucha rodiny může být vymezena jako situace, kdy rodina nenaplňuje v různé míře základní úkoly a požadavky dané společenskou normou. V obecném pojetí je možné definovat poruchu jako selhání člena nebo i více členů rodiny, které se projevuje v nedostatečném naplňování některých nebo všech základních funkcí rodiny.³⁰

Poruchy rodiny mohou být vázány na jednu, několik nebo i všechny funkce rodiny. **Porucha biologicko-reprodukční funkce** znamená, že se v rodině z různých důvodů dítě nenarodí nebo se narodí postižené. V prvním případě jde o situace, kdy rodiče děti mít nemohou nebo je nechtějí. Případy, kdy rodiče děti mít nemohou, nejsou schopni ho počít či porodit, se zabývá medicínská oblast. Odborníci jsou schopni někdy pomoci vyřešit tuto

²⁷ VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, s. 280. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3829-1.

²⁸ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. s. 92 – 93. ISBN 80-7169-254-9.

²⁹ LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, s.183. ISBN 80-247-1284-9.

³⁰ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. s. 92 – 93. ISBN 80-7169-254-9.

problematiku. Vědomé odmítání rodičovství souvisí s celou řadou disciplín. Druhá oblast souvisí s postižením dítěte, ať již tělesně, duševně nebo smyslově. Postižení dětí přináší celou řadu vážných problémů pro každého člena rodiny i pro fungování rodiny jako celku.³¹ Výše uvedené problémy můžeme souhrnně označit jako poruchy rodičovské role.³²

Porucha funkce ekonomicko-zabezpečovací souvisí s nemožností nebo s nechtěním rodičů zapojit se do výrobního procesu společnosti, aby zabezpečili dostatek prostředků k životu pro sebe i pro svoji rodinu. Při poruše této funkce je nejpatrnější závislost na společenském systému. Socialistická společnost v těchto případech zasahuje a podniká řadu opatření k zabezpečení rodiny. Situace vznikají nejčastěji v důsledku patologických rysů osobnosti rodičů, jako jsou mentální retardace, psychické anomálie, alkoholismus, atd. Neschopnost rodičů zabezpečit tuto funkci, která je způsobena nemocí či invaliditou je řešena v rámci systému soustavy sociálního zabezpečení. Dalším důvodem k selhání zabezpečení ekonomicko-sociální funkce jsou rodiny s vyšším počtem dětí, ve kterých je prokazatelně nízký nebo až velmi nízký příjem. Ekonomicko-zabezpečovací funkce se netýká pouze materiální stránky, ale i sociální oblasti a zajištění sociální jistoty rodiny. Proto při narušení ekonomicko-zabezpečovací funkce dochází často i k poruchám v oblasti emocionální.³³

Při **narušení emocionální funkce** chybí v rodině klidná a vyrovnaná atmosféra. V současnosti přibývá nepřipravenosti, nezralosti a nezodpovědnosti rodičů. Nároky na jednotlivce se stupňují a dochází k prodloužení doby dosažení sociální zralosti. Naopak biologické zralosti dosahujeme dříve, čímž také dochází k poruchám v emocionalitě. Nejčastějšími důsledky jsou rozvraty rodiny, rozchody či rozvody rodičů, nedostatečný zájem o dítě vyúsťující někdy až v opuštění či dokonce týrání nebo zanedbávání. Dítě ztrácí stabilní citové zázemí, pocit bezpečí a jistoty, což narušuje celý socializačně výchovný proces.

U **poruchy socializačně-výchovné funkce** jde o situace, kdy je o dítě málo postaráno, nedostatečně či zcela nepostaráno. Jde o rodiče, kteří se nemohou, nechtějí nebo neumějí postarat o své dítě. Příčiny situací, kdy se rodiče nemohou starat o své dítě, mohou být v přírodních podmínkách (přírodní katastrofy), ve fungování společnosti (války, hladomor, epidemie, nezaměstnanost), ve fungování rodinného systému (velký počet dětí) nebo ve fungování jedinců (nemoc, invalidita, smrt). Příčiny situací, kdy se rodiče nedovedou o děti postarat, jsou spatřovány v jejich nezralosti nebo neschopnosti přijmout základní společenské

³¹ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1986. Hálkova sbírka pediatrických prací, str. 13.

³² FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 140. ISBN 978-80-247-5046-0.

³³ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1986. Hálkova sbírka pediatrických prací, str. 14.

normy. Nezralost rodičů může být dána věkem, kdy jsou na rodičovství příliš mladí nebo neschopností vyrovnat se s obtížnými situacemi, jako je narození nemanželského dítěte, dítěte s handicapem nebo rozvod rodičů. Ve všech případech nejsou rodiče schopni uspokojit základní potřeby dítěte a zabezpečit jim tak řádný vývoj. Poslední skupinou jsou rodiče, kteří se o své děti nechtějí starat. Důvodem zde může být porucha osobnosti rodičů, která jim neumožňuje naplnit rodičovské role. Také může jít o rodiče, které z různých důvodů dávají přednost v žebříčku hodnotového systému jiným hodnotám než je jejich dítě. Nezáměrem rodičů může nabít až intenzity, kdy je ohrožován vývoj dítěte. Rodiče tak přestávají být rodiči a dítěte se vzdávají dobrovolně, což je u nás možné na základě souhlasu s osvojením, z rozhodnutí soudu nebo jim jsou jejich rodičovská práva omezena či jsou jich úplně zbaveni.³⁴

Zájmem rodičů by mělo být, aby dítě vyrůstalo ve funkční rodině, avšak ne vždy rodina naplňuje všechny své funkce. Podle míry naplňování funkcí můžeme rodinu různě dělit. Matoušek hovoří pouze o rodině funkční a dysfunkční. Krejčířová dělí rodinu podrobněji na rodinu funkční, dysfunkční a afunkční. **Dunovský** popisuje čtyři typy rodin, kterými jsou rodiny funkční, problémové, dysfunkční a afunkční.

Pro hodnocení funkčnosti rodiny vytvořil **dotazník funkčnosti rodiny**. Protože i dnes je používán v praxi i pro výzkumné účely, byl začleněn jako diagnostický nástroj praktického lékaře pro děti a dorost do systému preventivních prohlídek. Dotazník je vyhodnocován pro každé dítě zvlášť. Jeho opakované použití poskytuje informace o vývoji ve sledované rodině a to včetně správnosti a účinnosti stanovených aktivit, zejména terapeutických a rehabilitačních.³⁵

Dotazník funkčnosti rodiny hodnotí **osm diagnostických kritérií** a to složení a stabilita rodiny, sociální a ekonomická situace rodiny (vycházející z věku, z rodinného stavu, vzdělání, zaměstnání rodičů, z příjmů a bydlení rodiny), jednotlivé osobnosti tedy osobnost rodičů (jejich zdravotní a psychický stav a úroveň jejich společenské adaptace), osobnost sourozenců, osobnost dítěte, nakonec zájem a péče o dítě.³⁶

Funkční rodina zajišťuje dítěti dobrý vývoj a prospěch. Matoušek uvádí znaky definující ideál funkční rodiny. Členové rodiny na sebe berou ohledy a respektují se, je v nich pevná aliance mezi rodiči, kterou žádný vnější vliv nedokáže trvale ohrozit. Pro tuto rodinu je

³⁴ DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1986. Hálkova sbírka pediatrických prací, str. 15-20.

³⁵ LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 8. ISBN 80-86991-66-0.

³⁶ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. s. 106. ISBN 80-7169-254-9

charakteristická jasná hierarchie odpovědnosti. V rodině existuje rovnováha mezi potřebou soukromí a potřebou sdílení. Každý mluví sám za sebe, promluvy jsou jasné, přímé a adresované. Celková komunikace je živá a aktivní, je v ní hodně dialogů a humoru. Ve funkčních rodinách je pozitivnější atmosféra, lidé dávají najevo potěšení ze vzájemného kontaktu.³⁷

V problémové rodině se vyskytují poruchy jedné nebo více funkcí, které vážně neohrožují vývoj dítěte. Rodina je schopna problémy řešit vlastními silami. Pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany představují potřebu zvýšené pozornosti.

Dysfunkční rodina má narušené některé nebo všechny funkce a narušení je takového rozsahu nebo intenzity, což bezprostředně ohrožuje či poškozuje rodinu jako celek a vývoj a prospěch dítěte. Rodiče nejsou schopni tyto poruchy řešit sami, a proto je potřeba realizovat řadu opatření zvenčí, známých jako sanace rodiny.

Afunkční rodina neplní svůj základní úkol, všechny její funkce nejsou uskutečňovány a dítěti škodí velice závažným způsobem, nebo dokonce ohrožuje jeho samotné bytí. Sanace je bezpředmětná a zbytečná, jediným možným řešením je náhradní výchova a to náhradní rodinná péče nebo ústavní péče.³⁸

Na utváření osobnosti a proces socializace mají samozřejmě vliv i další instituce, které se podílejí na výchově a vzdělání dítěte. Rovněž mají důležité postavení v životě dítěte, avšak jedinečné a výsadní postavení zaujímá rodina.³⁹

SHRNUTÍ

Definovali jsme si základní termíny a legislativu i na mezinárodní úrovni v oblasti sociální práce s rodinou s ohroženým dítětem. Popsali jsme základní charakteristiku rodiny, do které jsme zařadili nejčastěji uváděné definice, typy rodin, funkce rodiny a jejich poruchy, které mohou vyplynout z neúplnosti rodiny nebo z nedostatečného naplňování funkcí. Sociální pracovník poskytuje prostřednictvím systematické práce pomoc rodinám s dětmi k odstranění poruch a zajištění podmínek pro řádný vývoj dítěte.

³⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 149 - 150. ISBN 80-86429-19-9.

³⁸ FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 143. ISBN 978-80-247-5046-0.

³⁹ MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994, s. 16. ISBN 80-85282-83-6.

2 SOCIÁLNÍ PRÁCE S OHROŽENOU RODINOU

Problémy rodin, se kterými se sociální pracovníci setkávají, se vyznačují „multiproblémovostí“, proto se v rámci sociálně-právní ochrany podílí na zajištění účinné nabídky podpory a pomoci s řešením co nejširšího spektra problémů.

2.1 Ohrožené dítě

Ne vždy rodina představuje prostředí pro zdravý a bezpečný vývoj dítěte. Děti mohou strádat nebo nemusí mít dostatečně uspokojovány základní psychické potřeby, což může vést až k psychické deprivaci.

Prozatím není přesná definice ohroženého dítěte. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí přímo nevymezuje pojem ohroženého dítěte, ale používá ho po novelizaci, ve které je stanoveno, že individuální plán ochrany dítěte vymezuje příčiny ohrožení dítěte a také stanoví opatření k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte. Dále zakotvuje, že účelem případových konferencí je řešení konkrétních případů ohrožených dětí. Často užívaným termínem nahrazujícím pojem ohrožené dítě, je dítě vyžadující zvýšenou pozornost.⁴⁰

Podle zákona o sociálně-právní ochraně dětí řadíme do skupiny ohrožených dětí **děti, na které se vztahuje sociálně-právní ochrana**. Jedná se o:

- děti, jejichž rodiče zemřeli,
- děti, jejichž rodiče neplní povinnosti, které vyplývají z jejich rodičovské odpovědnosti nebo nevykonávají nebo zneužívají práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti,
- děti, jejichž osoba odpovědná za výchovu neplní povinnosti plynoucí ze svěřením do péče,
- děti vedoucí nemravný či zahálčivý život,
- děti dopouštějící se opakovaných útěků,
- děti, na které byl spáchán nebo je podezření, že bude spáchán trestný čin ohrožující zdraví, svobodu, lidskou důstojnost, mravní vývoj či jmění,
- děti opakovaně umístěované do zařízení vyžadující okamžitou péči nebo pobyt v takovém zařízení převyšil 6 měsíců,
- děti ohrožované násilím a

⁴⁰ MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015, xxii, s.64. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-727-0.

- děti žádající o udělení mezinárodní ochrany, které jsou azylanty či osobami požívajícími doplňkové ochrany nacházející se na území České republiky bez doprovodu.⁴¹

Výše uvedené skutečnosti musejí trvat po takovou dobu nebo musejí být takové intenzity, aby nepříznivě ovlivnily vývoj dětí nebo aby byly příčinou nepříznivého vývoje dětí.⁴²

Ohrožené dítě nemá naplňované některé ze základních životních potřeb, které řada autorů různě systematizuje.

Maslow je autorem pyramidy potřeb, která se skládá z fyziologické potřeby, potřeby lásky, potřeby bezpečí, potřeba úcty a potřeba seberealizace. Pyramida byla později doplněna navíc o transcendentní potřeby. Tyto potřeby bývají rozděleny do dvou základních kategorií a to na potřeby nižší, do kterých řadíme první tři a potřeby vyšší, kam řadíme zbývající.

Dunovský dělí potřeby na biologické, psychologické, sociální a základní vývojové potřeby. K základním biologickým potřebám řadí uhrazení nároků na náležitou výměnu látek a plynů, čímž myslí řádnou výživu. Dále uspokojování hygienických požadavků, jako je dostatek tepla, čistoty, ochrana před negativními vlivy z bezprostředního životního prostředí a potřeba rozvoje obranyschopnosti. Mezi základní psychické potřeby řadí potřebu adekvátního přívodu podnětů, smysluplnosti světa, jistoty, vědomí vlastní identity a potřebu otevřené budoucnosti. Sociální potřebou myslí, potřeby lásky a bezpečí, potřebu přijetí dítěte a identifikace s ním.⁴³

Základní dělení je na potřeby tělesné tedy biologické a psychické, popř. sociální. Do biologických patří čistý vzduch, voda, správná strava, přiměřené teplo, stálé přístřeší a ochrana před škodlivými vlivy. **Koncepce Pražské školy vývojové psychologie a psychické deprivace** kategorizuje psychické potřeby do hierarchicky uspořádané pětice:

1. **Potřeba stimulace** – jde o optimální přísun podnětů pro rozvoj přiměřené vnímavosti a aktivity, úroveň stimulace je nejpodstatnější v prvních týdnech života dítěte, dítě vnímá globálně jakoby celým tělem. Nedostatek či nadbytek podnětů je pro člověka nepříjemný a vyvolává reakce odvrácení a nezájmu, naopak složité nebo příliš překvapivé podněty vyvolávají strach nebo zamrznutí.

⁴¹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

⁴² MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015, xxii, s. 21. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-727-0.

⁴³ DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999, s. 50 – 52. ISBN 80-7169-254-9.

2. **Potřeba podmínek pro účinné učení** – neboli potřeba smysluplného světa. Dítě se potřebuje vyznat v chaosu podnětů, potřebuje svět kolem sebe rozumět, být postupně uváděno do světa, potřebuje najít smysl v rozdílném uspořádání podnětů, odkrýt jejich vzájemný vztah, mít kolem sebe lidi chovající se pro něj srozumitelným způsobem, je důležité stabilní sociální prostředí a srozumitelná, smysluplná a pravidelná vzájemná komunikace a interakce. Člověk se učí od prvních týdnů svého života. Důležitá je přiměřená složitost učení vůči věku a individuálním zvláštnostem.
3. **Potřeba citového vztahu** – u dítěte k mateřské osobě, která se pro dítě stává představitelem světa, k této osobě se soustřeďuje naprostá většina aktivity. Vztah mezi nimi musí být vzájemný, hluboký, láskyplný a trvalý, aby poskytoval pocit jistoty a bezpečí. Dítě se učí nejen lásku přijímat, ale i vracet.
4. **Potřeba identity** – potřeba společenského uplatnění, vlastního místa ve společnosti. Dítě není zprvu osobností, tou se stává až pod vlivem druhé osoby, primární pečující. Je potřeba, aby dítě vědělo, že někam patří, že k někomu náleží.
5. **Potřeba životní perspektivy** – potřeba otevřené budoucnosti. Dítě žije zpočátku v přítomnosti, později vlivem láskyplného mezilidského vztahu, začíná vnímat smysluplný celek nějaké události (začátek, průběh a zakončení), začíná objevovat a rozlišovat minulost a otevřenou budoucnost.⁴⁴

Každá z výše uvedených potřeb se během života dotváří a může být kratší nebo delší dobu neuspokojována. Pokud je toto neuspokojení dlouhodobé, dochází k deprivaci.

Rizikové faktory negativně ovlivňující vývoj dítěte, vedou k jeho ohrožení. Rizika se vyskytují na straně rodičů, dětí i prostředí. V případě jejich kombinace se zvyšuje riziko ohrožení. Pro posouzení rodiny nestačí pouze identifikovat rizika, je zapotřebí i přímého pozorování interakce mezi rodiči a dítětem. Mezi **rizikové faktory rodičů** řadíme problémy se závislostmi, duševní nemoc, násilí ze strany vlastních rodičů, trestní stíhání, podezření z dřívějšího týrání dítěte, sociální izolovanost. Mezi další bývá řazena přílišná kritika ve výchově, časté používání trestů, větší impulzivita a agresivita u rodičů. **Rizikové faktory dětí** představují jejich nedostatky a to jak tělesné, mentální, tak i psychosociální jako je tělesné postižení, nešikovnost, častá nemocnost, hyperaktivita, poruchy učení. Tyto nedostatky často nenaplňují očekávání rodičů a rodiče pak nemusí adekvátně porozumět potřebám dítěte. Sociální izolace rodiny, chudoba, nezaměstnanost, problémy s bydlením, mimomanželský

⁴⁴ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 208-213. ISBN 978-80-262-0213-4.

vztah, nedostatečná právní ochrana dětí zajišťovaná státem nebo hodnotová krize společnosti jsou příklady **rizikových faktorů prostředí**.⁴⁵

Výše uvedené rizikové faktory mohou vést k zanedbání, týrání či zneužívání dítěte. Tyto formy ohrožení jsou v odborné literatuře označovány jako „syndrom CAN“ neboli syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Jedna z definic zní *„poškození fyzického, psychického nebo sociálního stavu a vývoje dítěte, které vzniká v důsledku jakéhokoli nenáhodného jednání rodičů nebo jiné dospělé osoby a které je v dané společnosti a kultuře hodnoceno jako nepřijatelné.“*⁴⁶

Syndrom CAN zahrnuje široké spektrum ohrožení, které se liší ve formách, příčinách i důsledcích. Mezi nejčastější formy řadíme tělesné, duševní a citové týrání, zneužívání a zanedbávání a sexuální zneužívání. Všechny výše uvedené formy můžeme navíc rozdělit na aktivní a pasivní.⁴⁷

Společnost dbá na ochranu dětí, jejichž vývoj je ohrožen. Orgány sociálně-právní ochrany dětí obecních úřadů obcí s rozšířenou působností jsou ze zákona povinni vyhledávat děti, na které se vztahuje sociálně-právní ochrana.

2.2 Sociálně-právní ochrana dětí

Na každém sociálním odboru je oddělení sociálně-právní ochrany dětí, které vyhledává a monitoruje rizikové rodiny. Je významným nositelem sekundární a terciární prevence.

Sociálně-právní ochrana znamená zejména chránění práva dítěte na život, rodičovskou péči a život v rodině. Dále zahrnuje ochranu práva dítěte na vlastní identitu, svobodu myšlení, náboženství, svědomí, vzdělání a zaměstnání. Zároveň zahrnuje ochranu před jakýmkoliv násilím ať tělesným či duševním, zanedbáváním, zneužíváním nebo vykořisťováním.⁴⁸

Sociálně-právní ochranou dítěte znamená *„ochrana práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu, ochrana oprávněných zájmů dítěte, včetně ochrany jeho jmění, působení směřující k obnovení narušených funkcí rodiny, zabezpečení náhradního rodinného prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině.“*⁴⁹

⁴⁵ BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008, s. 40-42. ISBN 978-80-7367-392-5.

⁴⁶ BECHYŇOVÁ, Věra. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Vyd. 1. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku, 2007, s. 9. ISBN 978-80-86684-47-5.

⁴⁷ MATĚJČEK, Zdeněk, Jiří DUNOVSKÝ a Zdeněk DYTRYCH. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995, 245 s. 10. ISBN 80-7169-192-5.

⁴⁸ MOTEJL, Otakar. *Rodina a dítě*. Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, c2007, s. 14. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 978-80-254-1750-8.

⁴⁹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

Pracovníci sociálně-právní ochrany dětí dbají na dodržování Úmluvy o právech dítěte, která stanoví, že dítětem je každá lidská bytost mladší 18 let, pokud podle právního řádu vztahující se na dítě, není zletilost dosažena dříve.⁵⁰ Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, v souladu s Úmluvou o právech dítěte, rozumí dítětem nezletilou osobu. V případech nezletilých dětí, které nabyly plné svéprávnosti, se sociálně-právní ochrana poskytuje v omezeném rozsahu, tedy lze ji uplatňovat zásadně pouze v souladu s vůlí dítěte, a pokud o pomoc požádá. Dosažení plné zletilosti a svéprávnosti se řídí občanským zákoníkem.⁵¹ Nabytí plné svéprávnosti je možné buď dosažením zletilosti, která se nabyvá dovršením 18 roku věku. Před nabytím zletilosti se nabyvá uzavřením manželství, pak se plná svéprávnost neztrácí ani zánikem manželství ani prohlášením za neplatné. Nově je možné plnou zletilost přiznat i výrokem soudu. V případě že nezletilý dosáhl věku 16 let a je prokázána jeho schopnost žít se sám, obstará si své záležitosti, a pokud s návrhem souhlasí i jeho zákonný zástupce nebo pokud je to z vážných důvodů v zájmu nezletilého.⁵²

Sociálně-právní ochrana je zajišťována dětem, které na území České republiky trvale nebo dlouhodobě pobývají bez ohledu na to, zda jde o české občany nebo cizince. **V omezeném rozsahu**, tedy v rozsahu zajištění nezbytné pomoci, bude poskytována dětem, které se zdržují na území České republiky pouze přechodně. **V plném rozsahu** se poskytuje dětem, které na území České republiky trvale pobývají nebo podle zvláštního právního předpisu upravující pobyt cizinců na území České republiky, mají trvalý pobyt povolen. Dále děti, které jsou hlášeny k pobytu na území České republiky nejméně po dobu 90 dnů nebo děti, které podaly žádost o udělení mezinárodní ochrany či oprávnění k pobytu za účelem udělení dočasné ochrany dle zvláštního právního předpisu nebo dětem pobývajícím s rodičem, který na území setrvává na základě víza k pobytu nad 90 dní za účelem strpění pobytu. Další možností je, že je rodič azylantem nebo osobou požívající doplňkové ochrany. V poslední řadě jde o děti, které jsou azylanty nebo osobami využívající doplňkové ochrany.⁵³

Sociálně-právní ochranu dětí zabezpečují orgány sociálně-právní ochrany dětí a další subjekty. **Orgány sociálně-právní ochrany dětí** přesně vymezuje zákon.

⁵⁰ ČESKO. Předpis č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 22, s. 502. ISSN 1211-1244.

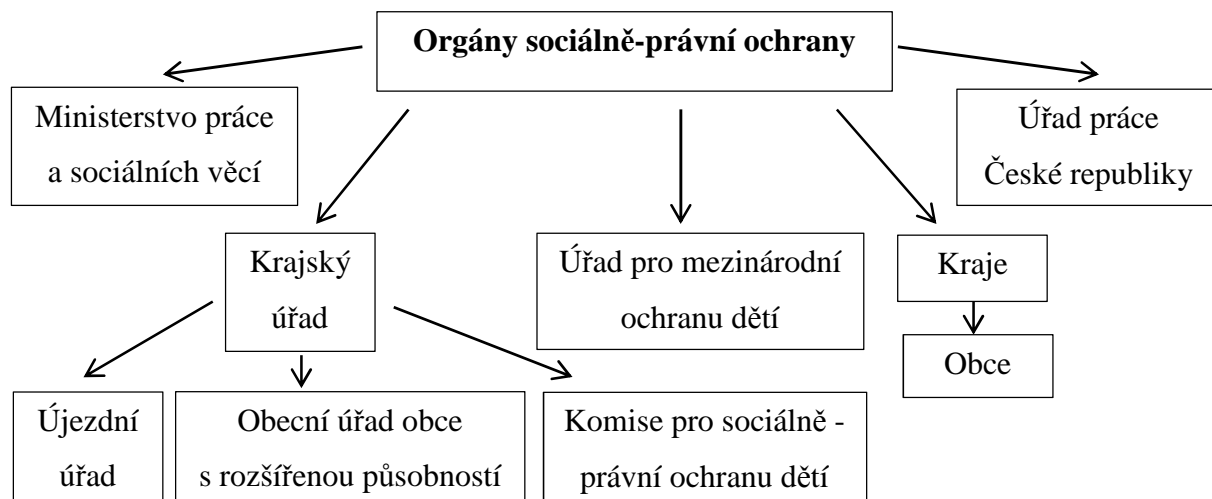
⁵¹ MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015, xxii, s. 21-22. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-727-0.

⁵² ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33. ISSN 1211-1244.

⁵³ MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015, xxii, s. 20. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-727-0.

Mezi tyto orgány zákon řadí:

- **Krajské úřady** – zajišťují především zabezpečení procesu zprostředkování náhradní rodinné péče, rozhodují o udělení pověření fyzickým a právníckým osobám k výkonu sociálně-právní ochrany dětí a rozhodují o státním příspěvku pro zřizovatele zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Krajské úřady jsou také odvolacím orgánem.
- **Obecní úřady obcí s rozšířenou působností a obecní úřady** – bezprostředně sledují ochranu práv dítěte a včas činí potřebná opatření na základě znalostí problému a místních podmínek. Mají ke svým klientům nejbližší, a proto jim stát ukládá nejvíce povinností v ochraně dětí.⁵⁴
- **Újezdní úřady** – plní úkoly obecních úřadů na úseku sociálně-právní ochrany dětí na území vojenských újezdů podle zvláštních právních předpisů.⁵⁵
- **Ministerstvo práce a sociálních věcí** – státní orgán, jehož působností je obecná péče o rodinu a děti.
- **Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí** – řeší otázky týkající se ochrany ve vztahu dětí k cizině.
- **Úřad práce České republiky** – jehož krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu rozhodují o dávkách pěstounské péče a státním příspěvku na výkon pěstounské péče.⁵⁶

Obrázek č. 1. – Orgány sociálně-právní ochrany dětí.⁵⁷

⁵⁴ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, s. 33. ISBN 978-80-7263-914-4.

⁵⁵ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kterým se mění zákon 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí. 2012. str. 82.

⁵⁶ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, s. 34. Právo (ANAG). ISBN 978-80-7263-914-4.

⁵⁷ Zpracováno autorkou

Dalšími subjekty pověřenými výkonem sociálně-právní ochrany dětí jsou:

- **Obce v samostatné působnosti**
- **Kraje v samostatné působnosti**
- **Komise pro sociálně-právní ochranu dětí**
- **Další právnické a fyzické osoby**, do kterých řadíme zejména nestátní subjekty, jako jsou nadace nebo církve.⁵⁸

Mezi základní dvě **činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí** patří preventivní a poradenská činnost, které mají významnou úlohu v předcházení vzniku nebo narůstání problémů při výchově dítěte nebo v péči o ně.

Předpokladem účinné a včasné ochrany života, zdraví a příznivého vývoje dítěte, je vědět o těchto dětech. Každý má oprávnění upozornit orgán sociálně-právní ochrany dětí na jednání či skutky v rozporu s řádnou péčí rodičů a jiných odpovědných osob za výchovu dětí. Jde o rodiče, kteří porušili nebo nemohou plnit povinnosti či zneužili práva vyplývající z rodičovské odpovědnosti.⁵⁹

Preventivní činnost spočívá ve vyhledávání dětí, jejichž práva jsou ohrožena nebo u nich takové ohrožení hrozí. V odborné literatuře je tato činnost nazývaná jako depistáž, kterou můžeme obecně definovat jako „*aktivní vyhledávání určitého znaku v populaci*.“⁶⁰ Cílem je tedy vyhledat znaky napovídající ohrožení dítěte a potřebu odborné pomoci či podpory, což může být rozhodující v zabránění neblahých následků pro dítě. Dále jde o povinnost působit na rodiče tak, aby plnili své rodičovské povinnosti, popřípadě s nimi projednat odstranění nedostatků ve výchově. Aby jednali tak, že jejich chování není důvodem k přijímání výchovných opatření či podávání návrhů k soudu na výchovná opatření. Jsou povinni projednat s dítětem nedostatky v jeho chování. Další povinností je sledovat, zda je zamezováno v přístupu dětí do ohrožujícího prostředí z hlediska jejich vývoje a výchovy jako jsou herny, hostince, diskotéky, jiné prostory, kde se nabízejí nebo užívají návykové látky. Tedy zda jsou respektována ustanovení právních předpisů, která zakazují pobývat osobám mladších 18 let v těchto prostorách a také zda těmto osobám nejsou podávány alkoholické nápoje či návykové látky vyvolávající závislost. Preventivní činnost také spočívá v poskytování nebo zprostředkování na vlastní žádost poradenství rodičům při uplatňování

⁵⁸ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 11. ISBN 978-80-86991-27-6.

⁵⁹ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014, s. 55. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.

⁶⁰ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 48. ISBN 8071785490.

nároků na dítě. V neposlední řadě jde o povinnost sledovat nepříznivé vlivy působící na dítě, zjišťovat příčiny vzniku, konat opatření k omezení, pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte, zpracovávat individuální plány ochrany dítěte na základě vyhodnocení situace ohrožení a realizovat pro řešení konkrétních situací ohrožených rodin případové konference.⁶¹

Poradenská činnost pomáhá při řešení problémů, které souvisejí s výchovou nebo péčí o dítě. Jedná se o poskytování nebo zprostředkovává poradenství při výchově a vzdělání dítěte a při péči o zdravotně postižené dítě. Dále zahrnuje pořádání přednášek a kurzů pro řešení sociálních a jiných problémů souvisejících s péčí o dítě a jeho výchovou. Poskytuje také poradenskou pomoc osobám, které jsou vhodné stát se osvojiteli nebo pěstouny především v otázkách výchovy. Poskytuje pomoc při uplatňování nároku dítěte na výživné a při vymáhání plnění vyživovací povinnosti k dítěti. Zaměřuje se i na přípravu fyzických osob k přijetí dítěte do rodiny, které jsou vhodné stát se osvojiteli nebo pěstouny a na přípravu dětí přijímaných do rodin osvojitelů či pěstounů.⁶²

Pro zkvalitnění poradenské a preventivní činnosti v oblasti sociálně-právní ochrany dětí jsou vymezeny další instituty a pravomoci jako povinnost obecních úřadů obcí s rozšířenou působností.

2.3 Systematická sociální práce s rodinou v kontextu zákona SPOD

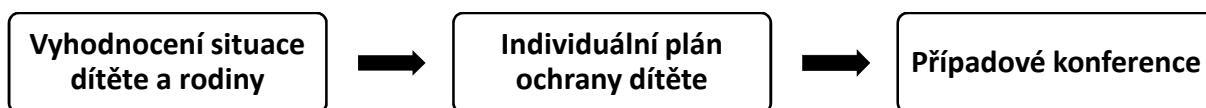
Důležitá změna provedená v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí je vytvoření podmínek pro systematickou sociální práci s rodinami, zejména aby došlo k odstranění nekoordinovaných aktivit vyvíjených vůči dětem a rodinám bez jasně určeného cíle nebo účelu. Podstatnými úpravami jsou posílení koordinační role orgánů sociálně-právní ochrany, legislativní vymezení některých metod sociální práce a stanovení závazných postupů pro případy, kdy navrhovaná opatření znamenají vážný zásah do života dítěte a rodiny. Důraz je také kladen na určité pořadí přijímaných opatření, která by v první řadě měla směřovat k podpoře původního rodinného prostředí. Teprve když se nedaří nastolit nápravu v původní rodině, směřuje k zajištění náhradního rodinného prostředí.⁶³

⁶¹ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. s. 52-60. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.

⁶² ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

⁶³ MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013: 1. část: Činnost orgánů sociálně-právní ochrany. In: *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví: rodinné právo*. 2013, 15(1): 1-4. ISSN 1212-866X.

Mezi tři metody systematické práce s rodinami řadíme vyhodnocení situace dítěte a rodiny, individuální plán ochrany dítěte a případovou konferenci.

Obrázek č. 2. – Systematická sociální práce s rodinou v kontextu zákona sociálně-právní ochrany dětí.⁶⁴

Obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinný pravidelně vyhodnotit situaci rodiny, jedná-li se o ohrožené dítě.⁶⁵ **Vyhodnocení situace dítěte a rodiny** se provádí vždy pro jedno dítě. Samozřejmě v případě potřeby a efektivity je možné, aby vyhodnocení probíhalo u více dětí současně, jedná se zejména o vyhodnocení sourozenců. Ve shodných oblastech se mohou překrývat, jde o některé informace (rodiče, bydlení) nebo jejich zdroje. Ve specifických oblastech se liší. Vyhodnocení situace dítěte a rodiny můžeme rozdělit do dvou fází. **První fáze** začíná při doručení podnětu orgánu sociálně-právní ochrany dětí, který vyhodnotí, zda jde o ohrožené dítě.⁶⁶ Na základě posouzení rozliší, zdali jde o mimořádnou situaci vyžadující okamžitou reakci (odebrání dítěte), o situaci vyžadující odpověď do 24 hodin nebo o situaci, při níž nejde o bezprostřední pokračující nebezpečí vedoucí k vážné újmě na zdraví dítěte.⁶⁷ **Druhou fází** je podrobné vyhodnocení s cílem nashromáždit a analyzovat co největší množství relevantních informací kvůli volbě optimálních opatření a postupů k ochraně dítěte. Vyhodnocování se provádí ve třech oblastech a to v oblasti:

- vyhodnocování situace dítěte,
- situace rodiny a
- širšího prostředí rodiny.⁶⁸

K vyhodnocení se využívá formulář, který vytvořilo Ministerstvo práce a sociálních věcí v roce 2012. Do formuláře se zaznamenávají podstatné informace, které jsou získávány z nástrojů sociální práce, jako je pozorování, rozhovor, sociální šetření, studium dokumentů. Informace jsou zjišťovány ve spolupráci s dalšími zařízeními, mezi která řadíme zejména

⁶⁴ Zpracováno autorkou

⁶⁵ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

⁶⁶ MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013: 1. část: Činnost orgánů sociálně-právní ochrany. In: *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví: rodinné právo*. 2013, 15(1): 1-4. ISSN 1212-866X.

⁶⁷ DUBOWITZ, Howard a Diane DEPANFILIS. *Handbook for child protection practice*. London: SAGE, 2000, p. 7. ISBN 978-1-4522-0548-9.

⁶⁸ MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013: 1. část: Činnost orgánů sociálně-právní ochrany. In: *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví: rodinné právo*. 2013, 15(1): 1-4. ISSN 1212-866X.

zprávy od lékařů, psychologů, výchovných poradců. Jakmile pracovník zpracuje všechny podstatné informace o dítěti a dojde k závěru, že jde o ohrožené dítě, je potřeba přijmout konkrétní opatření k jeho ochraně. Přistoupí k další části systematické práce a to ke zpracování individuálního plánu ochrany.⁶⁹

*„Obecní úřad obce s rozšířenou působností má za povinnost zpracovat na základě vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny **individuální plán ochrany dítěte**, který vymezuje příčiny ohrožení dítěte, stanoví opatření k zajištění ochrany dítěte, k poskytnutí pomoci rodině ohroženého dítěte a k posílení funkcí rodiny a stanoví časový plán pro provádění těchto opatření, a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dítětem a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému dítěte a jeho rodiny.“⁷⁰* Plán vzniká ve spolupráci s rodiči nebo jinými osobami, které jsou odpovědné za výchovu a odborníky, kteří se podílejí na řešení problému. Obsah individuálního plánu je blíže definován v prováděcí vyhlášce č. 473/2012 Sb., O provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Individuální plán je zpracováván s důrazem na přijetí opatření umožňující dítěti setrvávat v péči rodičů nebo osob odpovědných za jeho výchovu. Zákon stanoví povinnost individuální plán ochrany zpracovat nejpozději do jednoho měsíce od počátku poskytování sociálně-právní ochrany dětí, tedy od zařazení dítěte do evidence. Neznamená to, že za tuto dobu musí být zpracovaný kompletní individuální plán. Smyslem je prokázat, že případ je ve strukturované podobě a že je řešen v navazujících krocích. Stejně jako vyhodnocení, je i individuální plán pravidelně aktualizován a revidován podle potřeby. Osoba, která vytváří individuální plán ochrany, se nazývá klíčový pracovník.⁷¹

SHRNUTÍ

V životě každé rodiny může dojít ke složitým životním situacím, mezi které řadíme zejména úmrtí rodičů, situaci rozvodu, příchod nového partnera, postižení dítěte nebo sociální nouzi. Některé rodiny problémovou situací zvládnou samy nebo za pomoci svých nejbližších. Jiné potřebují pomoc státních orgánů. Jedním z nich je orgán sociálně-právní ochrany dětí. Posledním krokem systematické práce je případová konference.

⁶⁹ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. s. 57. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.

⁷⁰ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

⁷¹ MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013: 1. část: Činnost orgánů sociálně-právní ochrany. In: *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví: rodinné právo*. 2013, 15(1): 1-4. ISSN 1212-866X.

3 PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

Zákon č. 401/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, stanovil tři základní techniky, které jsou pracovníci povinni využívat při práci s ohroženou rodinou. Poslední z nich jsou případové konference, jejichž hlavním smyslem je sestavit postup řešení konkrétní situace ohrožených rodin a dětí, formou diskuze zainteresovaných odborníků.

3.1 Historie případové konference

Případové konference nejsou novým pojmem ani institutem. Případová konference v různých formách tvoří základ případové sociální práce.⁷²

Již v 60. letech 20. stol. se objevují první známky potřeby většího zaměření na ohrožené rodiny s dětmi. Jednotlivé státy, jako je Velká Británie nebo Amerika, poměrně rychle reagovaly na situaci změnou systému sociálního zabezpečení a ochrany dětí. Odborníci se zaměřili na včasnou identifikaci ohrožených dětí a tvorbu účinných intervenčních strategií. Nejenže se lékaři snažili definovat ohrožení a zanedbávání dětí, ale také se snažili najít příčinu zanedbávání a formy ohrožení, stanovit diagnostická kritéria a zjistit následky. Vznikaly nejrůznější teorie, které braly v úvahu biologické dispozice dítěte, vliv bližšího okolí i širšího společenského zázemí. Teorie přinesly řadu nových technik při práci s ohroženými rodinami a jejich dětmi, jako je případová konference. Tato technika byla postupně rozvíjena v různých státech.⁷³

Jednou z inspirací se stala Velká Británie, ve které se ustálil název pro případovou konferenci jako „Child Protection Conference“ v 70. letech 20. stol., po tragickém úmrtí Marie Colwell.⁷⁴ Marie byla v pěstounské péči u své tety a strýce po dobu 5 let, protože její matka nevládala vychovávat 5 dětí. Poté se její matka rozhodla, že chce Marii zpět do péče. Následně byla Marie navrácena do biologické rodiny. Společně se odstěhovali do obecního domu i s novým partnerem matky. Jednoho dne nevlastní otec přišel pozdě večer domů a našel 7 letou Marii, jak je ještě vzhůru a sleduje televizi. Zbil ji a zkopal. Marie utrpěla

⁷² KEPKOVÁ, Michaela. *Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci*. [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf

⁷³ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 6-8. ISBN 978-80-7421-038-9.

⁷⁴ The Royal Borough of Kensington and Chelsea. *Improving participation for children and young people in child protection conference*. [online]. 1.2. 2013 [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: www.rbkc.gov.uk/subsites/Safe-guardingchildren/involvedbyright.aspx

poškození mozku, zlomeninu žebra, rozsáhlé podlitiny, vnitřní zranění a následně bylo zjištěno, že měla i prázdný žaludek. I přes častou kontrolu rodiny ze strany sociálních pracovníků, inspektorů Národní společnosti pro prevenci týrání dítěte, zdravotníků, policie a dalších, i přes časté stížnosti sousedů, došlo k této tragické situaci. Mezi pracovníky docházelo k nedostatečnému předávání informací.⁷⁵ Původně bylo cílem sdílení informací mezi odborníky. Od zavedení zákona o dětech v roce 1989 se stala setkáním s cílem vést spolupráci mezi odborníky, členy širší rodiny a rodiči s dítětem.⁷⁶

Bechyňová uvádí, že se poprvé setkala s termínem případová konference během spolupráce s americkými odborníky v rámci programu The Prevention of Child Abuse and Neglect v roce 1998. Zpočátku si sama nedokázala představit, jak by mohla případová konference pomoci ohroženým rodinám s dětmi. Jednou z částí programu bylo i podávání zpráv o tom, jak se daří uvádět do praxe nové podněty. Proto tedy začala dělat první pokusy s technikou případové konference.⁷⁷

Dalším významnějším momentem, kdy se hovořilo o případových konferencích, byl rok 2006. V rámci rozhovoru s tehdejší ředitelkou odboru rodinné politiky a sociální práce Mgr. Marksovou, bylo zveřejněno, že se připravuje metodika tzv. případových konferencí. Mgr. Marksová vysvětlila co a k čemu by měla případová konference sloužit a jaké další kroky by měly být podniknuty v péči o ohrožené děti, jako je osobní plán péče. Následně byly uspořádávány určitá setkání odborníků a rodin s dětmi, která svým charakterem odpovídala případové konferenci. Setkání uspořádávaly pouze některé orgány sociálně-právní ochrany dětí a jenom ve výjimečných případech, kdy případ uvízl na „mrtvém bodě“.

V roce 2011 Asociace náhradních rodin ČR ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí uspořádala konferenci, na které byly představeny klíčové body novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Partnerem byla i slovenská Asociácia náhradných rodín. Mezi účastníky byli zastoupeni sociální pracovníci, náhradní rodiče, soudci, poslanci a další odborníci, ale i náhradní rodiče a odborníci ze Slovenska. Jedním z bodů bylo i představení systému kroků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, do které řadíme případové konference.⁷⁸

⁷⁵ Community care. *What have we learned? Child death scandals since 1944*. [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: <http://www.communitycare.co.uk/2007/01/10/what-have-we-learned-child-death-scandals-since1944/>

⁷⁶ The Royal Borough of Kensington and Chelsea. *Improving participation for children and young people in child protection conference*. [online]. 1.2. 2013 [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: www.rbkc.gov.uk/subsites/safe-guardingchildren/involvedbyright.aspx

⁷⁷ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 9. ISBN 978-80-262-0181-6.

⁷⁸ BAJER, Pavel. MPSV připravuje metodiku řešení sporných kauz za účasti všech zainteresovaných stran. *Sociální práce: Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006, 6(1): 12-14. ISSN 1213-6204.

V roce 2013 vstoupila v platnost novela zákona o sociálně-právní ochraně dětí, která mimo jiné zavádí i povinnost v konkrétně vymezených situacích pořádat případové konference.

Záměrem do budoucna je i nadále podporovat využívání případových konferencí a odbourávání bariér v jejich využívání.

3.2 Charakteristika případové konference

Sociální pracovníci jsou povinni využívat při práci s ohroženými rodinami a dětmi techniku případových konferencí. Povinnost ukládá zákon, který stanoví, že *„obecní úřad obce s rozšířenou působností je povinen pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených dětí a jejich rodin, a to ve spolupráci s rodiči a jinou osobou odpovědnou za výchovu dítěte, dalšími přizvanými osobami, zejména zástupci škol, školských zařízení, zařízení poskytovatelů zdravotních služeb, orgánů činných v sociální oblasti, orgánů policie, státních zástupců, odborných pracovníků v oblasti náhradní rodinné péče, poskytovatelů sociálních služeb a pověřených osob.“*⁷⁹

Pojem případové konference vznikl jako doslovný překlad anglického spojení „case conference“. V odborné literatuře můžeme nalézt mnoho definic případových konferencí.

Metodické doporučení MPSV definuje případové konference jako *„odbornou diskusi zainteresovaných subjektů nad konkrétním případem ohroženého dítěte nebo jeho rodiny, účelem je rychlé a úplné vyhodnocení situace a jeho rodiny s cílem najít optimální řešení.“*⁸⁰

Bechyňová charakterizuje případové konference jako *„plánované, koordinované a pevně strukturované pracovní setkání rodičů, dítěte a odborníků, kteří pracují, pracovali nebo budou pracovat s ohroženým dítětem, jeho rodiči, popř. i s členy širší rodiny.“*⁸¹

Matoušek popisuje případovou konferenci jako poradu, která je věnovaná diskusi o případu, které se účastní členové rodiny, další blízcí lidé a zástupci organizací.⁸²

Stručně shrnuto všechny výše uvedené definice se shodují v tom, že případové konference představují setkání různých odborníků z oblasti práce s rodinou a dětmi, společně diskutují o problémové situaci rodiny a snaží se navrhnout co nejlepší řešení pro dítě.

⁷⁹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

⁸⁰ KEPKOVÁ, Michaela. *Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci*. [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Metodika_pripadove_konference.pdf

⁸¹ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 14. ISBN 978-80-262-0181-6.

⁸² MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 170. ISBN 8071785490.

Případové konference musí být pořádané v situacích před podáním návrhu soudu. Smyslem je předem projednat důvody podání a možné způsoby jejich řešení. Obecní úřad obce s rozšířenou působností podává návrh soudu na:

- „na rozhodnutí, zda je třeba souhlasu rodiče k osvojení dítěte,
- na omezení nebo zbavení rodičovské odpovědnosti anebo omezení nebo pozastavení jejího výkonu,
- na nařízení ústavní výchovy,
- na prodloužení nebo zrušení ústavní výchovy,
- na svěřením dítěte do péče zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc, na prodloužení doby trvání tohoto svěřením a na zrušení rozhodnutí o svěřením dítěte do tohoto zařízení,
- na svěřením dítěte do pěstounské péče na přechodnou dobu a jeho zrušení,
- na nařízení výchovného opatření podle § 13a, na prodloužení doby trvání tohoto výchovného opatření nebo na jeho zrušení,
- na přemístěním dítěte do jiného zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy,
- na pozastavením výkonu povinnosti a práva péče o dítě u nezletilého rodiče,
- na zachování povinnosti a práva péče o dítě a osobního styku s dítětem u rodiče omezeného ve svéprávnosti,
- na zbavením rodiče práva dát souhlas k osvojení nebo dalších povinností a práv osobní povahy, zbavil-li soud rodiče rodičovské odpovědnosti.“⁸³

Poslední povinností, kdy musí uspořádat případové konference je v průběhu řízení o svěřením dítěte do náhradní péče, jestliže nebyla uspořádána před zahájením řízení.⁸⁴

Samozřejmě existují výjimky, kdy orgán sociálně-právní ochrany dětí může od této povinnosti upustit. Jedná se o případy, kdy by bylo uspořádání případové konference nemožné nebo neúčelné např. když je akutně potřeba řešit ohrožující situaci dítěte nebo není znám pobyt rodičů.⁸⁵

Případové konference jsou svolávány v zákonem stanovených důvodech, nebo když je situace v rodině tak složitá, že se ji nedaří řešit bez řízené spolupráce zainteresovaných odborníků.

⁸³ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

⁸⁴ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. s. 84. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.

⁸⁵ MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1.1.2013: 1. část: Činnost orgánů sociálně-právní ochrany. *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví: rodinné právo*. 2013, 15(1), s. 3. ISSN 1212-866X.

Mezi konkrétní situace, kdy se vyplatí svolat případovou konferenci, patří:

- Když se rodina ocitá v rizikové situaci – jde o mnoho problémové rodiny (rodiny ohrožené chudobou, sociálním vyloučením, rodiny zanedbávající nebo nezvládající chudobu, atd.), které vyžadují multidisciplinární přístup.
- Když se dítě ocitá v situaci, která vyžaduje umístění mimo rodinu – v případech, kdy je situace natolik vážná (podezření na syndrom CAN), je třeba hledat co nejrychleji řešení ve spolupráci všech zainteresovaných odborníků.
- Když dítě přichází do nového prostředí – jedná se o vytvoření plánu přípravy dítěte na změnu (náhradní rodinná péče, nástup do ústavní výchovy, návrat do biologické rodiny).
- Když je dítě dlouhodobě umístěno mimo rodinu – je nutné průběžně vyhodnotit podmínky umístění a hledat další možná řešení (revize nařízené ústavní výchovy).
- Když selhává nebo se nezdařila náhradní rodinná péče – zejména při výchovně náročných obdobích u dětí vyrůstajících v náhradních rodinách.
- Když rodina příliš nespolupracuje.⁸⁶

Hlavním cílem případových konferencí je zajistit objektivní posouzení situace z různých úhlů pohledu prostřednictvím multidisciplinárního týmu.⁸⁷ Výsledkem je komplexní vyhodnocení problémové situace, stanovení cíle pomoci a vytvoření plánu činností, které dítěti a rodičům pomohou. Jde o aktivní spolupráci rodičů, dítěte a odborníků.⁸⁸ V průběhu setkání dochází k výměně informací, zhodnocení situace, hledání a naplňování optimálního řešení, které povede k naplňování potřeb dítěte.

Konkrétní dílčí cíle případové konference jsou:

- co nejrychleji reagovat na situaci ohroženého dítěte a jeho rodiny,
- vyhodnotit situaci a najít optimální postup řešení,
- vytvářet podpůrnou síť rodině,
- rodinu aktivizovat,
- koordinovat péči a pomoc,
- získat nástroj pro kontrolu plnění domluvených kroků.⁸⁹

⁸⁶ HRDINOVÁ, Andrea. *NA JEDNÉ LODI ANEB Jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti*. Občasnke sdružení Rozum a Cit. Praha: Občasnke sdružení Rozum a Cit, 2010. Dostupné také z: <http://www.sancedetem.cz/file/edee/u/knihovna/24556/01060103-jak-usporadat-pripadovou-konferenci.pdf>

⁸⁷ BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011, s. 91. ISBN 978-80-262-0031-4.

⁸⁸ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 15. ISBN 978-80-262-0181-6.

⁸⁹ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 9. ISBN 978-80-7421-038-9.

Cílem je také vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte, který navíc bude sloužit jako podklad pro pravidelné vyhodnocení situace, což dohromady tvoří systém na sebe navazujících aktivit sociálního pracovníka.

V praxi je často výstupem seznam úkolů jednotlivých účastníků ve spolupráci s rodiči. Úkoly jsou zaměřeny přímo na oblasti, které byly vyhodnoceny jako problémové (př. bytové podmínky, finanční prostředky, atd.).

3.3 Účastníci případové konference

Účastníky případových konferencí můžeme rozdělit do čtyř skupin. Jde o děti, jejich rodiče nebo zákonné zástupce, odborníky a další. Doporučuje se, aby maximální počet účastníků byl deset.⁹⁰

První velice důležitou podmínkou úspěšné případové konference je **účast rodičů**. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí ukládá povinnost obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností „*pořádat případové konference pro řešení konkrétních situací ohrožených rodin a dětí a to ve spolupráci s rodiči nebo jinou osobou odpovědnou za výchovu.*“⁹¹ Cílem přítomnosti rodičů je využití jejich potenciálu ve prospěch řešení situace. Rodiče samozřejmě mají právo rozhodnout se, zdali pozvání přijmou a účastní se. Jejich rozhodnutí musí být respektováno a proces mu musí být přizpůsoben. V některých případech může o neúčasti rozhodnout i pracovník sociálně-právní ochrany dětí, který ji svolává a to zejména v situacích, kdy přítomnost zákonného zástupce by mohla vést k neúspěšnému řešení. Avšak ve většině případů je účast rodičů či osoby odpovědné za výchovu zásadní a to hlavně pro naplnění stanovených cílů plynoucích z případové konference. Nezbytným předpokladem je důkladná příprava na případovou konferenci rodiče prostřednictvím konzultace. Důležité je, aby přípravná konzultace proběhla v dostatečném časovém předstihu, aby si rodiče mohli v klidu promyslet získané informace o případové konferenci. Příprava rodičů je zajišťována odborníkem, kterého rodiče dobře znají a mají k němu důvěru, zpravidla jde o klíčového pracovníka rodiny. Příprava zahrnuje:

- zjištění, jak rodiče porozuměli pojmu případová konference,
- zjištění, zda byli někdy přítomní případové konferenci, co bylo tehdy řešeno, jaké byly jejich pocity,

⁹⁰ KEPKOVÁ, Michaela. *Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci. str. 1.* [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf

⁹¹ ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

- podat obecné informace a specifické týkající se jejich případové konference,
- obeznámení se strukturou a délkou,
- zjištění, jak rozumí cíli, a zdali nemají návrhy na úpravu,
- informovat je o dalších účastnících a jakou budou mít roli,
- dotazování ohledně přítomnosti dítěte a na jejich důvody,
- domluvení se na termínu, zdali se případové konference účastní či ne.

Rodiče mají i právo účastnit se pouze některé z části případové konference. Je vhodné, aby se účastnili zejména závěru, kde je sdělen stručný průběh případové konference a komplexní vyhodnocení. Někteří rodiče se účastní právě jenom konce jednání. Pokud se rodiče rozhodnou neúčastnit se, je vhodné, aby je někdo zastupoval. Dotyčný musí znát jejich názory či postoje k řešenému tématu, které by tlumočil. Při neúčasti rodičů je také důležité, aby byli informováni o cíli a průběhu případové konference a výstupech z ní.⁹²

Dalšími **účastníky jsou děti**. Úmluva o právech dítěte zabezpečuje dítěti schopnému formulovat své názory právo svobodně vyjadřovat vlastní názory ve všech záležitostech, které se ho dotýkají a musí jim být věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a rozumové úrovni.⁹³ Pro dítě je účast na jakémkoliv setkání s dospělými obtížnou situací. Dítě není v diskusi rovnocenným partnerem a často jsou jeho představy a očekávání odlišné od dospělých. Názor dítěte může být vyjádřen i prostřednictvím jiné osoby, která dítě dobře zná, má s dítětem bezpečný vztah, zaujímá neutrální postoj k situaci a umí skutečně hájit jeho potřeby a zájmy. Takovou osobou může být terapeut či psycholog.⁹⁴ Účast dítěte, zejména mladších dětí, není zcela vhodná z důvodu psychické náročnosti. Ovšem je důležité zvážit, jak přínosná bude jeho přítomnost a také jakého rozsahu by se měl účastnit. Zejména mladší děti se mohou účastnit pouze části, aby dostaly prostor pro vyjádření svých představ a přání. Účast dítěte je pečlivě posuzovaná osobami, které dítě dobře znají. Při rozhodování o účasti dítěte je nutné pečlivě vnímat jeho emocionalitu a individuální projevy jako je strach, nejistota a úzkost, emoční bloky či pocity viny.⁹⁵

Třetí skupinu účastníků tvoří **odborníci**, kteří spolupracují s rodinou. Odborníky jsou **pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí**, kteří jsou většinou v roli svolavatele. Jejich hlavním úkolem je připravit případovou konferenci, stanovit hlavní cíle a podílet se

⁹² BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 50-51. ISBN 978-80-262-0181-6.

⁹³ ČESKO. Předpis č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 22. ISSN 1211-1244.

⁹⁴ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 54. ISBN 978-80-262-0181-6.

⁹⁵ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 16. ISBN 978-80-7421-038-9.

s dalšími odborníky na řešení. **Zástupci nestátních neziskových organizací**, kteří spolupracovali s rodinou nebo se kterými je možné začít spoluprací. Jde o organizace, které poskytují činnosti sociálně-právní ochrany nebo poskytují sociální služby (např. občanské poradny). **Pracovníci pobytových zařízení**, ve kterých se dítě nebo jeho celá rodina nachází, jako jsou dětské domovy, zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc nebo azylové domy. Tito pracovníci tráví mnohem více času s rodinou a mohou poskytnout cenné informace. Druhou možností pro pozvání těchto zástupců je i pro navázání kontaktu s cílem připravit rodiny či dítě na nástup do zařízení. **Pracovníci škol** jako je třídní učitel, výchovný poradce nebo i ředitel seznamují ostatní účastníky s pohledem na situaci rodiny ze školního úhlu pohledu a nabízejí možnosti pomoci. Při jednání je zástupce školy seznámen pouze s informacemi, které jsou nezbytně nutné pro danou situaci. **Zástupci školských zařízení**, kterými máme na mysli pedagogicko-psychologické poradny, speciálně pedagogická centra nebo střediska výchovné péče. Dalším důležitým účastníkem jsou **lékaři** (pediatr, praktický lékař nebo odborní lékaři jako jsou psychiatři). Zajistit jejich účast nebývá snadné. Pokud se lékař nemůže dostavit, může jako zástupce poslat alespoň zdravotní sestru, pokud ani ona nemůže, zašle zprávu o aktuálním zdravotním stavu dítěte. Případové konference se mohou účastnit také **pracovníci soudu** nebo **státní zástupci**.⁹⁶ A další jako jsou **policisté, pracovníci probační a mediační služby, dobrovolníci, pracovníci úřadu práce, kněz, apod.**⁹⁷ Do poslední skupiny řadíme další účastníky jako je moderátor neboli facilitátor či zapisovatel.

⁹⁶ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 46-49. ISBN 978-80-262-0181-6.

⁹⁷ KEPKOVÁ, Michaela. *Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci*. str. 3. [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf

Obrázek č. 3. – Odborníci případových konferencí.⁹⁸

Je důležité zmínit, že odborníkům, kteří se účastní, náleží náhrada mzdy nebo platu. Případová konference je uskutečňovaná při zajišťování sociálně-právní ochrany dětí, a proto je její financování zajištěno dotací na výkon státní správy. Pokud se případové konference zúčastní přizvaní odborníci, kteří budou požadovat náhradu mzdy či platu za účast, poskytne se jim úhrada tak, jak členům komise pro sociálně-právní ochranu dětí.⁹⁹

Někteří z účastníků navíc plní specifické role jako je iniciátor, svolavatel, koordinátor, zapisovatel, moderátor (facilitátor) a supervizor. Jejich účast je povinná na každé případové konferenci, i když někteří z účastníků mohou zastávat i více rolí najednou.

Iniciátor je odborník, který je v kontaktu s rodinou nebo dítětem a není schopen sám vyřešit problémovou situaci rodiny, proto se obrátí na svolavatele a informuje ho o situaci rodiny či dítěte. Ten poté zváží, jestli je vhodné realizovat případovou konferenci. Iniciátorem může být i samotná rodina nebo dítě. **Svolavatel** zajišťuje přípravu a průběh případové konference. **Koordinátor** zpravidla koordinuje práci multidisciplinárního týmu mezi jednotlivými případovými konferencemi. Shromažďuje informace, které sleduje a vyhodnocuje. Často bývá iniciátor, svolavatel i koordinátor pracovník sociálně-právní ochrany dětí. Dalším důležitým účastníkem je **zapisovatel**, kterého vybírá svolavatel. Zapisovatel dělá zápis z průběhu případové konference. Je neutrální a nezasahuje do

⁹⁸ Zpracováno autorkou

⁹⁹ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. s. 58. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.

diskuse.¹⁰⁰ **Moderátor** by měl být odborníkem na komunikaci. Jeho hlavním úkolem je stimulovat komunikaci, tak aby se všichni zapojili a sdělili své stanovisko. Dále hlídá časový režim, tak aby šly jednotlivé fáze případové konference podle plánu. Je důležité, aby se případové konferenci věnoval od její přípravné fáze. Moderátor musí být nezávislý, nestranný, profesně i emočně neangažovaný.¹⁰¹

SHRNUTÍ

Případové konference nejsou novým institutem. Zejména v zahraničí se začali objevovat zhruba od poloviny 20. století pod různými názvy. I u nás se v různých podobách objevují delší dobu, avšak jejich povinnost a konkrétní formální podoba byla zakotvena do našeho právního řádu až v roce 2012 s účinností od 1. 1. 2013.

¹⁰⁰ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 56-58. ISBN 978-80-262-0181-6.

¹⁰¹ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 17. ISBN 978-80-7421-038-9.

4 REALIZACE PŘÍPADOVÉ KONFERENCE

Případové konference jsou nástrojem sociálně-právní ochrany dětí a jako každý jiný nástroj mohou být ku prospěchu nebo ke škodě. Kvalitu každého setkání určuje průběh případové konference od začátku do konce, účastníci a jejich vzájemná komunikace. V následující kapitole se zaměříme na popis realizace případové konference, kdy svolavatelem je pracovník orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

4.1 Průběh případové konference

Případové konference jsou specifickou formou skupinového setkání, jehož kvalitu určuje průběh od začátku do konce a způsob komunikace mezi jednotlivými účastníky. Každý svolavatel si přeje, aby v průběhu případové konference panovala tvůrčí atmosféra skupinové práce, kdy na konci budou stanoveny jasné výstupy, na kterých bude možné pracovat po ukončení setkání. Někdy ale můžou nastat situace, kdy diskuse začne probíhat chaoticky a nekonkrétně. Účastníci se spíše rozhovoří o problémech a zkušenostech se členy rodiny, než aby hledali konstruktivní řešení. Proto je velice přínosné, když svolavatel ve spolupráci s facilitátorem připravuje průběh od počátku tak, že sladí obsahovou i procesní stránku případové konference. Procesní stránkou myslíme celý proces případové konference a obsahovou stránkou způsob komunikace mezi jednotlivými účastníky.¹⁰²

Je důležité stanovit postup případové konference, se kterým budou účastníci srozuměni a kterým se budou řídit. Dodržování struktury je jedním z předpokladů úspěšného dosažení cíle. Struktura zahrnuje přípravu, průběh a následnou práci s rodinou.

Počátečním bodem k realizaci případové konference je **příprava** na ni, za kterou je odpovědný svolavatel. Jde o naplánování jednotlivých kroků případové konference. Hned na počátku je potřebné mít jasnou představu, proč svoláváme případovou konferenci, čeho se bude týkat, kdo v ní bude přítomen, jak dlouho bude probíhat, kdy a kde se bude konat. Příprava je tedy zaměřená na organizační zajištění a potřebné materiální vybavení (psací potřeby, papír, počítač). Před začátkem bychom měli mít také sepsané hlavní otázky, které chceme projednat a cíl případové konference. Cíl musí vycházet z potřeb dítěte a motivovat účastníky ke spolupráci na jeho naplnění. Během další části případové konference, tedy

¹⁰² BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 61. ISBN 978-80-262-0181-6.

v průběhu, může být cíl upravován podle aktuálních potřeb dítěte a rodiny.¹⁰³ Před svoláním případové konference je nutné zvážit počet i složení členů vzhledem k časovému limitu a k prostorovým možnostem místnosti. Na případovou konferenci nemusí být pozváni všichni odborníci spolupracující s rodinou, ale ti, kteří se nějakým způsobem dotýkají problémové situace rodiny a hlavně kteří mohou svou účastí nějak pomoci.¹⁰⁴

Další částí je tedy vlastní **průběh případové konference**, za který je odpovědný moderátor. Obecně můžeme rozlišit případovou konferenci na úvodní část, diskuzi a výstup.

Základní struktura průběhu případových konferencí je následující:

1. Úvod a přivítání
2. Představení účastníků
3. Sdělení svolavatele – představení klienta a jeho situace
4. Věcná a řízená diskuse
5. Komplexní vyhodnocení a tvorba plánu
6. Zhodnocení setkání.¹⁰⁵

Případová konference zpravidla začíná úvodem, který trvá přibližně 15 minut, během kterých by mělo dojít k seznámení všech účastníků s cílem, se základními informacemi o průběhu jednání a k představení všech účastníků. Každý by měl sdělit své jméno, profesi a roli, kterou v rodině aktuálně má či v minulosti zastával nebo jaká se plánuje spolupráce do budoucna a měl by uvést také název instituce, v níž pracuje. Společně s účastníky se pak domluví na základních pravidlech a všichni podepíší prohlášení o mlčenlivosti. Poté dochází k bližšímu popsání situace rodiny, a co členové očekávají od případové konference. V nejlepším případě situaci popíše samo dítě. Mnohdy ale nechce nebo se stydí nebo vlivem věku to ještě není v jeho možnostech. V takových případech je vhodné, aby situaci popsali rodiče či osoby, které jsou odpovědné za výchovu dítěte. Pokud ani oni nechtějí hned na počátku hovořit o své obtížné situaci, tak ji nastíní pracovník sociálně-právní ochrany.¹⁰⁶ Moderátor představí časový rozvrh a zjistí, zda mohou všichni účastníci zůstat až do konce. Pro ty, co musí odejít dříve, dohodne moderátor se svolavatelem, jak jim bude doručen zápis a

¹⁰³ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 64-67. ISBN 978-80-262-0181-6.

¹⁰⁴ BALÁŽ, Roman. Sociálně-právní ochrana je především o hledání cesty. *Sociální práce: nabízíme spojení teorie s praxí*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011, 11(2): 19-21. ISSN 1213-6204.

¹⁰⁵ BRZOBOHATÝ, Robin. Jedna velikost pro všechny? Modifikace procesu případových konferencí v kontextu zákona 359/1999 Sb. In: *Práce s ohroženými rodinami: Komentáře k novele zákona o sociálně-právní ochraně zákona č. 359/1999 Sb.* 2013, s. 24-25. Dostupné také z: <http://www.caritas-vos.cz/admin/files/ModuleText/155-sbornik-prace-s-ohrozenymi-rodinami.pdf>

¹⁰⁶ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 20. ISBN 978-80-7421-038-9.

výstup z případové konference. Na konec úvodu moderátor zopakuje cíl a požádá účastníky, aby se jednotlivě vyjádřili k cíli, popř. ho rozšířili či změnili. A oznámí, že výstupem bude plán či seznam kroků vytvořený v průběhu diskuse, který bude formulovat, do kdy a jakým způsobem budou účastníci nadále s rodinou pracovat. Moderátor nakonec předá slovo ostatním účastníkům, aby začali tím, co mohou ocenit na spolupráci s rodiči a dítětem, dále aby vyjádřili svůj názor na celou situaci a jejich návrhy na řešení. Následuje část, která bývá označována jako mapování současné situace a aktuálních potřeb dítěte a jeho rodiny neboli věcná a řízená diskuse. V této části je velice důležité porozumět jádru problému, objasnit situaci a shromáždit všechny podstatné informace. Ke slovu se dostávají všichni účastníci případové konference. V průběhu celého jednání moderátor také zajišťuje, aby se účastníci nezastavili v některé části příliš dlouho, a aby obsah každé části sledoval cíl případové konference i svůj vlastní dílčí cíl. Jeho úkolem je dávat účastníkům prostor pro vyjádření, ale zároveň je usměrňovat, aby se drželi tématu a nezacházeli do přílišných detailů.¹⁰⁷ Výstupem každé případové konference by měl být konkrétní plán, který zahrnuje seznam kroků k dosažení potřebných změn. Plán musí být v souladu se schopnostmi a možnostmi klienta a také musí zohledňovat dostupné zdroje v okolí.¹⁰⁸ Plán musí být také ověřen, že je realizovatelný v praxi. Jako metody se osvědčila technika SMART. Znamená, že každý naplánovaný cíl musí být specifický (konkrétní), měřitelný, aktuální, relevantní a termínovaný. V závěru případové konference dojde k shrnutí celého průběhu případové konference. Jednak co se naplánovalo, jak se to naplánovalo a jak se toho má dosáhnout. V případě, že nebylo vše řečeno, moderátor vyzve účastníky, aby se domluvili na další případové konferenci. Následuje reflexe jednání od jednotlivých účastníků, každý by měl sdělit, jak se mu pracovalo, co vnímal jako podařené a co by bylo užitečné udělat příště. Nakonec účastníci podepíší všechny výtisky zápisu a jeden si nechají.¹⁰⁹

V praxi se setkáváme s různými typy případových konferencí, jejichž význam závisí na situaci dítěte a rodiny, přičemž jejich základní struktura je stejná. Pouze se liší vlastní průběh v závislosti, o jakou případovou konferenci se jedná. Rozdílný průběh bude mít první případová konference na dané téma nebo další setkání řešení problémové situace nebo závěrečná případová konference, při kterém se zejména rekapituluje předchozí práce s rodinou a pokroky, které byly dosaženy. Nejčastěji realizovatelným typem je klasická

¹⁰⁷ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 92-95. ISBN 978-80-262-0181-6.

¹⁰⁸ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 21. ISBN 978-80-7421-038-9.

¹⁰⁹ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 103. ISBN 978-80-262-0181-6.

případová konference. Dalšími formami jsou případové konference urgentní, motivační, metodické a expertní, jejichž smyslem je co nejrychleji zajistit vhodné podmínky pro dítě a rodinu.¹¹⁰

Po případové konferenci následuje **práce s rodinou**, během které dochází k realizaci plánu.

Součástí celé případové konference je řada dokumentů, které se zakládají do spisu. Před zahájením případové konference podepíše klient nebo jeho zákonný zástupce dokument **Souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů**. Před podepsáním dokumentu jsou informováni, za jakým účelem budou informace získávány a jakým způsobem budou zpracovány, po jaké časové období a komu mohou být informace poskytnuty. Dalším dokumentem, který podepisuje samotný klient nebo jeho zákonný zástupce je **Ochrana osobních údajů a předávání informací**. Klient nebo jeho zákonný zástupce podpisem stvrzuje, že je seznámen s rozsahem a obsahem informací předávaných na případové konferenci a se všemi účastníky. Na počátku musí všichni účastníci podepsat **Prezenční listinu**, kterou stvrzují svoji přítomnost. Hned poté podepisují **Prohlášení o mlčenlivosti**. Svým podpisem stvrzují, že veškeré informace, které zazní v průběhu případové konference, zůstanou pouze mezi účastníky a nebudou sdělovány do vnějšího prostředí. Každé případové konferenci musí být přítomen i zapisovatel, který v průběhu vytváří **Zápis**. Ten obsahuje místo, datum, předmět setkání, údaje o účastnících, popis průběhu případové konference, stanovení cíle a jednotlivých úkolů a časové vymezení jejich plnění. Závěrem případové konference je stanovení **individuálního plánu**.¹¹¹

Vhodně naplánovaná a provedená případová konference je pak přínosná nejen pro ohroženou rodinu, zejména pro nezletilého, ale i pro pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí a všechny ostatní účastníky. **Pracovníkům orgánu sociálně-právní ochrany dětí přináší** možnost včasné a rychlé reakce na náhlou změnu v rodině, operativní vytvoření podpůrné dítě potřebné pomoci, aktivizování samotné rodiny, zejména rodičů, získání různých pohledů na situaci dítěte a jeho rodiny, získání představy o tom, jak se rodiče nebo dítě projevují v interakci s jinými odborníky, koordinovanou péči o rodinu, možnost ověření správnosti dosavadních a dále zvolených postupů, snížení jednostranné odpovědnosti pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zabránění subjektivnímu hodnocení situace a hledání řešení. Samotným **klientům dává** pocitu, jako jsou povzbuzení, motivace, nový

¹¹⁰ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 33. ISBN 978-80-262-0181-6.

¹¹¹ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 14. ISBN 978-80-7421-038-9.

potenciál, důvěru ve zlepšení obtížné situace, bezpečí, pocit vlastní hodnoty a prostor, ve kterém se nemusí bát mluvit o svém problému a v němž hledá řešení ve spolupráci s odborníky. Všem **ostatním účastníkům poskytuje** prostor k výměně nezbytných informací, zkušeností a názorů, a tím i možnost konfrontace vlastních zkušeností se zkušenostmi ostatních profesionálů, sjednocení a vytvoření individuálního plánu péče o nezletilého, novou motivaci pro práci, možnost podílet se na koordinování aktivit v souladu se zájmem rodiny, otevřený a prostupný systém pomoci a podpory, pružné reakce na aktuální potřeby ohroženého dítěte, někdy i vyřešení více problémů najednou, prostor pro kreativní hledání nových řešení, pro navázání osobní spolupráce a sladění komunikace jednotlivých subjektů pracujících s rodinou. Díky tomu, že se setká skupina zainteresovaných odborníků, kteří jsou ochotni dát k dispozici své znalosti, dovednosti a zkušenosti, které získali během dlouhodobé nebo i krátkodobé práce s rodinou, dochází často ke zjištění, že zdánlivě neřešitelná situace není neřešitelná skutečně.¹¹²

4.2 Principy případové konference

Principy pomáhají vytvářet atmosféru bezpečí a vhodné podmínky pro spolupráci na komplexním vyhodnocení situace a plánování řešení. Dodržování principů je jedním z důležitých bodů, aby vedla případová konference ku prospěchu a pomohla účastníkům.

Jedním z hlavních principů je **respekt**. Chování s respektem k různostem a specifickým potřebám rodin, podporuje zapojení rodiny. Tím, že rodinu ani situaci nehodnotíme či nezobecňujeme, ale naopak pouze hledáme řešení a porozumění situace či určitého chování, nám může pomoci budovat aktivní spolupráci, což vede ke kvalitní sociální práci s rodinou. Kopřiva uvádí doporučení, jak respekt můžeme projevat. Jedním z možností je chovat se k lidem tak, aby to nezraňovalo jejich lidskou důstojnost. A přijmout fakt, že se od nás liší (vkusem, názory, životním stylem).

Dalším principem je **informovanost**, což znamená, že je důležité, aby účastníci informace sdíleli. Podstatné jsou hlavně informace z doby, kdy začaly vznikat problémy a obtíže řešené na případové konferenci.

Pouze **spolupráce** může vést k efektivní pomoci. Důležitá je aktivita nejen odborníků, ale je také potřebné aktivní zapojení rodičů a dětí. Spolupráce se projevuje zejména v možnosti každého projevit svůj názor k řešené problematice. Samozřejmě má každá právo se i nevyjádřit. Někdy ovšem dochází k situacím, kdy odborníci vymýšlejí spíše vlastní

¹¹² *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 10. ISBN 978-80-7421-038-9.

postupy v mezích své kompetence a snaží se je prosadit, místo společného hledání způsobů řešení. Tento přístup ničemu a nikomu neprospívá. Pouze spolupracující multidisciplinární tým může efektivně pomoci.

Mezi důležité principy také patří **zaměřenost na reálnou změnu**. Nemá smysl věnovat se situacím, které nemůžeme změnit nebo ovlivnit. Je potřebné věnovat se změnitelným situacím, i když jejich změna může být pomalá a trvat delší dobu.¹¹³

Zásadní je **zájem o dítě a individuální přístup**. Pomoc a podpora musí vycházet ze skutečných potřeb dítěte. **Aktuálnost a objektivita** znamená, že se účastníci případové konference vyhýbají hledání řešení na základě zastaralých informací a subjektivních soudů, naopak se snaží získat, co možná nejvíce objektivní informace z různých úhlů pohledu. **Diskrétnost, důvěrnost a bezpečí** zajišťuje to, že účastníci sdělují pouze potřebné informace s ohledem na řešení konkrétní situace. Mlčenlivost je stvrzena podpisem příslušného dokumentu a informace o rodině jsou poskytovány ostatním jen se souhlasem rodičů nebo osob odpovědných za výchovu s výjimkou případů stanovených zákonem. Dále **koordinace**, pomoc musí být koordinovaná a plánovaná s jasným a jednotným cílem. Posledním je efektivita, tedy důležitý je jednotný postup a cíl, na kterém se rodina s dítětem podílí.¹¹⁴

Novotná definuje další principy případové konference, které jsou nejlepší prospěch a zájem dítěte, individualizace případu, spolupráce rodiny, dítěte a odborníků s cílem optimálního řešení konkrétní situace, koordinace postupů, ochrana osobních údajů a další jako je důvěrnost, diskrétnost a mlčenlivost.¹¹⁵

4.3 Rizika případové konference

Případové konference jako každý jiný nástroj práce s rodinou může přinášet určitá rizika.

První poznatky z praxe ukázaly, že problematická je operativní organizace setkání při vyhocení situace. Zejména ze strany odborníků – lékař, psycholog, psychiatr apod., není zatím garantovaná ochota účastnit se této aktivity, a to buď z důvodu časového vytížení,

¹¹³ BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 20-25. ISBN 978-80-262-0181-6.

¹¹⁴ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 6-8. ISBN 978-80-7421-038-9.

¹¹⁵ NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem*. 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. s. 58. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.

anebo nezájmu. Je pak na sociálním pracovníkovi přesvědčit i tyto zástupce o jejich důležitosti na projednání daného konkrétního případu.¹¹⁶

Bechyňová a Konvičková uvádí důvody, proč sociální pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany dětí nepovažují využívání případových konferencí za přínosné. Jedním z těchto důvodů je zákonem o sociálně-právní ochraně dětí stanovená mlčenlivost. Zákon stanovuje mlčenlivost pro pracovníky sociálně-právní ochrany dětí, pracovníky sociálních služeb s pověřením k sociálně-právní ochraně dětí, pediatry, pracovníky policie, soudnictví, probační a mediační služby a pracovníky zařízení pro výkon ústavní výchovy. Zákonem stanovená mlčenlivost může být problémem při předávání informací. Vhodné je ošetřit situaci písemným souhlasem od rodičů. U ostatních účastníků, nejčastěji se jedná o zástupce škol a školských zařízení, ale může jít i o pracovníky Úřadu práce České republiky, zástupce církve atd., kteří nejsou vázání daným zákonem, se ošetřuje mlčenlivost dokumentem Prohlášení o mlčenlivosti.¹¹⁷

S tím souvisí i nevhodné sdělování citlivých a osobních údajů. Je potřebné promyslet ochranu osobních a citlivých dat v celém průběhu případové konference. Také je důležité zvážit, které informace o rodině jsou potřebné sdělit a které naopak mohou zůstat nevyřčeny. Dalším rizikem je přítomnost dominantní osoby. To může vést k monopolizaci slova u jedné osoby a ostatní účastníci se pak často připojí pouze k názoru. Řešením je zajistit profesionálního nezávislého facilitátora, který zajistí dodržování principů, zejména prostor a čas pro každého účastníka, aby se mohl dostatečně vyjádřit k situaci v rodině.¹¹⁸ V souladu s tím je nevhodná i převaha jedné instituce se snahou pokrýt komplexní řešení situace ohrožené rodiny. Případovou konferencí bychom se měli snažit zajistit nabídku co nejvíce služeb pro rodinu hned od počátku. Klienti pak často odmítají spolupráci s kýmkoli dalším. Také neúčast klienta, zejména zákonných zástupců, je nevhodná a ohrožuje průběh celé případové konference a hlavně následnou spolupráci. Velice složitou otázkou je účast dítěte zvláště mladšího věku. Avšak účast rodičů nebo zákonných zástupců je velice důležitá. Bez nich případová konference nedává smysl. Účast rodičů a dětí je riziková pouze v situaci, kdy by mohlo dojít k ohrožení zdravotního stavu. Předcházením před tímto rizikem je důkladné a včasné pohovoření pracovníků sociálně-právní ochrany dětí o všech aspektech případové

¹¹⁶ BARTOŠOVÁ, Iva. Systém péče o ohrožené děti: zkušenosti s aplikací novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013. In: *Přenos zkušeností v oblasti fungování systému péče o ohrožené děti z pohledu spolupráce jednotlivých aktérů na místní úrovni: Sborník příspěvků z konference 25. 11. 2013*. Pardubice, 2013.

¹¹⁷ BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011, s. 96. ISBN 978-80-262-0031-4.

¹¹⁸ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 13. ISBN 978-80-7421-038-9.

konference a motivovat je k účasti.¹¹⁹ Riziku neúčasti rodičů se podrobně věnuje článek „Parental participation in case conferences“, ve kterém jsou uvedeny nejen důvody pro a proti účasti rodičů, ale následně byly provedeny i výzkumy a zveřejněny výsledky, které vyvrací argumenty proti účasti rodičů. Samozřejmě tím nepotvrzují povinnou účast rodičů na všech případových konferencích.

Bylo zjištěno, že rodiče účastí měli pocit zvýšeného zapojení, že došlo k jasnějšímu a přesnějšímu sdílení informací, a že účast rodičů oceňují i odborníci. Kromě toho byl snížen počet hodnotících soudů, zobecňování a subjektivních názorů. Účast se nezdála jako příčina emocionální újmy rodičů. Ve skutečnosti se rodiče velmi dobře vypořádali se stresujícím setkáním a spíše to hněv a frustraci potlačilo. Konflikty se objevovaly právě, když se neúčastnili odborníci nebo nedostatečně vysvětlili své role. Přínos správných informací od rodičů byl velice užitečný pro administrativní proces a nebylo dokázáno, že přítomností rodičů nebyla zachována mlčenlivost. Jako odůvodněné se ukázaly obavy, že přítomnost rodičů bude vyžadovat více a nových dovedností.¹²⁰

Jedním z dalších rizik je přílišná odbornost příspěvků. Účastníci někdy používají příliš odborný jazyk, kterému často rodiny nerozumí. Tím může vznikat komunikační bariéra nebo špatné pochopení kontextu. S tímto rizikem bývá spojováno i riziko převahy odborníků, což může být vnímání negativně rodiči, kteří pak mohou mít pocit, že jsou pod dohledem a mohou pociťovat strach komunikovat a zapojit se do řešení. Negativní je i přílišné přehlčení klienta množstvím informací a úkolů. Dalším rizikem jsou přílišná a nerealistická očekávání jednotlivých účastníků, zejména pracovníků sociálně-právní ochrany dětí nebo rodičů. Účastníci mohou být následně zklamáni průběhem případové konference, protože nejsou naplňována jejich očekávání. Předcházet výše uvedeným rizikům lze, pokud se budeme snažit úplně vynechat odborné výrazy, budeme hovořit v kratších a jednodušších větách, dále si v úvodu definujeme možnosti a cíle případové konference a vyjasníme si očekávání účastníků. Rizikovým je i nejasné a nesrozumitelné pojmenování cíle případové konference, které může vést ke snížení motivace odborníků k účasti. Dále když nejsou odborníci schopni formulovat svá očekávání, což může negativně ovlivnit výstupy případové konference a schopnost týmu poskytnout multidisciplinární podporu. S tím souvisí i situace, kdy jsou očekávání jednotlivých odborníků příliš odlišná a nepodaří se najít konsensus v cíli. Velice rizikové jsou i organizační nároky, zejména špatně odhadnuté časové rozvržení, které může

¹¹⁹ SOLAŘOVÁ, Hana. *Case management aneb případové konference v praxi*. 2. rozšířené a upravené. Pardubice, 2013, str. 13-14.

¹²⁰ HUTCHISON, Tom. Parental participation in case conferences: the case in favour. *Archives of disease in childhood*. 1993, 69(4): 455-457.

vést k nedostatku času, kdy bude chybět čas pro sdělení důležitých informací nebo k přebytku času, což může způsobit neochotu odborníků účastnit se.¹²¹

Dalším rizikem je tendence aplikovat jeden uniformní postup, do kterého se musí klienti jednoduše vejít. Nejedná se ani o typově stejné problémy ani o hledání stejných řešení, bylo by vhodnější mít odlišné procesy (je rozdílné hledat řešení ze situace rozvedených rodičů, kteří mají spor o dítě, nebo ze situace, kde se rozhoduje o odebrání dítěte z rodiny). Případové konference tak začínají trpět stejným neduhem jako např. rodinné mediace, ve kterých převládá jeden mediační styl.¹²²

Všem rizikům se dá předcházet a to hlavně díky dostatečné přípravě na případovou konferenci a informováním všech účastníků. Dále je doporučena přítomnost moderátora, který celý průběh usměrňuje tak, aby si jednotliví účastníci mohli dostatečně věnovat své roli.¹²³

SHRNUTÍ

Realizace případové konference je velice časově náročná technika, zejména kvůli administrativní a organizační přípravě. Proto jsme si uvedli, jak celá případová konference probíhá, jaké jsou její principy, aby byla přínosná, a jaké mohou nastat nejčastější rizika.

¹²¹ *Manuál k případovým konferencím*. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 13. ISBN 978-80-7421-038-9.

¹²² BRZOBOHATÝ, Robin. Jedna velikost pro všechny? Modifikace procesu případových konferencí v kontextu zákona 359/1999 Sb. In: *Práce s ohroženými rodinami: Komentáře k novele zákona o sociálně-právní ochraně zákona č. 359/1999 Sb.* 2013, s. 24-25. Dostupné také z: <http://www.caritas-vos.cz/admin/files/ModuleText/155-sbornik-prace-s-ohrozenymi-rodinami.pdf>

¹²³ ŠŤASTNÁ, Martina. *Metodika případových konferencí v rámci interdisciplinární spolupráce města Chrudim formou case managementu*. Šance pro tebe, o.s. str.12.

5 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Výzkumná část diplomové práce je zaměřena na realizaci a účinnost případových konferencí, které byly uzákoněny jako povinnost pořádat pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí.

5.1 Stanovení cílů výzkumu

Hlavním cílem diplomové práce je prostřednictvím výzkumného šetření zkoumat systém případových konferencí.

Dílčí cíle jsou následující:

- *Zjistit, jak hodnotí multidisciplinární tým povinnost pořádat případové konference v konkrétních situacích ohrožených rodin*

Prostřednictvím rozhovorů se členy multidisciplinárního týmu, zejména s pracovníky orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zjistit názor na povinnost pořádat případové konference, popřípadě jejich návrhy na změnu.

- *Interpretovat smysl případových konferencí z pohledu multidisciplinárního týmu*

Prostřednictvím rozhovorů se členy multidisciplinárního týmu zjistit, jaká největší pozitiva přináší pořádání případových konferencí a jaký je jejich smysl.

- *Analyzovat pořádané případové konference od roku 2013*

Cílem je zjistit kolik případových konferencí bylo realizováno od roku 2013 do roku 2015 včetně, jaké důvody byly k jejich pořádání a kolik jich bylo pořádaných s účastí nebo bez účasti dítěte a facilitátora.

- *Zkoumat účinnost nástroje v samotné praxi pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí*

Jako účinnost nástroje považuji, pokud případová konference vedla k pozitivní změně u nezletilého, přičemž nemusí být naplněn cíl případové konference. Jako úspěšné hodnotím případové konference, kde došlo k naplnění všech nebo alespoň většiny cílů.

Cílem je zjistit jaká byla situace v rodinách a jaký je současný stav (únor 2016).

5.2 Metodologie, organizace výzkumu a cílová skupina

Výzkum byl zvolen **kvalitativní**, kdy „výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.“¹²⁴ Můžeme ho definovat jako „proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu.“¹²⁵

Jako výzkumné metody byly zvoleny pozorování, rozhovor a studium dostupné spisové dokumentace.

První výzkumnou metodou bylo zúčastněné **pozorování**, které patří mezi nejdůležitější metody kvalitativního výzkumu. Díky němu je možné popsat, co se děje, kdo nebo co se účastní dění, kdy a kde se věci dějí, jak se objevují a proč. Používá se v případových studiích, které se soustředí na hloubkový popis a analýzu děje. Zúčastněné pozorování je zvláště vhodné, jestliže jev, který se bude zkoumat, je málo prozkoumaný.¹²⁶

Další výzkumnou metodou byl **polostrukurovaný rozhovor**. „Rozhovor: vyžadované informace získáváme v přímé interakci s respondentem. Cílem hloubkového a polostrukurovaného rozhovoru je získat detailní a komplexní informace o studovaném jevu.“¹²⁷ Jeho smyslem je zjistit postoj odborníků na danou problematiku. K rozhovoru je nejprve vytvořena určitá struktura, ke které bude možno získávat další informace vyplívajících z rozhovoru s dotazovanými.¹²⁸

Studium dostupné spisové dokumentace neboli **analýza dokumentů**. „Analýza dokumentů: To je analýza jakýchkoliv dokumentů, které nebyly vytvořeny za účelem našeho výzkumu. Záznamem mohou být právě tak dobře psané dokumenty jako jakékoliv materiální stopy lidského chování.“¹²⁹ Bývá řazena ke standardní aktivitě kvalitativního výzkumu. Otevírá přístup zejména k časově vzdálenějším informacím. Je vhodná pro doplnění poznatků získaných další metodou. Velkou výhodou této metody je možnost zkoumání rozmanitých dokumentů a také, že data nejsou vystavena působením zdrojů chyb nebo zkreslení.

¹²⁴ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 50. ISBN 80-7367-040-2.

¹²⁵ ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ a kol. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007, s. 16. ISBN 978-80-7367-313-0.

¹²⁶ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 193. ISBN 80-7367-040-2.

¹²⁷ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 124. ISBN 80-246-0139-7.

¹²⁸ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 174. ISBN 80-7367-040-2.

¹²⁹ DISMAN, Miroslav. *Jak se vyrábí sociologická znalost: Příručka pro uživatele*. 3. vyd. Praha: Karolinum, 2002, s. 124. ISBN 80-246-0139-7.124

Subjektivita výzkumníka hraje roli pouze při výběru dokumentů, ale ne v obsažených informacích. V tomto případě byly zvoleny spisy OM („o mládeži“) orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které slouží jako podklady pro tvorbu případových kazuistik a pro tvorbu statistických údajů o případových konferencích.¹³⁰

Pozorování průběhu případové konference – v úvodu výzkumného šetření, které bylo započato v březnu 2015, jsem se zúčastnila první případové konference. Cílem pozorování bylo zjistit, jak probíhá případová konference a zejména konkrétní výstupy důležité pro rodinu i multidisciplinární tým.

Rozhovor – v průběhu měsíce září 2015 jsem vytvořila strukturu otázek pro rozhovor a oslovila jsem jednotlivé členy multidisciplinárního týmu, kteří nejvíce spolupracují při řešení situace rodiny, tedy sociální pracovníce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, sociální pracovníce sociálně aktivizační služby pro rodinu s dětmi a psycholog pro léčbu závislostí. Celkový počet respondentů byl osm. Následně v průběhu měsíců říjen a listopad jsem navštívila 5 pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí na jejich pracovišti. Se souhlasem vedoucího odboru sociálních věcí byly uskutečněny tematicky zaměřené polostrukturované rozhovory. Odpovědi byly zapisovány písemně na papír kvůli větší spontánnosti a uvolněnosti respondentů a následně byly přepsány. Po přepsání byly opět nabídnuty k přečtení a odsouhlasení. V měsíci leden a únor 2016 byli osloveni zbylí členové multidisciplinárního týmu a následně byli navštíveni na jejich pracovištích opět se souhlasem jejich vedoucích pracovníků.

Případová kazuistika – v měsíci září došlo k vytipování jednotlivých kazuistik. Celkový počet byl stanoven na 6 případů. Kritéria pro volbu případů byly následující:

- dlouhodobá stagnující práce s rodinou
- zákonná povinnost – rušení ústavní výchovy
- rodina s větším počtem dětí
- náhradní rodinná péče
- školní problémy

S výběrem případů pomohly i sociální pracovníce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které mají větší přehled o spisech. Obsah jednotlivých kazuistik obsahuje rodinou, osobní, školní a sociální anamnézu, důvod pořádání případové konference, výsledný závěr a následný průběh případu po případové konferenci.

¹³⁰ HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, s. 132. ISBN 80-7367-040-2.

Cílovou skupinou se staly všechny pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které už vedly alespoň jednu případovou konferenci, tedy 5 pracovnic. Dále 2 sociální pracovnice sociálně aktivizační služby pro rodinu s dětmi, které nejvíce spolupracují s orgánem sociálně-právní ochrany dětí a psycholog pro léčbu závislostí, který je pracovníkem orgánu sociálně-právní ochrany dětí považován za velice přínosného účastníka.

5.3 Vlastní výzkum

Vlastní výzkum byl rozdělen do tří oblastí. První **oblast A** zpracovává výstupy z rozhovorů se členy multidisciplinárního týmu. Druhá **oblast B** seznamuje s 6 případovými kazuistikami rodin, které jsou v dlouhodobé evidenci pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí. Třetí **oblast C** je zaměřena na analýzu pořádaných případových konferencí za roky 2013, 2014 a 2015.

A Rozhovory se členy multidisciplinárního týmu

Celkem bylo zvoleno osm respondentů. Jednalo se o 5 sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které jsou v pozici iniciátorů a svolavatelů případových konferencí, 2 sociální pracovnice sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, které podporují rozvoj schopností a dovedností vedoucí k obnovení narušených funkcí v rodině a psycholog pro léčbu závislostí, který následně pracuje zejména s rodiči. Mají největší zkušenost s pořádáním případových konferencí nebo nejvíce spolupracují s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Všechny sociální pracovnice jsou ženy ve věku 30 – 50 let a psycholog je muž ve věkové kategorii 50 – 70 let. Tři sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí mají vyšší odborné vzdělání a dvě mají vysokoškolské vzdělání. Obě dvě pracovnice sociálně aktivizačních služeb pro rodinu s dětmi jsou současně vedoucími služby a mají magisterské vysokoškolské vzdělání. Psycholog má doktorské vysokoškolské vzdělání. Respondenti mají různou délku praxe na pracovišti od 2 – 40 let.

VÝSTUPY Z ROZHOVORŮ

Pro lepší přehlednost jsem rozdělila respondenty do dvou tabulek a to na všechny pracovníce orgánu sociálně-právní ochrany dětí a ostatní respondenty.

1. Pracovnice orgánu sociálně-právních ochrany dětí

Respondent kategorie	1	2	3	4	5
Pohlaví	žena	žena	žena	žena	žena
Vzdělání	VOŠ	VOŠ	VOŠ	VŠ (Bc.)	VŠ (Mgr.)
Délka praxe	10 let	2 roky	3 roky	4 roky	3 roky
Příprava, školení	Jedno i více denní semináře o PK	Jedno i více denní semináře o PK	Jedno i více denní semináře o PK	Jedno i více denní semináře o PK	Jedno i více denní semináře o PK
První setkání	2013 emotivní	2014 nervozita	2013, obavy	2015, strach	2014, nejprve obavy poté pozitivně
Zkušenosti	4 PK	9 PK	6 PK	1 PK	5 PK
Hodnocení	Kladné	Kladné	Kladné	Kladné	Kladné
Klady	Stanovení konkrétních pravidel, není vše na pracovníkovi OSPODu	Posunutí situace	Odkryje nové informace	Odkryjí se nové věci, různé pohled	Nalezení řešení, nastavení kroků pro další práci s rodinou
Zápory	Posouzení účasti dítěte, zvolit čas	Zatím žádné nemám	Náročnost na organizaci	Náročnost na organizaci	Zvládání emocí účastníků
Inovace	Styl zápisu	Nic mě nenapadá	Ne vždy povinnost	Větší účast odborníků	Zatím nic nemám

Obrázek č. 4. – Výstupy z rozhovoru - pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí.¹³¹

¹³¹ Zpracováno autorkou

2. Psycholog a sociální pracovnice sociálně aktivizační služby pro rodinu s dětmi

Respondent kategorie	5	6	7
Pohlaví	muž	žena	žena
Vzdělání	VŠ (PhDr.)	VŠ (Mgr.)	VŠ (Mgr.)
Délka praxe	46 let	9 let	2,5 roku
Příprava, školení	Informovanost orgánem sociálně-právní ochrany dětí	Informovanost orgánem sociálně-právní ochrany dětí	Samostudium, konzultace, posléze workshop o PK
První setkání	2013 rozpačitost	2013 náročnost pro rodiče	2014 nervozita
Zkušenosti	pár krát za rok	pár krát za rok	pár krát za rok
Hodnocení	Kladné	Kladné	Kladné
Klady	Různé pohledy	Řešení konkrétních věcí v případě	Setkání všech zainteresovaných a uvedení informací na pravou míru
Zápory	Náročnost na organizaci	Náročné pro rodiče i pracovníky	Celková náročnost
Inovace	Změna názvu	Menší formálnost, aktualizace metodiky	Větší profesionalizace pracovníků OSPOD

Obrázek č. 5. – Výstupy z rozhovoru – psycholog, pracovnice sociálně aktivizačních služeb pro rodinu s dětmi.¹³²

1. PŘÍPRAVA, ŠKOLENÍ

Všechny sociální pracovnice orgánu sociálně – právní ochrany dětí se účastnily několika jednodenních i vícedenních školení před zahájením pořádání případových konferencí a i v průběhu třech let, co je povinnost pořádat případové konference, absolvovaly a stále absolvují další školení.

„Několik školení o tom, co to je, jak se to dělá, jestli dítě ano či ne. Praktický výcvik jsem neměla, ale stále máme školení, naposledy minulý týden, kdy jsme byli na praktickém workshopu zde tady u nás.“ (respondent č. 3)

Jeden respondent dodal, že přínosnější je účast u zkušenějších kolegů.

„Účastnila jsem se školení, nejlepší je osobní účast na případové konferenci u zkušenějších kolegů.“ (respondent č. 5)

Ostatní respondenti byli informováni orgánem sociálně-právní ochrany dětí v rámci pozvání na případovou konferenci. Na každou se připravují pročtením spisu, aby mohli případně doplnit informace.

¹³² Zpracováno autorkou

„Pozval nás OSPOD, kde nám vysvětlil, o co se jedná, my jsme si vzali sebou složku klienta, kdyby bylo potřeba něco doplnit, ale jinak nějaké přípravy ne. Byli jsme pozvaní, přišli jsme připraveni se složkou klienta a odcházeli jsme s konkrétním plánem.“ (respondent č. 7)

Jedna sociální pracovnice se i sama pečlivě informovala.

„Samostudium, konzultace s mou tehdejší nadřízenou a kolegyněmi v týmu, které měly více zkušeností. Až po prvních několika absolvovaných PK jsem se účastnila vzdělávacího workshopu na téma PK, který byl pořádán pod záštitou Olomouckého kraje.“ (respondent č. 8)

2. PRVNÍ SETKÁNÍ

Všichni účastníci uvedli jako první setkání s případovou konferencí účast na konkrétním případě v praxi a to v roce 2013 nebo 2014. Všichni uvedli své prvotní pocity a někteří dokonce popsali případ, o který šlo.

„Konkrétně s případovou konferencí jsem se setkala až po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Dříve jsme pořádali setkání, ale pouze ve výjimečných případech. Šlo o matku, která požívala alkoholické nápoje a neadekvátně se chovala k synovi. Situace trvala dlouhou dobu a nikam nevedla. Uvažovalo se o odebrání dítěte. Chlapec navíc působil jako mentálně retardovaný. Byl poslán do střediska sociální prevence, kde bylo zjištěno, že je zdravý a není mentálně retardovaný. Pouze pod vlivem matky se tak choval. Matka z něho totiž dělala děcko. Po případové konferenci matka podstoupila protialkoholní léčbu a následně došlo k zlepšení, matka lépe funguje. V současnosti matka funguje ve vlnách. Pokud má práci a denní režim funguje dobře.“ (respondent č. 1)

U sociálních pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí šlo zejména o pocity obav, strachu a nervozity, protože se jednalo o novou techniku a nevěděli, co všechno se může stát. Všechny vnímaly pozitivně facilitátora, kterého považovali za „záchrannou stanici“, protože by měl dokázat navázat na vzniklou situaci (např. při vážnutí komunikace).

„Rozhodně jsem měla obavy, protože člověk neví, co se tam může stát, můžou vyvstat různé nové věci. Facilitátora jsem vnímala jako osobu, která je schopna to nějakým způsobem usměrnit, když já nebudu vědět, je zkušený a je schopen navázat nějakým způsobem na situaci. Byla to pro mě taková „záchytná stanice“. Obavy mám pořád před každou případovou konferencí, akorát teď jsem měla u jednoho případu už v pořadí druhou případovou konferencí a tam jsem byla celkově klidnější, už jsem věděla, kdo přijde, všechny jsem je viděla a měla jsem pocit, že případ někam kladně směřuje.“ (respondent č. 3)

„Před realizací případové konference jsem byla plná obav, jak to bude probíhat a jak do dopadne. Potom jsem ji vnímala určitě pozitivně.“ (respondent č. 4)

Sociální pracovníce sociálně aktivizačních služeb pro rodinu s dětmi zažívali různé pocity.

„Nervózní jsem nebyla. Bylo toho moc na rodiče. Když máte šest dětí, než se všichni proberou, tak to strašně dlouho trvá.“ (respondent č. 7)

„Mou úlohu na PK jsem vnímala velmi zodpovědně, byla jsem tedy nervózní. Jednalo se o malou PK s pár účastníky, ale do té doby pro mne zcela neotestovanou zkušenost. Během PK nervozita opadla a pocity byly velmi příjemné. Vnímala jsem výhody a pozitivní dopady takového setkání.“ (respondent č. 8)

Psycholog se cítil rozpačitě z několika důvodů, se kterými nemá zkušenost v praxi. Šlo o zveřejňování údajů před skupinou odborníků, pozici moderátora a účast rodinných příslušníků, která může vést ke konfliktům.

3. ZKUŠENOSTI

Největší zkušenosti mají sociální pracovníce orgánu sociálně-právní ochrany dětí, které v současnosti pořádají 1 – 2 případové konference měsíčně. Jejich zkušenosti jsou v organizaci, administrativě, samotné realizaci i účasti.

„U nás se počet rok od roku zvyšuje, v loni jsme pořádali 10 případových konferencí a letos jich už máme 14 a nějaké se ještě budou pořádat.“ (respondent č. 1)

U sociálních pracovníků sociálně aktivizační služby pro rodinu s dětmi jsou zkušenosti menší. V průměru se účastní asi 2 – 3 případových konferencí ročně. Sociální pracovníci mají zkušenosti pouze v pozici účastníka. Nikdy samy případové konference nepořádaly a prozatím to nemají ani v plánu. Jeden z respondentů uvedl, že se prozatím chtějí zaměřit na rodinné konference.

„Nenapadlo mě to udělat, většinou u rodin jde o dlouhodobou záležitost a všichni jsou v režimu OSPODU,, případovku“ bychom asi nesvolávali. Pokud je velký problém, tak to rovnou řešíme s lékaři nebo s „dávkaři“. Řešíme to individuálně s danými institucemi. Ale budeme teď zkoušet rodinné konference.“ (respondent č. 7)

„Vnímám rozvoj a větší profesionalizaci tohoto nástroje OSPOD. V poslední době se PK využívá mnohem častěji, vždy je účasten facilitátor, který odborně moderuje jednotlivé úseky konference.“ (respondent č. 8)

4. HODNOCENÍ

Všichni respondenti hodnotí případové konference kladně a to i jejich zakotvení v zákoně jako povinnost. Všichni je vnímají jako techniku, která vždy posune případ.

„Vůbec mi to nevadí, je to k věci. Akorát ne vždy se časově podaří uspořádat případovou konferenci v případech povinnosti.“ (respondent č. 1)

„Vnímám ji kladně, vede k posunutí situace, větší i menší případové konference. Řekneme si, co někteří neví, otevrou se věci, které ostatní neví, v rámci individuální práce s rodinou.“ (respondent č. 2)

„Myslím si, že je to správná cesta, je ale i dobře ji upravovat na základě zkušeností, jaksí modelovat ji dál. Sám nápad pokud nepřizpůsobíme jednak našim poměrům, jednak našim možnostem, ale také změním, každý rok máme něco nového. V případě specifické situace tam může být kněz, policista, kdokoliv z toho bezprostředního okolí jedince.“ (respondent č. 6)

„Jsem ráda, že se něco takového začalo dít, i když forma je trošku „drsnější“, ale rodinám to pomáhá, „přepadovky“ ano, ale trochu jemnější, tím myslím, míň hodin, míň problému nebo rozdělit děti do více návštěv. K tomu se nám začínají zavádět i rodinné konference. Případová konference není pro každého, jednou se nám stalo, že tatínek dokonce odešel, že už toho bylo moc. Určitě se dají vyhodnotit situace, kde použít rodinnou konferenci a kde už je potřeba kontrola případové konference. Teď se objevují nové trendy, takže když nalezneme nějaký kompromis mezi případovou konferencí, která je vedena opravdu hodně kontrolně a rodinnou konferencí, tak by to bylo super.“ (respondent č. 7)

Některé pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí poukázaly na striktní vymezení situací, kdy pořádat případové konference a dodaly, že by mělo jít víc o individuální posouzení případu.

„Řekla bych, že by to mělo být víc na individuálním posouzení. Měla jsem teď případ o čtyřech dětech a u třech se rušila ústavní výchova, čtvrté prozatím nechtělo. Měli jsme případovou konferenci u třech dětí a čtvrtá se po roce rozmyslela. Myslím si, že v tomto případě bylo nadbytečné dělat další případovou konferenci, protože rodiče byli stejní, situace byla stejná, ústav byl stejný, názor byl stejný.“ (respondent č. 3)

„Neměly by být striktně stanoveny jako povinnost, ale mělo by spíše záležet na posouzení pracovníka.“ (respondent č. 5)

5. KLADY

Největšími výhodami případových konferencí jsou posunutí situace, odkrytí nových informací od jiných odborníků, rozdělení kompetencí mezi více pracovníků s rodinou, konkrétní postup řešení, a že si klienti nemůžou vymýšlet

„Pozitivní je, že se nastaví konkrétní pravidla pro konkrétní pracovníky a rodiče, rozdělí se kompetence a není vše na pracovníkovi orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dále jde o setkání více stran, všichni získají informace od více stran. Výhodou je také osobní kontakt. (respondent č. 1)

„Dokáží se odkrýt věci, které se běžně při práci s klientem nemusí, protože zveme rodinu, tak se můžou zjistit věci, proč se ta rodina tak chová, zjistí se spousta nových informací, se kterými se dá dál pracovat. To je dobře. (respondent č. 3)

Pozitivní je, že se ukáží věci, které se neodkryjí při našem kontaktu s klienty, a také že každý má jiný pohled na situaci, který sdělí“ (respondent č. 5)

„Určitě, že se řeší konkrétní věci s konkrétním výsledkem, který OSPOD požaduje. My jsme tam jako podpora rodičů a nabízíme služby. Takže konkrétní problém a odcházíme s konkrétním řešením. Protože i když mi to říkáme rodičům, tak stále nejsme kontrolní orgán spíše podpora, takže od nás to tak neberou. Je lepší když to rodiče slyší z více stran, od více odborníků a s konkrétním výsledkem. Pro některé rodiny je to opravdu pomoc. (respondent č. 7)

6. ZÁPORY

Sociální pracovnice uvedly, že jako negativní vidí časovou náročnost a to jak na organizaci případové konference, tak i samotného průběhu.

„Negativní je, že přináší hodně práce příprava, než se uskuteční případová konference je potřeba všechny obtelefonovat, všechno zajistit, připravit program, je to velice časově náročné. (respondent č. 5)

„Negativa jsou, že bývají dlouhé, je toho hodně na rodiče, potažmo i na nás, když to trvá tři hodiny.“ (respondent č. 7)

Jedna sociální pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí navíc uvedla, že jako negativum vidí i to, že se předem neví reakce, může dojít i k hádkám a dále je problematická účast dítěte.

„Jako negativní považují to, že se neví předem reakce, někdy dochází spíše k hádkám než k hledání řešení. Dále je velice problematická účast dítěte, kdy je vhodné, aby se účastnilo

a kdy ne, nebo aby se účastnilo pouze části a které. Největším negativem je časově zvolit setkání, tak aby se ho mohli účastnit zainteresovaní odborníci.“ (respondent č. 1)

7. INOVACE (ZMĚNY)

Pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí zmínily, že by bylo vhodnější individuální posouzení případu sociální pracovníci pro svolání případové konference než striktní zákonná povinnost. A také se zmínily o vyšší účasti některých odborníků (lékaři, dávkáři).

„Určitě by měla být větší účast odborníků, zejména lékaři, ale opět bych to nestanovala jako striktní povinnost, mohlo by to totiž narušit spolupráci.“ (respondent č. 5)

Psycholog uvedl změnu týkající se názvu.

„Kdyby se to jmenovalo trochu jinak. Ta případová konference to je taková pompéznost. Konference není slovo, které by u nás vzbuzovalo důvěru. Myslím si, že by to měl vést někdo z té sociální sféry, než nějaký externista, který je cvičení v moderování těchto situací.“ (respondent č. 6)

„Ještě větší profesionalizaci pracovníků OSPOD, povinnost využít nezávislého facilitátora nikoliv „moderovat“ si PK svépomocí. Co se týče účasti odborníku, mnohem častěji by měli být vidět psychologové.“ (respondent č.8)

B Případové kazuistiky

Pro výzkum bylo vybráno 6 případových kazuistik týkajících se rodin s různými problémovými situacemi, u kterých bylo provedeno od jedné do třech případových konferencí.

1. Kazuistika – chlapec A

Důvod k případové konferenci: dlouhodobá bezvýsledná práce s rodinou

Spis byl vyžádán, převeden příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí a založen v roce 2008, na základě anonymního sdělení o nevhodném chování matky k dítěti. Otec od rodiny odešel již v době těhotenství. Matka se neadekvátně chová ke svému nezletilému synovi (požívá alkoholické nápoje, část péče zajišťuje starší zletilý bratr – příprava do školy, matka na nezletilého křičí občas ho i bije). V roce 2013 byl stanoven dohled nad nezletilým a

matce byla doporučena návštěva psychologa pro léčbu závislostí. Následně byl nezletilý umístěn do střediska sociální prevence.

Osobní anamnéza

Nezletilý se narodil v červenci 2004. Matka dodržuje riziková i léčebná opatření, dodržuje termíny preventivních i doporučených vyšetření. Nezletilý nebývá často nemocný, nebývá v ambulanci často ošetřený. Působí živelně, ale citlivý a kamarádský. Rád si kreslí a je pečlivý.

Rodinná anamnéza

Nezletilý má jednoho staršího polorodého bratra (1987). Vztahy uvnitř rodiny jsou problematické. Ještě během těhotenství byl partnerský vztah ukončen a nezletilý byl svěřen do péče matky. Matka byla vdaná, dále měla několik roků přítele. Všechny její vztahy byly komplikované (alkohol a násilí). Otec dlouhodobě neplatil výživné a vznikl dluh ve výši okolo 20 000,-. Výživné je strháváno exekučně ze mzdy otce.

Matka pochází ze 12 sourozenců, je nejmladší, oba rodiče jí zemřeli. Po smrti otce byly děti rozděleny, vyrůstala v dětském domově 11 let, ví jaký je život bez rodičů. Se sourozenci se nestýká. Matka má základní školu a je vyučena švadlenou.

Socioekonomická situace rodiny není dobrá. Matka byla dlouhodobě nezaměstnaná, příjem byl řešen dlouhou dobu pouze dávkami státní sociální podpory, sirotčím a vdovským důchodem. Matka měla několik exekucí. Finančně jí pomáhá druhý syn.

Do roku 2008 bydleli ve vlastním rodinném domě, poté se přestěhovali do podnájemního bytu o velikosti 3+1, kde má nezletilý svůj vlastní pokoj. Byt je zařízen standardně. Bydlí ve společné domácnosti s matkou a bratrem, který zde bývá nepravidelně, ale jezdí často.

Matka má problémy s požíváním alkoholických nápojů, dlouhodobě to popírala. Komunikace s ní je velice složitá, často přebíhá z problému na problém, má velké výkyvy v náladách, její chování je nevyrovnané. Má chronické problémy se střevy a žaludkem a musí dodržovat správný režim, ale podle vyjádření praktického lékaře je schopná zvládat péči o nezletilého.

Školní anamnéza

Zletilý navštěvoval do 7 let mateřskou školu. Byl velice citlivý a někdy se snažil prosadit své vztekáním a pláčem. Kvůli problémům s výslovností a grafomotorikou měl

odklad školní docházky. Také u něj převládala nižší pracovní zralost projevující se v kolísavé pozornosti. K dětem je kamarádský, má rád všechny hry, při hře není dominantní, při hře vyhledává spíše děvčata nebo mladší děti, podřizuje se. Matka se zajímá o dění v mateřské škole, spolupráce je dobrá, reaguje na veškeré požadavky.

V roce 2011 se stal žákem 1. ročníku základní školy. Do školního kolektivu se začlenil dobře. K učitelům i spolužákům se chová slušně. Školní povinnosti zvládá bez problému. Ve škole chybí minimálně. Po škole navštěvuje družinu, kde je šťastný. Matka se pravidelně informuje na syna. S domácí přípravou hodně pomáhá starší bratr, matka má problém s alkoholem, je z ní cítit hned ráno i v průběhu dne.

Sociální anamnéza

Během prvního šetření byla matka v silně podnapilém stavu, proto rodina zůstala pod dohledem sociální pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Matce bylo doporučeno navštívit psycholožku. Během dalších neohlášených šetření matka už nebyla v podnapilém stavu. Počátkem roku 2009 bylo další anonymní sdělení, že chlapec A bývá často sám doma a v bytě je slyšet pláč a opět podezření na požívání alkoholických nápojů u matky.

Následně byly rozeslány písemné žádosti o sdělení informací o nezletilém k pediatrovi a mateřské škole. Dále byla matce doporučena sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi ohrožené dysfunkcí. Matka návrh přijala a domluvily se, že k nim bude pravidelně docházet pracovnice, se kterou se zaměří zejména na získání zaměstnání a zlepšení vztahu s nezletilým A. V roce 2011 byl dán podnět pracovníci sociálně-právní ochrany dětí k poskytování rodinné asistence, která se společně s matkou zaměří na asistenci při posílení rodinných vztahů mezi matkou a nezletilým A, vyřízení splátkového kalendáře, zaměřit se na hospodaření s finančními prostředky a hledání zaměstnání. V únoru 2011 byly rozeslány opětovné žádosti k pediatrovi a do mateřské školy, protože z posledního šetření v domácnosti se jevílo, že je matka pod vlivem alkoholu popř. jiných látek vzhledem k neadekvátnímu chování k synovi. Ve sdělení mateřské školy bylo uvedeno, že matka někdy chodívá pod vlivem alkoholu. Další žádost o podání zprávy z poskytování sociálně aktivizační činnosti. V květnu 2011 se objevily zdravotní komplikace u matky a byla podaná žádost k jejímu praktickému lékaři o podání zprávy k jejímu zdravotnímu stavu, zejména zda je matka přes své zdravotní problémy schopna zajistit nezletilému výchovu. Ve zprávě bylo sděleno, že matka je chronicky nemocná, ale při dodržování režimu opatření je schopna zajistit výchovu. Dále byla podaná žádost na obvodní oddělení policie, zda není záznam o nadměrném požívání alkoholických nápojů u matky. Ve zprávě bylo sděleno, že doposud není žádný záznam o

rodině. Během další doby byly opět rozesílány žádosti na základní školu, k pediatrovi. V lednu 2012 žádost a průběhu rodinné asistence. Celkově bylo zjištěno, že matka skutečně požívá alkoholické nápoje, a že se neadekvátně chová k synovi (křičí na něj, bije ho, v bytě jsou slyšet rány, pak křik a hned pláč). S matkou bylo toto chování opakovaně prodiskutováno. Dále byla matka poučena v rámci zákona č. 94/1963SB., o rodině ve znění pozdějších předpisů a v rámci zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí ve znění pozdějších předpisů.

V červnu 2012 bylo na obvodní oddělení ohlášeno, že z bytu je slyšet křik. Hlídka zavolala službu konající sociální pracovnice, která jela do rodiny společně s policisty. Během šetření, bylo zjištěno, že matka požila alkoholické nápoje. Dále že se chlapec opozdil s příchodem, a že ho maminka po příchodu zbila a křičela na něj. Také že upadl na chodbě, protože do něj strčila, a když ležel na zemi tak s ním cloumala a fackovala ho. Matka byla opět upozorněna na nevhodné chování a častější kontroly. V srpnu 2012 byl dán podnět na výchovné opatření. V lednu 2013 byl stanoven dohled nad nezletilým. Matce byl znovu doporučen psycholog a předán kontakt na ambulanci klinické psychologie. Matka se zaregistrovala a zpočátku psychologa navštěvovala. Poté měla vždy nějakou výmluvu. Následně dochází k zhoršení chování chlapce A, matka své nevhodné chování nezvládá a dochází k opakovaným vypjatým situacím. V říjnu 2013 byl dán podnět k prošetření možného fyzického a psychického týrání dítěte. Další incident mezi matkou a nezletilým A, kdy zasahovala policie, kdy nezletilý A skončil na chodbě z důvodu, že nechtěl psát domácí úkoly. S matkou bylo dohodnuto umístění nezletilého do střediska sociální prevence a konání případové konference, kde budou dohodnuty kroky, aby se mohl vrátit do domácího prostředí. Od listopadu do března byl chlapec opakovaně umisťován na žádost matky do střediska. Matka má za to, že je chlapec umístěný v zařízení, protože matku neposlouchá. Nepřipouští si, že je to z důvodu, že sama situaci nezvládá. Dále má matka několik exekucí, je v tíživé životní situaci, snaží se řešit situaci splátkovými kalendáři, a proto je matka podrážděná a ne vždy zvládne v klidu péči o nezletilého A. Další problém je požívání alkoholických nápojů, které mohou zvýšit výskyt neadekvátních reakcí vůči nezletilému a jeho trestání.

Případové konference

V prosinci 2013 byla uspořádána **1. Případová konference** s cílem vytvoření plánu ochrany nezletilého vedoucí ke stabilizaci péče a projednání před návratem ze střediska sociální prevence zpět do péče matky. Dílčím cílem je zahájení protialkoholního léčení formou ústavní léčby. Na případové konferenci byly stanoveny následující jednotlivé kroky

kontaktovat praktickou lékařku za účelem doporučení k protialkoholní léčbě, paní A se neodkladně dostaví do nemocnice a zjistí podmínky nástupu a možnosti termínu nástupu na protialkoholní léčbu, v případě, že léčba nebude možná v daném zařízení, paní A se dostaví do psychiatrické léčebny a zjistí možnosti zahájení léčby, nezletilý zůstane umístěný ve středisku s občasnými pobyty u matky, v průběhu hospitalizace matka bude dále pracovat podle potřeby na splátkových kalendářích a dalších záležitostech spojených s exekucemi. V lednu 2014 matka nastoupila protialkoholní láčení.

V únoru 2014 byla uspořádána **2. Případová konference** s cílem zhodnotit dosavadní situaci a naplánovat další kroky ke stabilizaci péče před návratem nezletilého. Všechny kroky stanovené na případové konferenci byly splněny. Jako další kroky byly stanoveny, že matka zahájí doléčování a domluví si termíny návštěv, bude navštěvovat ambulanci klinické psychologie, pokusí si najít zaměstnání, budou prováděné pravidelné kontroly ze strany sociálně-právní ochrany dětí i ve večerních hodinách, nezletilému budou povolovány víkendové pobyty v domácím prostředí a v březnu se uskuteční další případová konference.

V březnu 2014 byla uspořádána **3. případová konference** s cílem informovat a o aktuální situaci v rodině a o plnění stanovených kroků. Výše uvedené kroky byly splněny. A byly stanoveny další kroky. Paní A bude docházet 1 krát za 3 týdny do ambulance klinické psychologie, dostaví se do střediska sociální prevence ke konzultaci s psycholožkou zařízení, a pokud bude vše v pořádku, začátkem dubna by mohl být nezletilý propuštěn do domácího prostředí, následně bude matka navštěvovat s nezletilým A 1 krát týdně dané zařízení, orgán sociálně-právní ochrany dětí bude provádět namátkové kontroly v domácnosti a matka zkontaktuje ředitelku základní školy a dohodne nástup nezletilého do školy a školní družiny.

V dubnu byl chlapec propuštěn a navrácen do domácího prostředí, situace v rodině byla stabilizovaná.

Během další doby byly prováděny kontroly se strany orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Situace v rodině byla v celku stabilizovaná. Ze zpráv z institucí spolupracujících s rodinou nejsou sdělovány vážnější problémy. V září 2015 se rodina opět přestěhovala a spisová dokumentace byla předána.

2. Kazuistika – dívka B

Důvod případové konference: zrušení ústavní výchovy

Dívka prožila v útlém dětství domácí násilí a zvýšený abúzus alkoholu obou rodičů. V sedmi letech byla umístěna do dětského domova.

Osobní anamnéza

Dívka narozena v listopadu 1999. Je sociálně méně zralá, snadno ovlivnitelná. Celkově tichá, plachá. Navazuje přiměřený kontakt. Ráda si kreslí. V chování i v kresleném projevu jsou patrné infantilní prvky. V jejím chování dominuje vstřícnost a snaha vyhovět.

Rodinná anamnéza

Dívka má dva polorodé sourozence (2008 a 2010), které má hodně ráda. Rodiče se rozešli již v době těhotenství a nejevili o ni zájem. Další dlouholetý partner matky odešel v prosinci 2014. Matka má základní školu a je vyučená obuvnice. Socioekonomická situace v rodině není dobrá. Matka měla autonehodu a od té doby nezvládá těžkou práci. Dlouhodobě je nezaměstnaná. Příjem tvoří sociální dávky jako je příspěvek na péči na prostřední dítě, rodičovský příspěvek na nejmladší dítě (do 4. 12. 2014), přídavky na děti, příspěvek na živobytí a doplatek na bydlení, po skončení rodičovského příspěvku byla vedena na úřadu práce a hledala si zaměstnání jako uklízečka. Bydleli v pronajatém bytě 2+kk. Bytové podmínky byly velice stísněné. Všechny děti byly v jednom pokoji. V bytě je často nepořádek (neuklizené nádoby, zbytky z obědů, nevyvětráno).

Školní anamnéza

Do základní školy nastoupila s ročním odkladem v sedmi letech, když byla v dětském domově. Do kolektivu se zapojila, kamarády si našla. Celkově je tichá, její rozumové schopnosti se pohybují na spodní hranici průměru, čemuž odpovídají studijní výsledky. Na přelomu roku 2014/2015 přestoupila na základní školu v místě bydliště do 8. třídy. Do kolektivu se zapojila dobře, našla si nové kamarády. Domluvila si doučování z matematiky a fyziky a během prvního pololetí došlo ke zlepšení jejich studijních výsledků. Dále přemýšlí o dalším vzdělávání a chtěla by jít na kosmetičku nebo kadeřnici.

Sociální anamnéza

V roce 2007 byla dívka nařízena ústavní výchova a od té doby, tedy ve věku 7 let, žila v dětském domově. Tehdy doma probíhaly hádky přecházející do domácího násilí. Otec i matka pili alkohol ve velké míře. Následně matka podstoupila protialkoholní léčbu a dlouhou dobu abstinovala. Matka po celou dobu neprojevovala téměř žádný zájem, dceru nenavštěvovala, nebrala ji na pobyty domů. Po celou dobu si dívku na pravidelné prázdninové pobyty brala pouze babička (matka matky). V rámci návštěv u babičky se občas viděla i s matkou a polorodými sourozenci, které jsou od svého narození v péči matky a otce, kteří v té době vedli společnou domácnost. Dívka vždy toužila po blízkosti své matky a sourozenců a velice těžko nesla, že oni můžou být v péči matky a ona ne.

Po opakovaných intervencích se matka v březnu roku 2014 rozhodla, že si požádá o povolení pobytu dívky u ní v domácnosti. Dívka poté jezdila k matce na pravidelné víkendové pobyty. Následně se s druhem rozhodli převzít dívku zpět do péče matky. Během návštěv dívky doma nevznikaly žádné připomínky k péči matky. Byl sestaven individuální plán ochrany dítěte a matka plnila všechny stanovené kroky. Rodina byla sledovaná ze strany orgánu sociálně-právní ochrany a probíhala její sanace. Následně byla dívka zajištěna i péče školního psychologa.

Případové konference

V říjnu 2014 byla uspořádána **1. případová konference** s cílem stabilizovat péči o nezletilou a rozdělení odpovědnosti za naplánované kroky. Dílčími cíli jsou, že matka bude i nadále využívat sociálně aktivizační služby, matka bude aktivně hledat nové větší bydlení odpovídající počtu osob v domácnosti, matka bude hradit dluhy vůči dětskému domovu, matka bude spolupracovat s pracovníci na rozvoji rodičovských dovedností spojených se školní docházkou dívky, matka začne hradit obědy ve škole.

Na přelomu roku 2014/2015 přestoupila dívka na základní školu v místě bydliště. Do kolektivu se dobře zapojila, našla si nové kamarády a domluvila si doučování z matematiky a fyziky.

V březnu 2015 byla uspořádána **2. případová konference**, které jsem účastnila i já. Cílem případové konference bylo projednání situace před soudním jednáním ve věci zrušení ústavní výchovy. Tento důvod je zakotven v zákoně jako povinný pro pořádání případové konference. Dílčími cíli bylo rozhodnout, zda podat či nepodat návrh na zrušení ústavní výchovy a nalézt další možnosti podpory rodiny popř. kontroly. Z předchozí případové

konference nebyly naplněny všechny kroky a to zejména nalezení nového bydlení. Tento bod se opakuje i následující případové konferenci.

V květnu 2015 bylo zahájeno řízení o zrušení ústavní výchovy a svěřením dívky do péče matky, stanovení soudního dohledu a úpravě výživného. Následně probíhaly stále kontrolní sociální šetření v domácnosti. Bylo zjištěno, že úklid je stále na nízké úrovni, matka má neustále finanční potíže, často si peníze půjčuje a to zejména na stravu pro děti. V červenci nabylo právní moci rozhodnutí o zrušení ústavní výchovy. V srpnu 2015 bylo přijato oznámení o odchodu matky a zanechání 3 dětí doma. Pracovníci orgánu sociálně-právní ochrany jeli ihned na sociální šetření a našli děti samotné doma a nikdo nevěděl, kde je jejich matka. Další den v ranních hodinách, když přijely pracovnice opět na kontrolu, již byla matka doma. Matka byla poučena, že se takhle nemůže chovat. Následně bylo vedeno jednání s matkou o situaci odchodu z domácnosti. Nadále je rodina pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany. V prosinci 2015 matka přišla o bydlení, děti předala do péče klopánku do doby, než zajistí podmínky a sama šla do azylového domu. V současné době jsou nezletilý stále v zařízení vyžadující okamžitou pomoc a řeší se u nich pěstounská péče.

3. Kazuistika – sourozenci C a D

Důvod případové konference: zajištění řádného plnění školních povinností

Spis byl založen v červnu 2013 na základě oznámení ze základní školy o problémech nezletilých ve školní docházce a studijních výsledcích a o problematické spolupráci rodičů.

Osobní anamnéza

Chlapci se narodili v únoru 2000 a v listopadu 2004. Oba dochází pravidelně na preventivní prohlídky v předem stanovených termínech. Očkování mají oba podle platného očkovacího kalendáře splněno. Oba chlapci jsou sledováni v endokrinologické poradně pro malý vzrůst. Mladší chlapec je navíc alergik a často bývá nemocný.

Rodinná anamnéza

Chlapci jsou vlastní sourozenci. Rodiče spolu dlouhodobě vedli společnou domácnost, až v roce 2012 na základě dohody rodičů byli chlapci svěřeni do péče matky. Matka má pouze základní vzdělání, dva roky studovala na lesnickém učilišti, ale vzdělání nedokončila. Dva roky pracovala v dřevařské firmě, ale práce byla náročná a dala výpověď. Následně si našla

nějaké brigády. Otec má také jen základní vzdělání, pracoval jako svářeč, poté v zámečnictví. Následně se rodiče rozešli a matka se s chlapci často stěhovala. Po čase se opět vrátila do pronajatého bytu o velikosti 2+1 s WC a koupelnou manžela, kde mají chlapci svůj vlastní pokoj, ale společné soužití rodiče neobnovili. Matka se nestýká s vlastními rodiči ani sourozenci ani s rodiči od manžela. Otec platí celou úhradu za byt a pravidelně platí výživné.

Školní anamnéza

Oba chlapci mají velké problémy ve škole s absencí i s prospěchem. Starší chlapec opakoval sedmý ročník, do osmého postoupil s nedostatečnými, prospěchově je stabilně velmi slabý. Ve výuce nejeví zájem, nepracuje, často je bez pomůcek, na které zapomíná. Vůči vyučujícím i spolužákům se chová netaktně. Měl snížený prospěch z chování. Velmi těžké je ho motivovat, rozumové schopnosti jsou průměrné, ale potlačované nulovou snahou. Sociálně je velmi nevyzrálý. Pohrdá obecně uznávanými pravidly. Do dění kolektivu se nezapojuje. Povinnou školní docházku dokončil v osmém ročníku a nastoupil na střední odborné učiliště.

Mladší opakoval již první ročník. Je živější, snaživý, citlivý a plačtivý bez důvodu, ale hlavně když není vše v pořádku (chybí domácí úkol). Nyní studuje třetí třídu.

Sociální anamnéza

V červnu 2013 dala podnět orgánu sociálně-právní ochrany dětí škola, že je velice špatná spolupráce s matkou. Ta se projevuje tím, že se matka nedostavuje na domluvená setkání, o kterých ví, neboť je synovi D podepisuje v deníčku. Domluvená setkání iniciovala třídní učitelka chlapce, na kterých chtěla probrat jeho výukové potíže, kdy podle jejího názoru nastoupil chlapec D jako dítě sociálně nezralé a uplakané, a také chtěla probrat omlouvání absencí. V září 2012 chlapec D nastoupil do 1 třídy základní školy. Poté se rodiče rozešli a v prosinci se chlapci pouze s matkou odstěhovali. V březnu se opět vrátili. Vzhledem k tomu, že neměli bydlení, vrátili se do bytu otce, s tím že spolu budou bydlet pouze z finančních a bytových důvodů. Výukové problémy se opakovaly a třídní učitelka navrhla vyšetření v pedagogické psychologické poradně. Poté se situace na čas zlepšila. Následně se opět začaly vyskytovat výukové potíže u obou chlapců a třídní učitelka chtěla znovu mluvit s matkou o potížích. Matka se opět nedostavovala na omluvené schůzky. Absence nebyly omloueny a o učivo nikdo neprojevoval zájem. Matka se poté dostavila na jednání se školou na základě důrazného vyzvání asistenta pedagoga. Při jednání matky se školou bylo odmluveno, že se matka bude pravidelně informovat o prospěchu syna, absence bude řádně omlouvat ihned první den absence, řádnou omluvenku donese do 3 pracovních dnů, pravidelně bude

kontrolovat a podepisovat úkolníček, a že škola doporučuje vyšetření v pedagogické psychologické poradně. Matka přislíbila nápravu. V červnu 2013 neměl chlapec D řádně omluvenou 5 denní absenci a třídní učitelka kontaktovala orgán sociálně-právní ochrany. Matka byla orgánem poučena o rodičovské odpovědnosti a přislíbila nápravu a dodržování pravidel, také má v plánu navštívit pedagogicko-psychologickou poradnu. V únoru 2015 bylo telefonicky oznámeno manželem, že je matka v podnapilém stavu a chová se agresivně. V následující době byla rodina pravidelně sledována a byly žádány zprávy od školy, pediatra, sociálně aktivizačních služeb a zaměstnavatele matky kvůli ukončení pracovního poměru. Poté byla sociálně aktivizační služby ukončena, protože matka nebyla 2 měsíce zastížena. Pak bylo zažádáno p přijeté do péče školního psychologa.

Případová konference

V dubnu 2015 byla uspořádána **1. případová konference** s cílem stanovit kroky pro řádné plnění školních povinností u obou chlapců. Dílčími cíli bylo stanoveno, že chlapci budou i nadále spolupracovat se školním psychologem, spolupráce chlapce C s poradnou pro občanství, dále bude do rodiny docházet pracovnice z fondu ohrožených dětí, která bude provádět sociální šetření a pomáhat při řešení potřebných věcí.

Následně péči o chlapce zajišťoval pouze otec, matka nadměrně začala užívat alkohol a chovala se nevhodně k nezletilým chlapcům. V červnu 2015 podal otec návrh na úpravu péče o nezletilé chlapce a rodiče se mimosoudně dohodli, že chlapci budou svěřeni do péče otce. V srpnu 2015 byly ukončeny služby fondu ohrožených dětí. Matka se i nadále zdržuje doma stále méně. Otec se zvládá o všechno postarat. Chlapcům matka nechybí.

4. Kazuistika – chlapec E

Důvod případové konference: stabilizace péče a projednání situace před podáním návrhu na výchovné opatření

Spis byl založen ihned po narození, neboť matka měla v anamnéze toxikomanii. Dále nebyla zajištěna dostatečná péče o děti kvůli častým problémům s alkoholem u obou rodičů.

Osobní anamnéza

Nezletilý se narodil v dubnu 2014 předčasně ve 25 týdnu s nízkou porodní váhou 700g. Chlapec byl dlouhou dobu (4 měsíce) na JIP novorozeneckého oddělení, toxikologie po

porodu byla negativní. Rodiče cvičili dlouhou dobu vojtovu metodu. Dítě mělo v pořádku zrak i sluch. Matka pravidelně navštěvovala dětského lékaře.

Rodinná anamnéza

Chlapec má polorodou sestru (2010). Dítě se narodilo mimo manželství, po několika letech soužití partnerů. Socioekonomická situace rodiny není dobrá. Matka pobírá rodičovský příspěvek na druhé dítě ve výši 7000. Otec je zaměstnaný. Kvůli penězům probíhají časté hádky. Rodiče bydlí odděleně a často se vídají. Matka bydlí se dětmi v pronajatém bytu velikosti 1+1, standardně zařízeném. Zpočátku byla péče o děti přiměřená možnostem rodičů, časem docházelo k průběžnému zhoršení. Domácnost byla velmi zanedbaná a hygienické podmínky byly velmi špatné. S péčí o děti pomáhají všichni prarodiče (s péčí o první dítě pomáhají prarodiče od otce a otec si ji brává někdy na víkend, s péčí o druhé dítě pomáhají prarodiče otce i matky)

Školní anamnéza

Vzhledem k věku dítěte prozatím nenavštěvuje žádné vzdělávací zařízení

Sociální anamnéza

V dubnu 2014 se předčasně narodil chlapec ve 25 týdnu těhotenství s velmi nízkou porodní váhou 700g. Z důvodu podezření na intoxikaci a anamnézy matky bylo narození oznámeno orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dále byly dítěti odebrány vzorky krve. Toxikologie byla negativní. Chlapec zůstal v nemocnici další 3 měsíce, rodiče ho pravidelně navštěvovali 2-3 krát týdně. Ošetřující personál se shodoval v tom, že otec býval pod vlivem návykové látky a matka bývala v pořádku. V květnu se matka nechala na vlastní žádost otestovat na přítomnost pervitinu v moči, test byl negativní. V srpnu byl chlapec propuštěn, matka byla zacvičena v péči o předčasně narozené dítě a má k němu pěkný vztah. Ve 3 měsících vážilo dítě 3,6kg. Matka cvičila s dítětem Vojtovu metodu. Dítě mělo v pořádku zrak i sluch. Matka s otcem nevedli společnou domácnost, otec denně navštěvoval syna a se vším vypomáhal. V rodině byly nadále prováděny sociální šetření. Bylo pravidelně zjišťováno, zda matka navštěvuje s dětmi lékaře. Péče o děti v té době byla přiměřená možnostem matky, ale docházelo průběžně ke zhoršení. Na matku bylo několikrát podáno oznámení, že se zhoršuje péče o děti. Dokonce i matka matky uvedla u pediatra, že matka hůře pečuje o děti v domácím prostředí a užívá alkohol. Následně i matka došla s dětmi na kontrolu a byl z ní cítit alkohol, na což byla lékařem upozorněna. Během následujících

několika šetření matka nebyla zastižena v domácnosti. V červnu se rodiče přestěhovali do společné domácnosti. Matka byla opět upozorněna na množící se připomínky ohledně alkoholu, matka uvedla, že alkohol užívá pouze výjimečně a v době, kdy nemá děti. V červenci byla policii oznámena situace s účastí dítěte, kdy došlo ke slovnímu i fyzickému napadení babičky (matka matky) otcem chlapce, který byl v podnapilém stavu. Incidentu předcházelo fyzické napadnutí matky, která otci nechtěla dát peníze schované na nájem. Ten ji poté začal bít před dětmi, pak děti zavřel do pokoje a pokračoval v bití. Matka sebrala dceru, chlapečka ji nechtěl dát, a utekla k matce. Matka se bála zavolat policii. Ráno přišla pro chlapečka babička a došlo k incidentu. Během následujících šetření byla domácnost stále neuklizená, bylo zjištěno malé množství základních potravin a z dechu matky býval cítit alkohol, ke kterému se matka přiznala. Sdělila, že vzhledem k situaci si dává víno, ale neopíjí se, byla upozorněna na možnost odebrání dětí. Dále bylo zjištěno, že se alkoholické nápoje požívají v domácnosti často a následně dochází k hádkám mezi rodiči. Matce bylo nabídnuto dočasné umístění dětí mimo domov, aby si dala věci do pořádku. Matka odmítla, že by situaci bez dětí nezvládla. Následně se matka odstěhovala, otec ji a děti pouze navštěvuje. V srpnu matka podala návrh na úpravu výchovy nezletilého chlapce.

Případové konference

V září 2015 bylo uspořádána **1. Případová konference** s cílem řešení obtížné situace nezletilých dětí. Jako dílčí cíle byly stanoveny projednání situace před návrhem na nařízení výchovného opatření ve formě soudního dohledu, stabilizace péče o děti a řešení toxikomanie rodičů. Jako kroky bylo stanoveno, že rodiče budou pravidelně spolupracovat s klinickým psychologem, že budou abstinovat. Dále, že bude podán návrh na výchovné opatření a při porušení některého z bodů, nepřítomnost alkoholu, spolupráce s klinickým psychologem, žádná agrese, poranění, násilí nebo omezování, bude podán návrh na předběžné opatření.

Následně byl v září podán návrh na nařízení výchovného opatření ve formě soudního dohledu. Nadále rodiče navštěvují klinického psychologa a oba abstinují. Během šetření matka nejevila známky požití alkoholu, v bytě byl pořádek, měli dostatečné zásoby potravin. Dcera potvrdila, že je doma dobře.

5. Kazuistika – chlapec F

Důvod případové konference: stabilizace péče o dítě v průběhu řízení soudu o svěřeni dítěte do náhradní péče.

Spis byl založen v roce 2013 kvůli soudnímu jednání ve věci žaloby na popření otcovství. Následně nebyla matkou řádně zajištěna péče o nezletilého, chlapec byl v péči prarodičů, s čímž matka nesouhlasila. Prarodiče podali návrh na svěřeni nezletilého do péče.

Osobní anamnéza

Chlapec se narodil v říjnu 2010. Matka s chlapce dochází pravidelně na preventivní prohlídky v předem stanovených termínech. Očkování má podle platného očkovacího kalendáře splněno.

Rodinná anamnéza

Chlapec nemá sourozence. Otec byl vyloučen z otcovství. Matka měla partnerský vztah, který byl ukončen, neboť partner nesouhlasil se snahou matky získat syna do péče. Matka má základní vzdělání a pracuje ve stavební firmě společně se sestrou a matkou. Matka se s chlapcem často stěhovala. Nyní bydlí s chlapcem v rodinném domě u rodičů, kde má chlapec svůj vlastní pokoj. S péčí o nezletilého hodně pomáhají prarodiče. Socioekonomická situace rodiny je dobrá, neboť prarodiče pomáhají matce i finančně.

Školní anamnéza

Chlapec navštěvuje od roku 2014 mateřskou školu. Je velice šikovný, má kamarády. Docela často chyběl a matka ho řádně neomlouvala. V současnosti navštěvuje mateřskou školu v místě bydliště, kam ho vozí matka a vyzvedává ho dědeček.

Sociální anamnéza

V květnu 2013 bylo soudní jednání ve věci popření otcovství. V říjnu byl otec vyloučen z otcovství. Matka často střídala bydliště. V listopadu matka oznámila, že je její syn u prarodičů a ty ji brání v tom, aby měla syna v péči. Následujícím šetřením bylo zjištěno, že opravdu chlapec bydlí u prarodičů. Prarodiče uvedli, že má matka problémy s policií, má dluhy, péči o syna nezvládá a chtějí podat návrh na svěřeni vnuka do pěstounské péče. Následně se matka přestěhovala. V prosinci prarodiče podali návrh na svěřeni vnuka do pěstounské péče. V lednu se matka opět přestěhovala, našla si práci. Na základě šetření bylo zjištěno, že matka má předpoklady a možnosti pečovat o syna.

Případová konference

V březnu 2015 byla upořádána **1. Případová konference** s cílem sestavit plán ochrany dítěte vedoucí ke stabilizaci péče a zajištění pravidelných kontaktů s matkou. Výsledkem byla ústní dohoda mezi rodiči a dcerou, že vnuk zatím zůstane v péči prarodičů z důvodu, že matka neměla hlídání během doby, co bude v práci. A také matka se začne se synem pravidelně stýkat.

Následně během šetření bylo zjištěno, že došlo k podstatné změně. Matka se nastěhovala zpět do domu ke svým rodičům, dodržuje stanovená pravidla, má zaměstnání, platí své dluhy. Také se rozešla s přítelem, kterému vadilo, že chce matka syna zpět do své péče a udělá pro to cokoli. Prarodiče plánují stáhnout žádost o svěření vnuka do pěstounské péče.

6. Kazuistika – sourozenci G, H, I

Důvod případové konference: zrušení ústavní výchovy u více sourozenců

Jednotlivé spisy byly založeny vždy po narození dětí v letech 1997, 1999, 2005, 2008 a 2013 z důvodu nevyzrálости matky a neschopnosti zajistit dětem řádnou péči. Čtyři děti byly umístěny do ústavní výchovy. Druhá nejstarší dcera zůstává z vlastního nadále v ústavní výchově. Nejmladší dítě je prozatím v péči rodičů.

Osobní anamnézy

Matka má celkem pět dětí. Pouze tři nejmladší děti mají stejného otce a jsou vlastními sourozenci. První dítě se narodilo v červenci 1997 nesezdanému páru a nezletilé matce (16 let). Následně se rodiče vzali, i když otec nebyl biologickým otcem dítěte, ale byl ochoten uznat její otcovství. V manželství se narodilo další dítě v dubnu 1999. Následně se rodiče rozvedli a matka si našla nového partnera, se kterým měla další tři děti narozeny v dubnu 2005, v listopadu 2008 a v září 2013.

Rodinné anamnézy

Každé z dětí má celkem čtyři sourozence. Pouze nejmladší tři mají stejného otce a jsou vlastními sourozenci, ostatní jsou pouze polorodé. Bydlí v pronajatém bytě o velikosti 2+1, standardně zařízeném. Bytové podmínky jsou přijatelné v rámci možností rodičů. Matka má dokončené pouze základní vzdělání. Socioekonomická situace rodiny není dobrá. Příjem rodiny tvoří zejména sociální dávky (rodičovský příspěvek, přídavky na děti, příspěvek na

bydlení, příspěvek na živobytí) a příjem partnera. Matka má velké dluhy, zejména za pobyt dětí v dětském domě. Dluh je řešen splátkovým kalendářem.

Školní anamnézy

Všechny děti absolvovaly mateřskou školu. Do základní školy nastoupily bez odkladu.

Nejstarší dívka studuje střední zdravotnickou školu. V současnosti se připravuje na dokončení přípravy na budoucí povolání. Prospěchově je slabší, zejména kvůli častým absencím vlivem nedostatku peněz na cestu. Je potřeba dohlédnout na větší domácí přípravu do školy (1 – 2 hodiny učení denně).

Další dvě děti navštěvují základní školu, prozatím bez vážnějších problémů, prospěchově jsou průměrní.

Sociální anamnézy

Nejstarší dcera se narodila nezletilé matce a nesezdanému páru. Následně rodiče uzavřeli manželství a otec byl ochoten uznat otcovství dívky, i když nebyl biologickým otcem. V roce 2003 se rodiče rozvedli a dítě bylo svěřeno do péče matky.

Další dívka narozena 2005 byla ihned po narození svěřena do péče matky a nad výchovou byl stanoven dohled.

Matka vzhledem ke své nevyzrálosti měla velké finanční problémy a hodně měnila bydliště. V květnu 2006 byly dívky z finančních důvodů přijaty do klobáčka, kde byly společně se sestrami 1 měsíc. Protože se matce nepodařilo upravit své poměry a zajistit řádné bytové podmínky a řádnou péči o děti, byl podán návrh na ústavní výchovu.

Další dítě, chlapec narozený 2008, se narodil samoživitelce, otec neuveden. V lednu 2013 matka požádala o pomoc řešení své situace a podala žádost o azylový dům a umístění chlapce do klobáčka. V únoru matka souhlasila s umístěním chlapce do dětského domu společně s ostatními sourozenci. Matka se snažila si uspořádat věci, aby mohla děti dostat zpět do péče. Od listopadu 2013 matka dobře spolupracuje se sociálně aktivizační službou pro rodinu s dětmi, ruší své zadlužení a exekuce. Od prosince 2013 jsou děti na dlouhodobých pobytech u matky.

Případová konference

V červenci 2014 byla uspořádána **1. Případová konference** s cílem sestavení plánu ochrany dětí před ukončením soudně nařízené ústavní výchovy a návratu dětí zpět do péče matky. Jako dílčí cíle bylo stanoveno zajištění rodiči řádné plnění povinné školní docházky u

dětí na základní škole, a řádnou přípravu na dokončení střední školy. Dále matka bude pokračovat ve splácení dluhů pomocí splátkového kalendáře a bude stabilizovat svoji finanční situaci, nejpozději do srpna 2014 začne splácet i dluh za pobyt dětí v dětském domově.

V únoru 2015 se matka rozešla s přítelem a odstěhovala se do azylového domu. V červnu 2015 byla zrušena ústavní výchova a matka se opět přestěhovala do pronajatého bytu. Nadále jsou děti pod dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí a je stanoven dohled. Péče o děti je v rámci možností řádně zajištěna. V srpnu 2015 se matka dohodla i s druhou nejstarší dcerou, že i ona by chtěla zůstat doma.

C Analýza pořádaných případových konferencí

Za poslední tři roky od nabytí účinnosti povinnosti pořádat případové konference, bylo uspořádáno celkem 28 případových konferencí u 24 ohrožených rodin s dětmi. Čtyři případové konference byly následné a týkaly se jedné rodiny.

Rok 2013						
PK	datum	Důvod/cíl	Účast dítěte	facilitátor	Svolavatel/respondent	Stav v únoru 2016
1.	25.6.	Pobyt v DDÚ, záškoláctví, útěky	ano	ano	1	ÚV nenařízena, nyní již zrušen i dohled
2.	11.11.	Opakované problémové chování, nástup do dětské psychiatrické léčebny	ano	ne	4	Nezl. nadále v péči rodičů
3.	4.12.	Projednání situace před návratem ze střediska sociální prevence (1)	ne	ano	1	Nadále v péči matky
4.	18.11.	Zvažování nařízení dohledu	ne	ano	2	dohled nebyl uložený, děti nadále v péči rodičů

Obrázek č. 6. - Případové konference za rok 2013.¹³³

¹³³ Zpracováno autorkou

Rok 2014						
PK	datum	Důvod/cíl	Účast dítěte	facilitátor	Svolavatel / respondent	Současný stav (únor 2016)
1.	26.2.	Následná - projednání situace dítěte před návratem ze středisko sociální prevence (2)	ne	ano	1	Nadále v péči matky
2.	26.3.	Následná - projednání situace dítěte před návratem ze střediska sociální prevence (3)	ne	ano	1	Nadále v péči matky
3.	14.7.	Před zrušením ÚV + nařízení dohledu	ne	ano	3	Zrušena ÚV, u všech nařízen dohled
4.	8.10.	projednání situace před ukončením pobytu dítěte v DD	ano	ne	4	OS byla u nezl. nařízena ÚV
5.	6. 10.	projednání situace, sanace rodiny. Koordinace poskytování soc. služeb.	ne	ne	2	dohled trvá, aktuálně matka s dítětem v AD
6.	12. 5.	projednání situace dítěte umístěného v Klokánku – návrat k rodině X pěstounská péče X ÚV	ne	ano	2	naplánovaná další PK
7.	8. 9.	následná PK k PK z 12. 5.	ne	ano	2	dítě se vrátilo zpět k rodičům (dnes je v dlouhodobé pěstounské péči)

Obrázek č. 7. – Případové konference za rok 2014.¹³⁴

¹³⁴ Zpracováno autorkou

Rok 2015						
PK	datum	Důvod/Cíl	Účast dítěte	facilitátor	Svolavatel / respondent	Současný stav (únor 2016)
1.	9.1	Otec chtěl dceru do své péče	ano	ano	Sociální pracovníce	Změna výchovného prostředí
2.	27.1	Dívka ve věku 4.měs. před dosažením zletilosti, odešla od matky a žila s přítelem	ano	ne	Sociální pracovníce	Dívka již zletilá. PK bylo dosaženo dohody mezi matkou a dcerou.
3.	6.2	Problémy ve škole	ne	ne	Sociální pracovníce	Spis postoupen z důvodu změny TP
4.	14.3	Návrh prarodičů na PP, kontakty s matkou	ne	ano	3	Návrh prarodiče nakonec nepodali, dítě zůstalo s matkou.
5.	16.3	Projednání situace – dítě svěřené do PPPD + sanace rodiny	ne	ano	2	Dítě z PPPD umístěné do PP (pěstouni zařazení do evidence Krajským úřadem), další dvě děti stále v rodině, nad oběma soudní dohled
6.	23.3	projednání situace před zrušením ústavní výchovy	ano	ano	2	ÚV zrušena v 7/15, v 12/15 dítě opět mimo rodinu (v Klokánku)
7.	22.4	Projednání situace – kombinace problémů v rodině	ano	ano	2	stabilizace
8.	4.5	projednání situace před soudním jednáním o výchovném opatření (nařízení ústavní výchovy)	ano	ano	4	OS byla u nezl. nařízena ÚV
9.	14.5	Nedostatečná péče rodičů	ne	ano	3	spis postoupen v 9/15 z důvodu změny TP
10.	20.5	Projednání situace – různé	ne	ano	2	návrh nebyl podán, částečná stabilizace

		problémy, zvažování návrhu na soudní dohled				
11.	4.6	Před umístěním do ÚV	ano	ano	3	nezl. umístěna v DD
12.	12.8	projednání situace před zrušením ústavní výchovy	ano	ano	4	ÚV byla zrušena
13	12.8	projednání situace ve věci NRP	ano	ano	4	Dítě nadále v NRP
14.	2.9.	Před soudním jednáním o nařízení výchovného opatření,	ne	ano	3	1 x dohled 1 x jednání teprve bude
15.	9.11	umístění dětí mimo rodinu (2 děti PPPD, 2 děti ZDVOP)	ano	ano	2	děti stále mimo rodinu, rodiče si upravují poměry, předpokládáme návrat dětí k rodině
16.	6.11.	projednání situace před soudním jednáním o návrhu matky na zrušení ÚV, režim návštěv v DD	ne	ano	4	Soudní jednání nebylo dosud nařízeno
17.	14.12	Následná PK,	ne	ano	3	1 x dohled 1 x jednání bylo 8.3.16, nařízen dohled, rozsudek dosud nenabyl právní moci

Obrázek č. 8. – Případové konference za rok 2015.¹³⁵

¹³⁵ Zpracováno autorkou

5.4 Výzkumné závěry

Obecně můžeme říct, že případové konference jsou realizovány, pokud v rodině má nastat nebo již nastala nějaká náhlá změna, jako je zrušení nebo nařízení ústavní výchovy nebo umístění dítěte do zařízení vyžadující okamžitou pomoc, dále když situace v rodině dlouhodobě stagnuje a nedaří se řešit problém, jako je dlouhodobá nedostatečná péče rodičů. Posledním důvodem bývá pravidelné zhodnocení situace v náhradní rodinné péči.

Všichni respondenti vidí povinnost pořádat případové konference kladně, protože chápou případové konference jako metodu, která ve většině případů situaci pozitivně posune. Prostřednictvím setkání zainteresovaných odborníků se vždy ukáže práce jednotlivých odborníků s rodinou, každý zhodnotí pozitivní i negativní kroky rodičů a stanoví další potřebné kroky. Během setkání se vždy odkryjí jednotlivé pohledy na rodinnou situaci. Vždy se stanoví konkrétní kroky řešení, jednak pro rodiče a jednak pro odborníky. Výhodou je rozdělení kompetencí, což zároveň znamená, že rodiče slyší potřebné kroky od více odborníků, nejen od pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí, což má u rodičů větší vliv na snahu jich dosáhnout. Největší význam přináší stanovení konkrétních kroků s možností konkrétního vyhodnocení jejich naplnění nebo nesplnění.

Možné návrhy na změnu jsou následující:

- menší striktnost v povinnosti pořádat případové konference,
- menší formálnost, čímž by se i zmenšila časová a organizační náročnost,
- změna názvu,
- aktualizace metodiky.

Významným pozitivním rysem je účast minimálně jednoho rodiče na případové konferenci. I když není povinnost rodiče účastnit se případové konference, tak se vždy alespoň jeden z rodičů účastní. Sami rodiče vidí v případové konferenci možnost zlepšení situace a zejména v ní vidí vlastní snahu situaci zlepšit, někdy dokonce i neúčast chápou jako nespolupráci s orgánem sociálně-právní ochrany dětí.

Od roku 2013 po rok 2015 včetně bylo uspořádáno celkem 28 případových konferencí, z toho tři byly následující, tedy navazovaly na předchozí případovou konferenci. V roce 2013 byly uspořádány 4 případové konference, další rok už jich bylo 7 a v roce 2015 už 17. Důvody pro pořádání byly následující:

- 6 krát projednání situace umístění dítěte v zařízení vyžadující okamžitou pomoc (3 následná případová konference),
- 8 krát situace v rodině dlouhodobě stagnuje,

- 1 krát nedostatečná péče rodičů,
- 6 krát projednání situace v souvislosti s ústavní výchovou, z toho 4 krát před podáním návrhu na zrušení a 2 krát na nařízení ústavní výchovy,
- 4 krát před podáním návrhu na dohled,
- 3 krát projednání situace náhradní rodinné péče.

Velice složitá je otázka prizvání dítěte jako účastníka případové konference. U poloviny pořádaných byl prizván i nezletilý a poloviny se účastnil pouze rodič.

Většinu, tedy 22 případových konferencí vedl facilitátor, pouze dvě si zkusily vést samy pracovnice orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výsledkem byla větší vytíženost a tím i náročnost pro pracovníky. I respondenti se shodli, že účast facilitátora je velice přínosná a důležitá.

Z celkových 24 případů došlo u 12 k prozatímní stabilizaci rodinné situace, u 2 došlo k podstoupení spisu, takže se neví současná situace, u 3 došlo prozatím jen k částečné stabilizaci, což znamená, že rodina je pořád pod zvýšeným dohledem orgánu sociálně-právní ochrany dětí, 3 nezletilý zůstávají stále v náhradní rodinné péči bez změny rodinné situace, 3 krát byla nařízena ústavní výchova a 1 krát byla případová konference neúspěšná, kdy sice došlo k zrušení ústavní výchovy, ale posléze byla nezletilá s dalšími dvěma sourozenci umístěna do zařízení vyžadující okamžitou pomoc.

I když ne vždy bylo dosaženo cíle případové konference, ve většině případů vedla k pozitivní změně u nezletilého. Příkladná je kazuistika č. 2, kdy důvodem pro svolání případové konference bylo projednání situace před zrušením ústavní výchovy a stabilizovat péči o nezletilou. Po dvou případových konferencích byla ústavní výchova zrušena, ale následně došlo k destabilizaci rodinné situace, posléze byla dívka i společně se dvěma sourozenci umístěna do zařízení vyžadující okamžitou pomoc, kde jsou všichni spokojeni. I když nedošlo k prozatímnímu návratu do biologické rodiny, nezletilá potvrdila, že je zde v současné době opravdu šťastná.

Celkově můžeme říct, že případová konference je účinnou technikou v pomoci ohroženým rodinám s dětmi, vždy vede k pozitivnímu posunutí situace, i když ne vždy dojde k naplnění stanoveného cíle. Vždy odkryje nové informace, různé pohledy a možnosti řešení, s čímž mohou pracovníci lépe pracovat.

Za přínosné považují i informování ostatních členů multidisciplinárního týmu kromě pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí během rozhovorů o možnosti náhrady mzdy a platu za účast na případové konferenci.

ZÁVĚR

Diplomová práce je zaměřena na způsob, jakým je v praxi využíván nástroj sociální práce případová konference orgánem sociálně-právní ochrany dětí. Technika případových konferencí byla u nás zavedena jako povinnost s účinností od roku 2013. I přes krátkodobou zkušenost pracovníků orgánu sociálně-právní ochrany dětí s realizováním této techniky můžeme vidět její častý pozitivní přínos u ohrožených rodin s dětmi, čímž je i zabraňováno sociální exkluzi.

Jedná se o významnou zátěž pro pracovníky, zejména z časové náročnosti na celkovou organizaci, ale i průběh. S tímto úkolem se vyrovnávají různě, každý s vlastními zkušenostmi a znalostmi. Pracovnice upřednostňují účinnost metody případových konferencí pro nezletilé, jejich rodiny, sebe samé a ostatní odborníky spolupracujících s rodinou. Jejich důležitost spočívá zejména v plánování konkrétního postupu pomoci a podpory ohroženým rodinám. Proto se pracovníci snaží tuto techniku využívat v nejvyšší možné míře a jejich počet neustále zvyšují. Zároveň rozšiřují i okruh případů nejen na zákonem stanovené situace, ale i další, kde se jejich použití ukázalo jako účelné a to před podáním návrhu na dohled nebo při dlouhodobě stagnující nepříznivé situaci v rodině.

Cíle práce byly naplněny. Musím zdůraznit, že výsledky není možné zobecnit, což nebylo cílem výzkumu. Závěry by mohly být využitelné zejména pro zlepšení způsobu, jakým jsou případové konference realizovány na zkoumaném pracovišti nebo by mohly přispět k aktualizaci metodiky případových konferencí Ministerstvem práce a sociálních věcí, která byla vytvořena v roce 2011, ještě před zavedením případových konferencí do praxe jako povinnost. Aktualizací je možné doplnit metodiku o nejnovější údaje, které se zjišťují právě z praktických zkušeností s touto technikou. Případové konference jsou správnou cestou v pomoci ohroženým rodinám s dětmi, ale je potřeba ji vyvíjet v souvislosti se zkušenostmi jednotlivých odborníků a rodin. Musí se přizpůsobovat poměrům, možnostem i dalším změnám.

SEZNAM ZKRATEK

AD	azylový dům
DD	dětský domov
NRP	náhradní rodinná péče
OS	okresní soud
PK	případová konference
PPPD	pěstounská péče na přechodnou dobu
SPOD	sociálně-právní ochrana dětí
TP	trvalý pobyt
US	uživatel služby
ÚV	ústavní výchova
ZDVOP	zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc
DDÚ	dětský diagnostický ústav

SEZNAM ODBORNÝCH ZDROJŮ

Monografie

BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011, s. 91. ISBN 978-80-262-0031-4.

BECHYŇOVÁ, Věra. *Případové konference: praktický průvodce pro práci s ohroženou rodinou*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012, s. 50-51. ISBN 978-80-262-0181-6.

BECHYŇOVÁ, Věra. *Syndrom CAN a způsob péče o rodinný systém*. Vyd. 1. Praha: IREAS, Institut pro strukturální politiku, 2007, s. 9. ISBN 978-80-86684-47-5.

ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007, s. 54 – 55. ISBN 978-80-7367-273-7.

DUBOWITZ, Howard a Diane DEPANFILIS. *Handbook for child protection practice*. London: SAGE, 2000, 1 online resource (xxii, 681 p.). ISBN 978-1-4522-0548-9.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Dítě a poruchy rodiny*. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1986. Hálkova sbírka pediatrických prací, str. 13.

DUNOVSKÝ, Jiří. *Sociální pediatrie: vybrané kapitoly*. Vyd. 1. Praha: Grada, 1999. s. 92 – 93. ISBN 80-7169-254-9.

FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014, s. 140. ISBN 978-80-247-5046-0.

HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál, 2010, s. ISBN 978-80-7367-686-5.

Joint report on social inclusion 2004. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, c2004, p. 10. ISBN 9289479892.

KOHOUTEK, Rudolf, Irena OCETKOVÁ a Jaroslav ŠTĚPANÍK. *Základy sociální psychologie*. Brno: CERM, 1998, s. 5. ISBN 80-7204-064-2.

KOPECKÁ, Ilona. *Psychologie: učebnice pro obor sociální činnost*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2015, 263 stran. ISBN 978-80-247-3877-2.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, s. 183. ISBN 80-247-1284-9.

LOVASOVÁ, Lenka. *Rodinné vztahy*. Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2006, s. 8. ISBN 80-86991-66-0.

MACELA, Miloslav a kol. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015, xxii, s.64. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-727-0.

Manuál k případovým konferencím. Vyd. 1. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2011, s. 16. ISBN 978-80-7421-038-9.

MATĚJČEK, Zdeněk, Jiří DUNOVSKÝ a Zdeněk DYTRYCH. *Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě.* 1. vyd. Praha: Grada, 1995, 245 s. 10. ISBN 80-7169-192-5.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství.* 1. vyd. Praha: SPN, 1992, s. 171. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní.* Praha: Portál, 1994, s. 16. Rádcí pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-85282-83-6.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. *Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny: v kontextu plánování péče.* 2., rozš. vyd. Praha: Portál, 2014, s. 18. ISBN 978-80-262-0522-7.

MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce.* 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2013, s. 208-213. ISBN 978-80-262-0213-4.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť.* 3., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003, s. 84. ISBN 80-86429-19-9.

MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2003, s. 187. 80-7178-549-0.

MOTEJL, Otakar. *Rodina a dítě.* Brno: Kancelář veřejného ochránce práv, c2007, s. 14. Stanoviska (Kancelář veřejného ochránce práv). ISBN 978-80-254-1750-8.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociopatologie pro sociální pracovníky.* Brno: MSD, 2008, s. 144. ISBN 978-80-7392-069-2.

Národní zpráva o rodině. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2004, 224 s. ISBN 80-86878-18-x.

NOVOTNÁ, Věra. *Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem.* 1. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. s. Právo. ISBN 978-80-7263-914-4.

SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny.* 3. vyd. Praha: Portál, 2012, s. 22. ISBN 978-80-262-0217-2.

ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Sociálně-právní ochrana dětí.* Praha: Vzdělávací institut ochrany dětí, 2007, s. 11. ISBN 978-80-86991-27-6.

VALENTA, Milan, Jan MICHALÍK a Martin LEČBYCH. *Mentální postižení: v pedagogickém, psychologickém a sociálně-právním kontextu.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, s. 349. Psyche (Grada). ISBN 978-80-247-3829-1.

WILSON, Kate a Adrian L JAMES. *The child protection handbook: the practitioner's guide to safeguarding children.* 3rd ed. New York: Bailliere Tindall, 2007, xvi, 609 p. ISBN 9780702028298.

Příspěvky ve sborníku

BARTOŠOVÁ, Iva. Systém péče o ohrožené děti: zkušenosti s aplikací novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1. 1. 2013. In: *Přenos zkušeností v oblasti fungování systému péče o ohrožené děti z pohledu spolupráce jednotlivých aktérů na místní úrovni: Sborník příspěvků z konference 25. 11. 2013*. Pardubice, 2013.

BRZOBOHATÝ, Robin. Jedna velikost pro všechny? Modifikace procesu případových konferencí v kontextu zákona 359/1999 Sb. In: *Práce s ohroženými rodinami: Komentáře k novele zákona o sociálně-právní ochraně zákona č. 359/1999 Sb.*. 2013, s. 24-25. Dostupné také z: <http://www.caritas-vos.cz/admin/files/ModuleText/155-sbornik-prace-s-ohrozenymi-rodinami.pdf>

Časopisecké články

BAJER, Pavel. MPSV připravuje metodiku řešení sporných kauz za účasti všech zainteresovaných stran. *Sociální práce: Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2006, 6(1). ISSN 1213-6204.

BALÁŽ, Roman. Sociálně-právní ochrana je především o hledání cesty. *Sociální práce: nabízíme spojení teorie s praxí*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011, 11(2). ISSN 1213-6204.

HUTCHISON, Tom. Parental participation in case conferences: the case in favour. *Archives of disease in childhood*. 1993, 69(4). ISSN 0003-9888.

KNAUSOVÁ, Ivana. Teorie a praxe sanace rodiny v českém prostředí – kvalitativní sonda do terénní práce s ohroženou rodinou v současnosti. *Sociální práce: Časopis pro teorii, praxi a vzdělávání v sociální práci*. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, 2011, 11(1). ISSN 1213-6204.

MACELA, Miloslav. Podrobný výklad některých ustanovení novely zákona o sociálně-právní ochraně dětí od 1.1.2013: 1. část: Činnost orgánů sociálně-právní ochrany. *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví: rodinné právo*. 2013, 15(1). ISSN 1212-866X.

SCHNEIBERG, František. Děti jsou ohroženější, než se může zdát. In: *Právo a rodina: rodina, manželství, děti a mládež, dědictví: rodinné právo*. 2011, 13(4). ISSN 1212-866X.

Legislativní dokumenty

ČESKO. Zákon č. 1/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 ústava České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 1. ISSN 1211-1244.

ČESKO. Zákon č. 2/1993 Sb. ze dne 16. prosince 1992 listina základních práv a svobod. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 1. ISSN 1211-1244.7

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 občanský zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 33. ISSN 1211-1244.

ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 občanský soudní řád. In: *Sbírka zákonů Československé socialistické republiky*. 1963. částka 56.

ČESKO. Zákon č. 101/2000 Sb. ze dne 4. dubna 2000 o ochraně osobních údajů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2000, částka 32. ISSN 1211-1244.

ČESKO. Předpis č. 104/1991 Sb., Úmluva o právech dítěte. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1991, částka 22, s. 502. ISSN 1211-1244.

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37. ISSN 1211-1244.

ČESKO. Zákon č. 359/1999 Sb. ze dne 9. prosince 1999 o sociálně-právní ochraně dětí. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 111. ISSN 1211-1244.

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu zákona o sociálně-právní ochraně dětí, kterým se mění zákon 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí.

Internetové zdroje

Constitution of the world health organization. 2006. [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné také z: http://www.who.int/governance/eb/who_constitution_en.pdf

Community care. *What have we learned? Child death scandals since 1944*. [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: <http://www.communitycare.co.uk/2007/01/10/what-have-we-learned-child-death-scandals-since-1944/>

HRDINOVÁ, Andrea. *NA JEDNÉ LODI ANEB Jak uspořádat případovou konferenci v oblasti péče o ohrožené děti*. Občasnke sdužení Rozum a Cit. Praha: Občasnke sdužení Rozum a Cit, 2010. Dostupné také z: <http://www.sancedetem.cz/file/edee/u/knihovna/24556/01060103-jak-usporadat-pripadovou-konferenci.pdf>

KEPKOVÁ, Michaela. *Metodické doporučení MPSV č. 2/2010 pro postup orgánů sociálně-právní ochrany dětí při případové konferenci*. [online]. [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/9086/Methodika_pripadove_konference.pdf

SOLAŘOVÁ, Hana. *Case management aneb případové konference v praxi*. Pardubice, 2013. [online]. [cit. 2015-11-10]. Dostupné také z: www.benepal.cz/files/project_4_file/CASE-MANAGEMENT.PDF

ŠŤASTNÁ, Martina. *Metodika případových konferencí v rámci interdisciplinární spolupráce města Chrudim formou case managementu*. [online]. [cit. 2015-11-10]. Dostupné také z: www.sance.chrudim.cz/file-download/83/

The Royal Borough of Kensington and Chelsea. *Improving participation for children and young people in child protection conference*. [online]. 1. 2. 2013 [cit. 2015-11-02]. Dostupné z: www.rbkc.gov.uk/subsites/safeguardingchildren/involvedbyright.aspx

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1. – Rozhovor č. 1

Příloha č. 2. – Rozhovor č. 2

Příloha č. 3. – Rozhovor č. 3

Příloha č. 4. – Rozhovor č. 4

Příloha č. 5. – Rozhovor č. 5

Příloha č. 6. – Rozhovor č. 6

Příloha č. 7. – Rozhovor č. 7

Příloha č. 8. – Rozhovor č. 8

Příloha č. 9. – Vzor zápisu z případové konference

Příloha č. 1. – Rozhovor č. 1. – sociální pracovník oddělení sociálně-právní ochrany

Ot. č. 1.: „*Jak dlouho pracujete zde na orgánu sociálně-právní ochrany dětí?*“

Odpověď: „*Pracuji zde od roku 2005, tedy 10 let.*“

Ot. č. 2.: „*Jaké máte vzdělání?*“

Odpověď: „*Vyšší odbornou školu živnostenskou, obor - Obecně právní činnost; program – Sociálně-právní činnost, DiS..*“

Ot. č. 3.: „*Jaké bylo vaše předchozí zaměstnání?*“

Odpověď: „*Referent oddělení správy bytů a nebytových prostor.*“

Ot. č. 4.: „*Jak probíhala příprava na případové konference?*“

Odpověď: „*Krajský úřad pořádal několikadenní seminář k případovým konferencím a dále byly nabízeny další dobrovolné semináře zejména pro nové pracovníky. Avšak samy organizace pořádající semináře tápaly.*“

Ot. č. 5.: „*Kdy jste se poprvé setkala poprvé s technikou případové konference?*“

Odpověď: „*Konkrétně s případovou konferencí jsem se setkala až po novele zákona o sociálně-právní ochraně dětí. Dříve jsme pořádali setkání, ale pouze ve výjimečných případech. Šlo o matku, která požívala alkoholické nápoje a neadekvátně se chovala k synovi. Situace trvala dlouhou dobu a nikam nevedla. Uvažovalo se o odebrání dítěte. Chlapec navíc působil jako mentálně retardovaný. Byl poslán do střediska sociální prevence, kde bylo zjištěno, že je zdravý a není mentálně retardovaný. Pouze pod vlivem matky se tak choval. Matka z něho totiž dělala děcko. Po případové konferenci matka podstoupila protialkoholní léčbu a následně došlo k zlepšení, matka lépe funguje. V současnosti matka funguje ve vlnách. Pokud má práci a denní režim funguje dobře.*“

Ot. č. 6.: „*Jak jste vnímala první případovou konferenci?*“

Odpověď: „*Bylo to velice emotivní.*“

Ot. č. 7.: „*Jak vnímáte zakotvení případové konference v zákoně jako povinnost?*“

Odpověď: „*Vůbec mi to nevadí, je to k věci. Akorát ne vždy se časově poradí uspořádat případovou konferenci.*“

Ot. č. 8.: „*Účastnila jste se i případové konference, kterou pořádala nebo navrhla jiná instituce?*“

Odpověď: „*Neúčastnila.*“

Ot. č. 9.: „*Jak hodnotíte multidisciplinární tým a jeho spolupráci?*“

Odpověď: „Někteří opravdu přispějí k řešení situace, jiní spíše jen poslouchají. Záleží na jedinci. Největší problém je s lékaři, ne všichni se účastní a ne všichni, co se účastní, přispějí k řešení. Dobrá bývá účast škol, vždy přijde zástupce ze školy. Další špatná účast je od pracovníků úřadu práce, zejména z hmotné nouze. Je velká škoda, že nechodí, vnesli by informace o dávkách.“

Ot. č. 10.: „Myslíte si, že je tato metoda využívána dostatečně často i v rámci jiných institucí?“

Odpověď: „U nás se počet rok od roku zvyšuje, v loni jsme pořádali 10 případových konferencí a letos jich už máme 14 a nějaké se ještě budou pořádat. Myslím, že ne všechny instituce využívají tuto metodu, i když je to uzákoněné jako povinnost.“

Ot. č. 11.: „Jaké jsou Vaše pozitivní a negativní zkušenosti s případovou konferencí?“

Odpověď: „Pozitivní je, že se nastaví konkrétní pravidla pro konkrétní pracovníky a rodiče, rozdělí se kompetence a není vše na pracovníkovi orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Dále jde o setkání více stran, všichni získají informace od více stran. Výhodou je také osobní kontakt. Jako negativní považuji to, že se neví předem reakce, někdy dochází spíše k hádkám než k hledání řešení. Dále je velice problematická účast dítěte, kdy je vhodné, aby se účastnilo a kdy ne, nebo aby se účastnilo pouze části a které. Největším negativem je časově zvolit setkání, tak aby se ho mohli účastnit zainteresovaní odborníci.“

Ot. č. 12.: „Jaká je podle Vás největší výhoda případových konferencí?“

Odpověď: „Dobré je, že to uvádí někdo jiný, pěkně usměrňuje průběh. Bez moderátora pořádáme případové konference, když víme, na čem se chceme domluvit.“

Ot. č. 13.: „Jaké jste užívali dříve metody pro zjištění názoru odborníků?“

Odpověď: „S odborníky spolupracujeme, komunikace probíhá především písemnou formou, kdy odborníci odpovídají na naši žádost.“

Ot. č. 14.: „Došlo k nějaké změně od první případové konference?“

Odpověď: „Pouze ve stylu zápisu, dříve jsme dělali důkladný zápis odpovědí. Dnes sepisujeme pouze závěr z řízené a věcné diskuse.“

Ot. č. 15.: „Jaké případné změny byste navrhovala?“

Odpověď: „Prozatím žádné nemám.“

Příloha č. 2. – Rozhovor č. 2. – sociální pracovník oddělení sociálně-právní ochrany

Ot. č. 1.: „Jak dlouho pracujete zde na orgánu sociálně-právní ochrany dětí?“

Odpověď: „ 2 roky.“

Ot. č. 2.: „Jaké máte vzdělání?“

Odpověď: „Vyšší odborné – sociální práce.“

Ot. č. 3.: „Jaké bylo vaše předchozí zaměstnání?“

Odpověď: „Vedoucí azylového domu pro matky/otce s dětmi v tísni.“

Ot. č. 4.: „Jak probíhala příprava na případové konference?“

Odpověď: „Účastnila jsem se pěti denního školení a několika jedno denních.“

Ot. č. 5.: „Kdy jste se poprvé setkala s metodou případové konference?“

Odpověď: „Ihned po nástupu na OSPOD.“

Ot. č. 6.: „Jak jste vnímala první případovou konferenci?“

Odpověď: „Byla jsem velice nervózní, bylo to něco nového a nevyzkoušeného. Přesto jsem ji vnímala velice pozitivně. Hlavně pomohl facilitátor.“

Ot. č. 7.: „Jak vnímáte zakotvení případové konference v zákoně jako povinnost?“

Odpověď: „Vnímám ji kladně, vede k posunutí situace, větší i menší případové konference. Řekneme si, co někteří neví, otevrou se věci, které ostatní neví, v rámci individuální práce s rodinou.“

Ot. č. 8.: „Účastnila jste se i případové konference, kterou pořádala nebo navrhla jiná instituce?“

Odpověď: „Prozatím neúčastnila.“

Ot. č. 9.: „ Jak hodnotíte multidisciplinární tým a jeho spolupráci?“

Odpověď: „Vždy se domluvíme, hodně pomáhá facilitátor a hlavně je to o lidech.“

Ot. č. 10.: „Myslíte si, že je tato metoda využívána dostatečně i v rámci jiných institucí?“

Odpověď: „To nevím.“

Ot. č. 11.: „Jaké jsou Vaše pozitivní a negativní zkušenosti s případovou konferencí?“

Odpověď: „Negativní zkušenosti asi zatím nemám a pozitivní jsou, že vždy přináší posun v řešení situace.“

Ot. č. 12.: „ Jaká je podle Vás největší výhoda případových konferencí?“

Odpověď: „V rozdělení kompetencí, není vše na pracovníkovi sociálně-právní ochrany dětí. Někdy třeba třídní učitel řekne, že to zkusí prosadit. Dále se ukáže, že třeba všichni dělají maximum, ale situace nedovoluje pokrok.“

Ot. č. 13.: „*Jaké se užívali dříve metody pro zjištění názoru odborníků?*“

Odpověď: „*Případové konference nic nevystřídali, jsou pouze navíc, pořád žádáme zprávy.*“

Ot. č. 14.: „*Došlo k nějaké změně od první případové konference?*“

Odpověď: „*Došlo k úpravě stylu zápisu, dřív jsme dělali důkladný zápis, který jsme dávali i všem účastníkům, v současnosti předáváme pouze závěr a seznam kroků.*“

Ot. č. 15.: „*Jaké případné změny byste navrhovala?*“

Odpověď: „*Zatím mně nenapadají nějaké změny.*“

Příloha č. 3. – Rozhovor č. 3. – sociální pracovník oddělení sociálně-právní ochrany

Ot. č. 1.: „*Jak dlouho pracujete zde na orgánu sociálně-právní ochrany dětí?*“

Odpověď: „*Od 1.1. 2013, tedy tři roky.*“

Ot. č. 2.: „*Jaké máte vzdělání?*“

Odpověď: „*Vyšší odborná škola živnostenská – obor sociálně-právní činnost, vlastně mám titul DiS.*“

Ot. č. 3.: „*Jaké bylo vaše předchozí zaměstnání?*“

Odpověď: „*Dávky sociální péče na městském úřadě.*“

Ot. č. 4.: „*Jak probíhala příprava na případové konference?*“

Odpověď: „*Několik školení o tom, co to je, jak se to dělá, jestli dítě ano či ne. Praktický výcvik jsem neměla, ale stále máme školení, naposledy minulý týden, kdy jsme byli na praktickém workshopu zde tady u nás.*“

Ot. č. 5.: „*Kdy jste se poprvé setkala s metodou případové konference?*“

Odpověď: „*Jak to začalo tady, tedy v roce 2013. Předtím jsem se s tím nesetkala.*“

Ot. č. 6.: „*Jak jste vnímala první případovou konferenci?*“

Odpověď: „*Rozhodně jsem měla obavy, protože člověk neví, co se tam může stát, můžou vyvstat různé nové věci. Facilitátora jsem vnímala jako osobu, která je schopna to nějakým způsobem usměrnit, když já nebudu vědět, je zkušený a je schopen navázat nějakým způsobem na situaci. Byla to pro mě taková „záchytná stanice“. Obavy mám pořád před každou případovou konferencí, akorát teď jsem měla u jednoho případu už v pořadí druhou případovou konferenci a tam jsem byla celkově klidnější, už jsem věděla, kdo přijde, všechny jsem je viděla a měla jsem pocit, že případ někam kladně směřuje.*“

Ot. č. 7.: „*Jak vnímáte zakotvení případové konference v zákoně jako povinnost?*“

Odpověď: „*Řekla bych, že by to mělo být víc na individuálním posouzení. Měla jsem teď případ o čtyřech dětech a u třech se rušila ústavní výchova, čtvrté prozatím nechtělo. Měli jsme případovou konferenci u třech dětí a čtvrtá se po roce rozmyslela. Myslím si, že v tomto případě bylo nadbytečné dělat další případovou konferenci, protože rodiče byli stejní, situace byla stejná, ústav byl stejný, názor byl stejný.*“

Ot. č. 8.: „*Účastnila jste se i případové konference, kterou pořádala nebo navrhla jiná instituce?*“

Odpověď: „*Ne, nejsem si vědoma.*“

Ot. č. 9.: „*Jak hodnotíte multidisciplinární tým a jeho spolupráci?*“

Odpověď: „Dětsí lékaři mají ordinální dobu, takže někdy je problém, aby přišli, ale vždy pošlou aspoň zprávu. Ale pokud ta možnost je a je to v jejich silách tak přijdou ze školy, ze školky. Myslím, že spolupráce je v pořádku a funguje to. Pokud nemůžou, omluví se i dopředu.“

Ot. č. 10.: „Myslíte si, že je tato metoda využívána dostatečně často i v rámci jiných institucí?“

Odpověď: U nás si myslím, že ano. Letos jsme jich měli 15. V průměru se snažíme 1 – 2 za měsíc.“

Ot. č. 11.: „Jaké jsou Vaše pozitivní a negativní zkušenosti s případovou konferencí?“

Odpověď: „Dokáže se odkrýt věci, které se běžně při práci s klientem nemusí, protože zveme rodinu, tak se můžou zjistit věci, proč se ta rodina tak chová, zjistí se spoustu nových informací, se kterými se dá dál pracovat. To je dobře. Nevím, co bych uvedla jako negativní. Možná, že je to někdy organizačně náročné, zejména ty mimo naše zařízení. Ale v rámci práce s rodinou něco negativního mě nenapadá. Jednou se nám rodina pohádala ještě před případovou konferencí, ale i to bylo dobré, protože se vyčistil vzduch a pohnulo se to dál.“

Ot. č. 12.: „Jaká je podle Vás největší výhoda případových konferencí?“

Odpověď: „Případ vždy nějak posune.“

Ot. č. 13.: „Jaké jste užívali dříve metody pro zjištění názoru odborníků?“

Odpověď: „Pouze jsme žádali zprávy a vyžadujeme je pořád. Výjimečně průběžnější zprávy řešíme přes e-mail nebo telefon.“

Ot. č. 14.: „Došlo k nějaké změně od první případové konference?“

Odpověď: „Došlo ke změnám ve stylu zápisu, kosmetické úpravy. Ze začátku byl zápis, teď se preferuje protokol z případové konference, ale velký rozdíl v tom není, je tam zkrácený průběh co se dělo, závěry případně úkoly pro někoho a podpisy. Stále využíváme asi z 98% facilitátora.“

Ot. č. 15.: „Jaké případné změny byste navrhovala?“

Odpověď: „Teď mě nic nenapadá. Ne vždy to, že je to povinnost, je dobře.“

Příloha č. 4. – Rozhovor č. 4. – sociální pracovník oddělení sociálně-právní ochrany, náhradní rodinná péče

Ot. č. 1.: „*Jak dlouho pracujete zde na orgánu sociálně-právní ochrany dětí?*“

Odpověď: „*Od roku 2013.*“

Ot. č. 2.: „*Jaké máte vzdělání?*“

Odpověď: „*Vysokoškolské – magisterské, obor veřejná správa.*“

Ot. č. 3.: „*Jaké bylo vaše předchozí zaměstnání?*“

Odpověď: „*Referent na městském úřadě.*“

Ot. č. 4.: „*Jak probíhala příprava na případové konference?*“

Odpověď: „*Byla jsem na několika školení, i vícedenních, na školení stále chodíme i v současné době. Jinak příprava na konkrétní případovou konferenci probíhá formou přípravy kazuistiky, pohovorů a přípravou pozvánek.*“

Ot. č. 5.: „*Kdy jste se poprvé setkala s metodou případové konference?*“

Odpověď: „*V roce 2014.*“

Ot. č. 6.: „*Jak jste vnímala první případovou konferenci?*“

Odpověď: „*Před realizací případové konference jsem byla plná obav, jak to bude probíhat a jak do dopadne. Potom jsem ji vnímala určitě pozitivně.*“

Ot. č. 7.: „*Jak vnímáte zakotvení případové konference v zákoně jako povinnost??*“

Odpověď: „*Případová konference se neuplatní u všech případů, je to individuální.*“

Ot. č. 8.: „*Účastnila jste se případové konference, kterou pořádala nebo navrhla jiní instituce?*“

Odpověď: „*Ne.*“

Ot. č. 9.: „*Jak hodnotíte multidisciplinární tým a jeho spolupráci?*“

Odpověď: „*Vesměs pozitivně, záleží na konkrétním případě.*“

Ot. č. 10.: „*Myslíte si, že je tato metoda využívána dostatečně často i v rámci jiných institucí?*“

Odpověď: „*Myslím, že se teprve pomalu začíná uplatňovat. I my postupně zvyšujeme počet za rok.*“

Ot. č. 11.: „*Jaké jsou Vaše pozitivní a negativní zkušenosti s případovou konferencí?*“

Odpověď: „*Pozitivní je zejména to, když se nám podaří nalézt řešení, které se následně i naplní. Nastaví se konkrétní pro další práci s rodinou. Jako negativní asi vidím to, že ne vždycky se podaří zvládat emoce účastníků případové konference. Někdy dochází i pouze k hádkám.*“

Ot. č. 12.: „*Jaká je podle Vás největší výhoda případových konferencí?*“

Odpověď: „*Účast všech důležitých subjektů a projednání.*“

Ot. č. 13.: „*Jaké se užívali dříve metody pro zjištění názoru odborníků?*“

Odpověď: „*Posílali jsme písemnou formou žádosti nebo osobním jednáním s odborníky např. ve školských zařízeních.*“

Ot. č. 14.: „*Došlo k nějaké změně od první případové konference?*“

Odpověď: „*Určitě došlo ke zdokonalení, dobrá praxe ukazuje jakým směrem jít.*“

Ot. č. 15.: „*Jaké případné změny byste navrhovala?*“

Odpověď: „*Zatím žádné nemám.*“

Příloha č. 5. – Rozhovor č. 5. – sociální pracovník oddělení sociálně-právní ochrany, náhradní rodinná péče

Ot. č. 1.: „Jak dlouho pracujete zde na orgánu sociálně-právní ochrany dětí?“

Odpověď: „Od roku 2011, 4 roky.“

Ot. č. 2.: „Jaké máte vzdělání?“

Odpověď: „Vysokoškolské, sociální práce, titul Bc.“

Ot. č. 3.: „Jaké bylo vaše předchozí zaměstnání?“

Odpověď: „Pracovala jsem na městském úřadě, dávky sociální péče.“

Ot. č. 4.: „Jak probíhala příprava na případové konference?“

Odpověď: „Účastnila jsem se školení, nejlepší je osobní účast na případové konferenci u zkušenějších kolegů.“

Ot. č. 5.: „Kdy jste se poprvé setkala s metodou případové konference?“

Odpověď: „V roce 2015.“

Ot. č. 6.: „Jak jste vnímala první případovou konferenci?“

Odpověď: „Měla jsem spíše pocity strachu, hlavně jsem se bála, že chlapec vůbec nepřijde, nebo že se všichni nesejdeme. A nakonec jsme se stejně všichni nesešli, šlo spíše o rodinné setkání. Šlo o 16 letého chlapce, který byl v pěstounské péči u prarodičů. Otec byl bezdomovec a matka se starala o dalších 5 dětí. Chlapec byl problémový (kradl, hrál na automatech). Jeho chování bylo reakcí na situaci v rodině, z trucu se takto choval, neboť matka často střídala partnery. Zpočátku chlapec chodil k psychologovi, následně nastoupil na soukromou školu a internát, kde získal pocit volnosti, menšího dohledu- přestal se věnovat škole, učení a byl vyřazen z internátu pro porušení kázně. Poté chtěl přestat studovat v 16 letech. V průběhu prázdnin jsem uspořádala případovou konferenci, aby se ujasnilo, co dál, jestli chlapec přestoupí na novou školu. Prozatím případová konference nedopadla úplně dobře, chlapec je na úřadu práce a do školy se vrátit nechce.“

Ot. č. 7.: „Jak vnímáte zakotvení případové konference v zákoně jako povinnost?“

Odpověď: „Neměly by být striktně stanoveny jako povinnost, ale mělo by spíše záležet na posouzení pracovníka.“

Ot. č. 8.: „Účastnila jste se případové konference, kterou pořádala nebo navrhla jiní instituce?“

Odpověď: „Neúčastnila.“

Ot. č. 9.: „Jak hodnotíte multidisciplinární tým a jeho spolupráci?“

Odpověď: „Určitě kladně, zejména jejich úhel pohledu na situaci a názor na řešení“

Ot. č. 10.: „*Myslíte si, že je tato metoda využívána dostatečně často i v rámci jiných institucí?*“

Odpověď: „*Postupně se zvyšuje pořádání případových konferencí i zde u nás.*“

Ot. č. 11.: „*Jaké jsou Vaše pozitivní a negativní zkušenosti s případovou konferencí?*“

Odpověď: „*Negativní je, že přináší hodně práce příprava, než se uskuteční případová konference je potřeba všechny obtelefonovat, všechno zajistit, připravit program, je to velice časově náročné. Pozitivní je, že se ukáží věci, které se neodkryjí při našem kontaktu s klienty, a také že každý má jiný pohled na situaci, který sdělí*“

Ot. č. 12.: „*Jaká je podle Vás největší výhoda případových konferencí?*“

Odpověď: „*Vedou k posunutí situace a odkryjí se nové skutečnosti.*“

Ot. č. 13.: „*Jaké se užívali dříve metody pro zjištění názoru odborníků?*“

Odpověď: „*I dříve se pořádaly setkání s učiteli nebo lékaři, ale zcela výjimečně, spíše se žádalo pouze o zprávy od jednotlivých odborníků.*“

Ot. č. 14.: „*Došlo k nějaké změně od první případové konference?*“

Odpověď: „*Prozatím jsem měla jenom jednu případovou konferenci.*“

Ot. č. 15.: „*Jaké případné změny byste navrhovala?*“

Odpověď: „*Určitě by měla být větší účast odborníků, zejména lékaři, ale opět bych to nestanovala jako striktní povinnost, mohlo by to totiž narušit spolupráci.*“

Příloha č. 6. – Rozhovor č. 6. – psycholog

Ot. č. 1.: „*Jak dlouho pracujete v oboru?*“

Odpověď: „*46 let.*“

Ot. č. 2.: „*Jaké máte vzdělání?*“

Odpověď: „*Tehdy se to jmenovalo Psychologie práce, jednooborová psychologie.*“

Ot. č. 7.: „*Jak probíhala příprava na případové konference?*“

Odpověď: „*Před první případovou konferencí jsem byl orgánem sociálně-právní ochrany dětí informován o tom, co tam budu dělat. Pochopitelně si musím přehrát, protože se nepamatuji všechny pacienty. Věnuji tomu asi 30 minut.*“

Ot. č. 3.: „*Kdy jste se poprvé setkala s metodou případové konference?*“

Odpověď: „*Myslím, že v roce 2014. Ačkoliv těžko říct.*“

Ot. č. 4.: „*Jak jste vnímal první případovou konferenci?*“

Odpověď: „*Rozpačitě. Nemám zkušenost se zveřejňováním některých údajů formou shromáždění více osob na jednom místě a s důrazem na problematiku, které je obvykle pokládána za soukromou, když už ne podléhající nějaké formě diskrétnosti. Sešlost 8 – 15 lidí ve mně vzbuzuje potíže, s tím, že nemám zkušenost s takovouto formou práce, protože ona svým způsobem nemá obdoby. Jistěže v teoretických formách nácviku terapeutických nebo intervenčních zásahu je běžná a dělá se to ve skupinách, ale tam je to nácvik, je to hypotetická problematika nebo problematika anonymních osob, ale tady jde o konkrétní jedince a tady oporu v praxi nemám, takže pro mě je to z hlediska mé dlouholeté praxe novinka. Druhou záležitostí je forma diskuse. To, že se používá moderátor, ve mně vzbuzuje představu, že se jedná o mediální nebo jakýsi celek, veden osobou, která s formou intervence pomoci druhému může, ale nemusí mít zkušenost. Třetí oblastí, která je pro mě citlivá, je účast rodinných příslušníků, kde může docházet ke značným tenzím, v tom slova smyslu, že setkání osob nemusí poskytovat určitou oporu pro různé pohledy a názory. Zde může dojít k tomu, že setkání bude postrádat dynamiku směřující k hlavnímu cíli a může upadnout do klasické hádky nebo výměny kontroverzních názorů. Jisté problémy mám také s frekvencí, za jak dlouho a s jakou kontrolou možných pozitivních či negativních výsledků. Vytvořit nějaký plán nebo náhled dynamiky může být problémová. Takže já jsem z osobního hlediska měl možnost získat nové zkušenosti, právě těmito aspekty, které jsou pro z hlediska minulých zkušeností nové. Proto ty rozpaky.*“

Ot. č. 6.: „*Jak vnímáte zakotvení případové konference v zákoně jako povinnost?*“

Odpověď: „Myslím si, že je to správná cesta, je ale i dobře ji upravovat na základě zkušeností, jaksi modelovat ji dál. Sám nápad pokud nepřizpůsobíme jednak našim poměrům, jednak našim možnostem, ale také změnám, každý rok máme něco nového. V případě specifické situace tam může být kněz, policista, kdokoliv z toho bezprostředního okolí jedince.“

Ot. č. 5.: „Jak vypadá Vaše spolupráce?“

Odpověď: „Já tam mnohdy pronáším věty, které jsou mnohdy obecné, a spíše je to poradenská záležitost než hledání nějakého specifického směru, protože ve většině případu je to záležitost primárně individuální. Samozřejmě u návykových poruch je nutno také sledovat tzv. „udržovací chování okolí“, je v pořádku, když ostatní ví, že dělají věci, které jsou kontraproduktivní. Ale v zásadě je to primárně záležitost jedince, toho, který je hlavním destruujičím činitelem.“

Ot. č. 9.: „Jak hodnotíte multidisciplinární tým a jeho spolupráci?“

Odpověď: „Mám nepříjemný dojem, že někteří tam chodí buď v napětí, nebo s cílem vyjadřovat se poměrně striktně, spíš méně než více. Slovo konference tak to vždycky znamenalo, že se jedince dozvěděl něco z teorie, něco z praxe, nebo že si potvrdil, že to co dělá, dělá dobře. Z tohoto hlediska by mohlo být jedincům, kteří se toho účastní, řečeno i tohle v jedné větě, ne že jenom pomáháme druhým, ale i sobě. Zpětná vazba.“

Ot. č. 11.: „Myslíte si, že je tato metoda využívaná dostatečně často?“

Odpověď: „Myslím si, že málo, asi právě pro tu náročnost na organizaci, je tam osob někdy až příliš. Domnívám se, že v některých případech by byla vhodná vyšší frekvence. Ale myslím si, že je to záležitost času, jak se to bude v průběhu vyvíjet. Je to poměrně nová věc.“

Ot. č. 8.: „Jaké jsou Vaše pozitivní a negativní zkušenosti s případovou konferencí?“

Odpověď: „Zatím s tím mám celkem pozitivní zkušenosti.“

Ot. č. 12.: „Jaká je podle Vás největší výhoda případových konferencí?“

Odpověď: „Myslím si, že se lidé, kteří se toho účastní, se mohou dovědět různé pohledy a mohou dojít k určitému posunu v té problematice. Ale hlavní cíl jsou ti dotčení jedinci. Myslím si, že všechno by mělo směřovat k jejich pomoci.“

Ot. č. 10.: „Jaké případné změny byste navrhoval?“

Odpověď: „Kdyby se to jmenovalo trošku jinak. Ta případová konference to je taková pompéznost. Konference není slovo, které by u nás vzbuzovalo důvěru. Myslím si, že by to měl vést někdo z té sociální sféry, než nějaký externista, který je cvičení v moderování těchto situací.“

Příloha č. 7. – Rozhovor č. 7. – vedoucí a sociální pracovník sociálně aktivizačních služeb pro rodinu s dětmi

Ot. č. 1.: „*Jak dlouho zde pracujete?*“

Odpověď: „*Už jako brigádník od roku 1996, od zavedení sociálních služeb roce 2007 jako sociální pracovník tedy celkem 20let.*“

Ot. č. 2.: „*Jaké máte vzdělání?*“

Odpověď: „*Magisterské vzdělání v oboru sociální práce.*“

Ot. č. 3.: „*Jak probíhala příprava na případové konference?*“

Odpověď: „*Pozval nás OSPOD, kde nám vysvětlil, o co se jedná, my jsme si vzali sebou složku klienta, kdyby bylo potřeba něco doplnit, ale jinak nějaké přípravy ne. Byli jsme pozvaní, přišli jsme připraveni se složkou klienta a odcházeli jsme s konkrétním plánem.*“

Ot. č. 4.: „*Kdy jste se poprvé setkala s metodou případové konference?*“

Odpověď: „*Asi před třemi lety, tedy v roce 2013. Hned jak to začalo. Šlo o velkou romskou rodinu s dlouhodobou spoluprací, ve které bylo potřeba rozdělit úkoly mezi školu, „teréňáky“, dávkáře. Bylo tam hodně odborníků, asi 10.*“

Ot. č. 5.: „*Jak jste vnímala první případovou konferenci?*“

Odpověď: „*Nervózní jsme nebyla. Bylo toho moc na rodiče. Když máte šest dětí, než se všichni proberou, tak to strašně dlouho trvá.*“

Ot. č. 6.: „*Jak vnímáte zakotvení případové konference v zákoně jako povinnost?*“

Odpověď: „*Jsem ráda, že se něco takového začalo dít, i když forma je trošku „drsnější“, ale rodinám to pomáhá, „přepadovky“ ano, ale trochu jemnější, tím myslím, míň hodin, míň problému nebo rozdělit děti do více návštěv. K tomu se nám začínají zavádět i rodinné konference. Případová konference není pro každého, jednou se nám stalo, že tatínek dokonce odešel, že už toho bylo moc. Určitě se dají vyhodnotit situace, kde použít rodinnou konferenci a kde už je potřeba kontrola případové konference. Teď se objevují nové trendy, takže když nalezneme nějaký kompromis mezi případovou konferencí, která je vedena opravdu hodně kontrolně a rodinnou konferencí, tak by to bylo super.*“

Ot. č. 7.: „*Účastnila jste se i případové konference, kterou pořádala nebo navrhla jiná instituce než OSPOD?*“

Odpověď: „*Ne.*“

Ot. č. 8.: „*Jak hodnotíte multidisciplinární tým a jeho spolupráci ?*“

Odpověď: „*Spolupráce po případové konferenci je obtížná, protože my už se nesejdeme znovu, akorát nás OSPOD oslovuje průběžně, jestli se to splnilo nebo nesplnilo.*“

Spolupracujeme se „školákama“, každý něco řekne, ale už se potom nevidíme. Většinou se tam nescházíme tak, že bychom se viděli na každé konferenci. Určitě chybí „dávkaři“ a lékaři.“

Ot. č. 9.: *„Myslíte si, že je tato metoda využívána dostatečně často?“*

Odpověď: *„Jsme pozvaní asi 2 krát za rok, ale nedokážu odhadnout jaká frekvence je správná, podle potřeby.“*

Ot. č. 10.: *„Jaké jsou Vaše pozitivní a negativní zkušenosti s případovou konferencí, co převažuje?“*

Odpověď: *„Určitě, že se řeší konkrétní věci s konkrétním výsledkem, který OSPOD požaduje. My jsme tam jako podpora rodičů a nabízíme služby. Takže konkrétní problém a odcházíme s konkrétním řešením. Protože i když mi to říkáme rodičům, tak stále nejsme kontrolní orgán spíše podpora, takže od nás to tak neberou. Je lepší když to rodiče slyší z více stran, od více odborníků a s konkrétním výsledkem. Pro některé rodiny je to opravdu pomoc. Negativa jsou, že bývají dlouhé, je toho hodně na rodiče, potažmo i na nás, když to trvá tři hodiny.“*

Ot. č. 11.: *„Uvažovala jste někdy o svolání případové konference Vaší organizací?“*

Odpověď: *„Nenapadlo mě to udělat, většinou u rodin jde o dlouhodobou záležitost, a všichni jsou v režimu OSPODu, „případovku“ bychom asi nesvolávali. Pokud je velký problém, tak to rovnou řešíme lékaři nebo s „dávkaři“. Řešíme to individuálně s danými institucemi. Ale budeme teď zkoušet rodinné konference.“*

Ot. č. 12.: *„Došlo k nějaké změně od první případové konference?“*

Odpověď: *„Myslím, že facilitátor byl stejný, zápis byl stejný, i když si myslím, že facilitátor by neměl být zároveň zapisovatel, to ruší. Jinak styl se moc nezměnil, ale ubylo odborníků zejména z úřadu práce, když jsme se ptali proč nechodí, tak nám vysvětlili, že oni musejí předávat svoji agendu na ty tři hodiny někomu jinému, a že „případovky“ bývají v úřední dny a jim se kryje „případovka“ a práce.“*

Ot. č. 13.: *„Jaké případné změny byste navrhovala?“*

Odpověď: *„ Sociální práce se neustále vyvíjí, takže když bude aktualizovaná nová metodika nebo doplnění, tak by to určitě pomohlo. Nebo jak rozdělit odborníky, jestli pozvat jenom doktory a „školáky“, nebo doktory, „školáky“ a „dávkaře“. Ke každému dítěti můžeme pozvat jiný typ odborníků než všechny naráz, takže rozdělit to by bylo fajn.“*

Ot. č. 14.: *„Jak vypadá Vaše práce při případové konferenci?“*

Odpověď: *„Na „případovce“ si rozdělujeme úkoly, my si řekneme s rodiči, my s vámi naplánujeme lékaře, toto uděláme třeba do 30. 5. a dáme to vědět OSPODu. Naplánuje se*

konkrétní úkol, konkrétní datum a oznámíme, jak se k tomu postavili rodiče, buď to my, nebo lékař. Často děláme doprovod.“

Ot. č. 15.: „Chtěla byste ještě něco dalšího dodat?“

Odpověď: *„Jsem ráda, že se něco takového začalo dít, a teď záleží a jde o to, aby byl správný vývoj. Určitě je velká výhoda v tom, že si klienti nemohou vymýšlet. Když tak sedí školáci, my a OSPOD tak každému nemůže říct něco jiného.“*

Příloha č. 8. – Rozhovor č. 8. – regionální vedoucí služeb, sociální pracovníce sociálně aktivizačních služeb pro rodinu s dětmi

Ot. č. 1.: „*Jak dlouho zde pracujete?*“

Odpověď: „*2 a půl roku.*“

Ot. č. 2.: „*Jaké máte vzdělání?*“

Odpověď: „*Mám vystudován magisterský stupeň oboru Pedagogika-sociální práce.*“

Ot. č. 4.: „*Jaké bylo vaše předchozí zaměstnání?*“

Odpověď: „*Jedná se o první zaměstnání v oboru po dostudování.*“

Ot. č. 5.: „*Kdy jste se poprvé setkala s metodou případové konference?*“

Odpověď: „*Několik měsíců po mém nástupu na pozici sociální pracovníce v Sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi.*“

Ot. č. 6.: „*O jakou situaci šlo?*“

Odpověď: „*Jednalo se o situaci nezl. dcery uživatelky služby, která se mnou spolupracovala na více zakázkách. Hlavním cílem naší spolupráce nicméně bylo, aby úprava podmínek v domácnosti US vedla k návratu dcery z ústavní výchovy zpět do její péče. Dcera byla v dětském domově po dobu 8 let a během PK se probíraly podmínky a postup jejího návratu domů. V průběhu této jedné PK se pochopitelně nastavily jisté cíle a kroky, které je třeba splnit, ale sama o sobě prozatím ještě nevedla k žádnému velkému rozhodnutí. Spíše se jednalo o brainstorming nad situací.*“

Ot. č. 7.: „*Jak jste vnímala první případovou konferenci?*“

Odpověď: „*Mou úlohu na PK jsem vnímala velmi zodpovědně, byla jsem tedy nervózní. Jednalo se o malou PK s pár účastníky, ale do té doby pro mne zcela neotestovanou zkušenost. Během PK nervozita opadla a pocity byly velmi příjemné. Vnímala jsem výhody a pozitivní dopady takového setkání. Dobré pocity jistě souvisely i s tím, že téma PK bylo ve směs pozitivní, vyhlídky do budoucna ukazovaly na možnost návratu dívky z dětského domova. Pokud by se jednalo o závažnější téma, nebo přímo opačné, má zkušenost by tím byla jistě do značné míry ovlivněna.*“

Ot. č. 8.: „*Došlo k nějaké změně od první případové konference?*“

Odpověď: „*Pokud se ptáte na vývoj v průběhu PK za dobu, co jsem takových setkání účastna, tak ano. Vnímám rozvoj a větší profesionalizaci tohoto nástroje OSPOD. V poslední době se PK využívá mnohem častěji, vždy je účasten facilitátor, který odborně moderuje jednotlivé úseky konference. Počet účastníků vždy záleží spíše na samotných účastnících – dle mé*

komunikace s OSPOD vím, že jsou vždy zváni všichni ti, jejichž názor nebo pohled na problematiku je na PK velmi důležitý. “

Ot. č. 9.: „Jak vnímáte zakotvení případové konference v zákoně jako povinnost?“

Odpověď: *„Dle mého názoru je v pořádku, že je v zákoně zakotvena povinnost OSPOD využít tento nástroj pro práci s rodinou. V mnoha situacích považuji za naprosto nezbytné takové setkání rodiny s odborníky a případně kýmkoliv dalším, kdo může nabízet určité způsoby řešení. Z pohledu sociálního pracovníka nestátní neziskové organizace pozoruji přínos zejména v možnosti sdílení informací – US, pracovníci služeb i OSPODu se na jednom místě v krátkém čase mohou společně dozvídat nové informace, zamýšlet se nad uchopením konkrétních situací a výběrem řešení. Co je ale dle mého názoru to nejpodstatnější, je to, že dění v rodině by mělo zůstat především na řešení opět v rodině, nebo alespoň kruhu, kterého je rodina neoddelitelnou součástí. Pracovnice OSPOD by se měli neustále snažit rodinu povzbuzovat k tomu, aby chtěla své problémy řešit, nebo o nich při nejmenším sama rozhodovat. Rozhodnutí, která přichází od OSPOD ve formě nařízeného způsobu chování, aniž by byly dopředu s rodinou diskutovány, se přijímají mnohem hůře, než ta rozhodnutí, ke kterým OSPOD dospěje s rodinou (případně dalšími) společně. Neberme rodině možnost rozhodovat o sobě samé. Vždy se lépe postavíme k cílům, které jsme mohli sami vyslovit než k těm, které nám někdo zadal. (V tomto ohledu bych byla pro oficiální zavedení nástroje Rodinných konferencí – který je pro mě ještě otevřenější a předává zodpovědnost více na bedra samotné rodiny...)“*

Ot. č. 10.: „Jak probíhala příprava na případové konference?“

Odpověď: *„Samostudium, konzultace s mou tehdejší nadřízenou a kolegyněmi v týmu, které měly více zkušeností. Až po prvních několika absolvovaných PK jsem se účastnila vzdělávacího workshopu na téma PK, který byl pořádán pod záštitou Olomouckého kraje. “*

Ot. č. 11.: „Účastnila jste se i případové konference, kterou pořádala nebo navrhla jiná instituce než OSPOD?“

Odpověď: *„Ne.“*

Ot. č. 12.: „Jaké jsou Vaše pozitivní a negativní zkušenosti s případovou konferencí, co převažuje?“

Odpověď: *„Za pozitivní v podstatě považuji skoro všechny PK, kterých jsem se zúčastnila. I přesto, že ne všechny měly nakonec na případ US nějak extrémně pozitivní dopad. Jednoznačně úspěšné bylo navrácení dcery (viz 1. PK) mé US do její péče a to po ještě několika dalších PK. Jednu neúspěšnou, která dle mého názoru nevedla k žádnému výsledku, si také velmi dobře uvědomuji. Účastnila jsem se jako nezávislý odborník – s nabídkou služeb.“*

Rodina měla vysoký počet dětí a další dítě bylo na cestě, rodiče nezvládali a zdá se že ani nechtěli zvládat povinnosti související se školní docházkou dětí, otce třídní učitelky dětí viděly poprvé na PK i přesto, že děti školu navštěvovali několik let. Děti měly spoustu absencí, průměrný až podprůměrný prospěch, problémy s chováním a rodiče to buď popírali, nebo se obhajovali právě tím, že mají hodně dětí. Zároveň však odmítali pomoc nových služeb a již rozjednané spolupráce se službami nedodržovali. Celkově to působilo dojmem, že si rodiče neuvědomují vážnost situace a zároveň si ani nechtějí nechat pomoci. I toto je třeba respektovat. Bohužel taková situace pravděpodobně vyústí uložením nějakého výchovného opatření.“

Ot. č. 13.: „Jak hodnotíte multidisciplinární tým a jeho spolupráci?“

***Odpověď:** „Oceňuji každého odborníka, nikdo není dle mého názoru zbytečný/nadbytečný – já se tedy s nikým, kdo by byl zbytečný/nadbytečný na PK nesetkala. Nejčastěji jsou přítomni KP spolupracujících organizací, učitelé, vychovatelé, někdy lékaři, policisté atd. Vždy je dobré mít více úhlů pohledu, které sice občas vedou k názorovým rozdílům, ty jsou ale dány spíše posláním některých organizací nebo povolání všeobecně. A i ty považuji za prospěšné.“*

Ot. č. 14.: „Jaké případné změny byste navrhovala?“

***Odpověď:** „Ještě větší profesionalizaci pracovníků OSPOD, povinnost využít nezávislého facilitátora nikoliv „moderovat“ si PK svépomocí. Co se týče účasti odborníku, mnohem častěji by měli být vidět psychologové.“*

Ot. č. 15.: „Uvažovala jste někdy o svolání případové konference Vaší organizací?“

***Odpověď:** „Osobně jsem PK nikdy nesvolala se všemi detaily, několik jsem jich iniciovala – doporučila je OSPODu. Pak už bylo vše v jejich režii.“*

Ot. č. 16.: „Myslíte si, že je tato metoda využívána dostatečně často?“

***Odpověď:** „V posledních dvou letech se jistě nástroje PK využívá mnohem častěji, což ale také souvisí s povinností OSPOD, aby PK uspořádali v konkrétních případech. Já bych byla ještě pro častější využití tohoto druhu setkání, zejména v ohledu prevence.“*

Ot. č. 17.: „Jaká je podle Vás největší výhoda případových konferencí?“

***Odpověď:** „Dle mého názoru je největší výhodou setkání všech zainteresovaných stran spolu s uživatelem služby, jeho dítětem, popř. širší rodinou. Jakmile dojde k takto otevřenému setkání, je možné uvést na pravou míru informace, které jinak mezi odborníky kolují buď pouze zprostředkovaně, nebo vůbec, protože např. v rámci našich služeb komunikujeme výhradně s US, na něj nebo za jeho zády o něm žádné informace nezjišťujeme, ani nemůžeme. Nakládáme pouze s tím, co je nám sděleno v rámci důvěrného vztahu s ním. Na PK potom tedy často vyplynou na povrch důležité skutečnosti, se kterými je třeba pracovat a celý tým*

odborníků si může domluvit strategii a popř. rozdělit úkoly. Sám US dostává úkoly, které musí plnit nebo se na nich minimálně podílet.“

Ot. č. 18.: „Jak vypadá Vaše práce při případové konferenci?“

Odpověď: *„Nejčastěji hovořím o průběhu spolupráce s US, mnohdy znám US ze zcela jiného úhlu pohledu než ostatní zúčastnění, proto je pravdou, že občas působím jako „obhájce“ některých kroků a pohnutek US. Přístup každého z odborníků k dané situaci se různí a proto dochází mnohdy i k výměnám názorů, ve kterých z pravidla prezentuji některé své zkušenosti nebo se držím poslání námi poskytovaných služeb, nebo celé organizace.“*

Ot. č. 19.: „Jak vypadá Vaše další spolupráce s rodinou po PK?“

Odpověď: *„ V zásadě stejně jako před PK, my máme s US vlastní individuální plán a v něm stanovené kroky a cíle, které plníme, nebo k nim směřujeme. Často jsou v souladu s IPOD, takže není třeba nic měnit. Někdy cíle přidáme či přeformulujeme, potřeba ale musí vycházet od US nikoliv na základě PK, nebo požadavků OSPOD.“*

Příloha č. 9. – Vzor zápisu z případové konference

Zápis z případové konference ze dne

Přítomni: prezenční listina

Omluveni:

Téma/obsah: nezletilý

Místo konání: Městský úřad

Čas:

Program:

1. Úvod
2. Sdělení k aktuální situaci
3. Věcná/řízená diskuse
4. Závěr – plán postupu, termíny plnění, rozdělení zodpovědnosti za jednotlivé kroky

Zapsala:

Podpis účastníků:

1.
2.
3.
4.